

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 25 kap. i strafflagen och till vissa andra lagar

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att strafflagen, tvångsmedelslagen, polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, rättegångsbalken, förundersökningslagen och lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel ändras.

Syftet med propositionen är att genomföra de ändringar som gäller Europaparlamentets och rådets direktiv om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer.

I propositionen föreslås det ändringar i strafflagens bestämmelse om människohandel så att det att en person görs till föremål för surrogatmoderskap tas med som ett gärningssyfte. Dessutom ska det till lagen också fogas en ny straffbestämmelse som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Straffansvaret för juridiska personer ska även omfatta den ovan nämnda nya straffbestämmelsen.

Dessutom föreslås ändringar i tvångsmedelslagen, polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, rättegångsbalken och förundersökningslagen som behövs på grund av de ovannämnda lagändringarna. I och med ändringarna i tvångsmedelslagen ska enligt propositionen vid förundersökning av det föreslagna nya brottet utnyttjande av person som är föremål för människohandel under vissa förutsättningar få användas de hemliga tvångsmedlen teleövervakning och förtäckt inhämtande av information. Genom de ändringar som enligt propositionen görs i polislagen ska dessa metoder kunna användas också för att förhindra ett sådant brott. Till följd av den föreslagna ändringen av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet blir det ovannämnda nya brottet i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet ett brott som ska undersökas av Gränsbevakningsväsendet, och i fråga om det ska Gränsbevakningsväsendet enligt propositionen ges befogenheter som motsvarar förslagen i fråga om tvångsmedelslagen och polislagen. På grund av de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och förundersökningslagen ska en ljud- och bildupptagning som under en förundersökning gjorts vid förhör av en målsägande i fall där det är fråga om utnyttjande av person som är föremål för människohandel i vissa situationer som gäller den målsägande få användas som bevis i domstol, om den åtalade har getts ändamålsenlig möjlighet att ställa frågor till den förhörde.

För att den nationella regleringen bättre ska kunna anpassas till ändringen av direktivet, föreslås det dessutom att det till lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel fogas ett kompletterande normgivningsbemyndigande.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	6
1 Bakgrund och beredning.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Beredning.....	6
1.2.1 Beredningen av ändringsdirektivet	6
1.2.2 Beredningen av regeringens proposition	7
2 Ändringsdirektivets syften och huvudsakliga innehåll.....	8
3 Nuläge och bedömning av nuläget	9
3.1 Lagstiftning.....	9
3.1.1 Inledning.....	9
3.1.2 Strafflagen.....	9
3.1.3 Lagen om assisterad befruktning och adoptionslagen	10
3.1.4 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel.....	10
3.1.5 Tvångsmedelslagen.....	11
3.1.6 Polislagen.....	13
3.1.7 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	13
3.1.8 Rättegångsbalken.....	15
3.1.9 Förundersökningslagen.....	16
3.2 Färsk praxis och forskning om människohandelsbrott, hjälp till offer för människohandel, surrogatmoderskap och utnyttjande av person som är föremål för sexhandel	16
3.2.1 Människohandel och hjälp till offer för människohandel.....	16
3.2.2 Surrogatmoderskapsarrangemang.....	17
3.2.3 Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel	18
3.3 Ändringsdirektivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland.....	20
3.4 Andra behov av lagstiftningsändringar med anknytning till de behov av lagändringar som föranleds direkt av ändringsdirektivet (tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet samt rättegångsbalken och förundersökningslagen)	58
3.4.1 Inledning.....	58
3.4.2 Behov av ändringar i tvångsmedelslagen	58
3.4.3 Behov av ändringar i polislagen	60
3.4.4 Behov av ändringar i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	61
3.4.5 Behov av ändringar i rättegångsbalken.....	62
3.4.6 Behov av ändringar i förundersökningslagen	64
4 Förslagen och deras konsekvenser	65
4.1 De viktigaste förslagen	65
4.1.1 Strafflagen.....	65
4.1.1.1 Komplettering av bestämmelsen om människohandel gällande gärningens syfte avseende att göra en person till föremål för surrogatmoderskap.....	65
4.1.1.2 Kriminalisering av utnyttjande av person som är föremål för människohandel...	66

4.1.1.3 Utvidgande av juridisk persons straffansvar till att omfatta utnyttjande av person som är föremål för människohandel	68
4.1.2 Tvångsmedelslagen.....	68
4.1.3 Polislagen.....	69
4.1.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	70
4.1.5 Rättegångsbalken.....	70
4.1.6 Förundersökningslagen.....	71
4.1.7 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (”mottagningslagen”)	71
4.2 Huvudsakliga konsekvenser	71
4.2.1 Konsekvenser för samhället och för de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna	71
4.2.2 Konsekvenser för jämlikheten och jämställdheten mellan könen	72
4.2.3 Konsekvenser för barns och andra utsatta människogrupperns situation.....	72
4.2.4 Ekonomiska konsekvenser och konsekvenser för myndigheternas verksamhet	73
4.2.4.1 Att göra en person till föremål för surrogatmoderskap som nytt syfte.....	73
4.2.4.2 Ny kriminalisering av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel	74
4.2.4.3 Konsekvenser för företag.....	81
4.2.4.4 Komplettering av mottagningslagens bestämmelser om hjälpsystemet för offer för människohandel	81
4.2.4.5 Sammanfattning av ekonomiska konsekvenser	81
5 Alternativa handlingsvägar.....	82
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	82
5.1.1 Allmänt om alternativen	82
5.1.2 Alternativ för att komplettera förteckningen över syften med gärningen i bestämmelsen om människohandel (25 kap. 3 § i strafflagen).....	82
5.1.3 Alternativ avseende förslaget till ny 3 d § om utnyttjande av person som är föremål för människohandel i kapitel 25 i strafflagen	83
5.1.3.1 Förhållande till 20 kap. 8 § i strafflagen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.....	83
5.1.3.2 Graden av tillräknande.....	84
5.1.3.3 Maximalt straff	85
5.1.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet – Gränsbevakningsväsendets befogenheter	86
5.1.5 Alternativ till ändringarna av rättegångsbalken (rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten) och förundersökningslagen (9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten)	86
5.1.6 Lag om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen – arbetarskyddsmyndighetens anmälningsskyldighet till polisen.....	87
5.2 Handlingsmodeller som tillämpats eller som planeras i andra medlemsstater	88
6 Remissvar	88
6.1 Inledning	88
6.2 Komplettering av bestämmelsen om människohandel (strafflagen 25 kap. 3 §) gällande gärningens syften (göra en person till föremål för surrogatmoderskap)	89

6.3 Den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel	90
6.4 Tillägg i tillämpningsområdet för juridiska personers straffansvar avseende den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel	91
6.5 Förslag till ändringar i tvångsmedelslagen och polislagen	91
6.6 Gränsbevakningsväsendets befogenheter	92
6.7 Förslag till ändringar i rättegångsbalken och förundersökningslagen	92
6.8 Hjälp och stöd till offer för människohandel	93
6.9 Övriga iakttagelser	93
7 Specialmotivering	94
7.1 Strafflagen	94
7.2 Tvångsmedelslagen	101
7.3 Polislagen	102
7.4 Lagen om brottbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	102
7.5 Rättegångsbalken	103
7.6 Förundersökningslagen	104
7.7 Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel	104
8 Ikraftträdande	105
9 Genomförande och uppföljning	105
10 Förhållande till andra propositioner	105
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	105
11.1 Inledning	105
11.2 Kraven på godtagbarhet och proportionalitet	106
11.2.1 Ändringar i strafflagen	106
11.2.2 Ändringar i tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	107
11.2.3 Ändringar i rättegångsbalken	111
11.3 Den straffrättsliga legalitetsprincipen	113
11.4 Lagstiftningsordning	114
LAGFÖRSLAG	116
Lag om ändring av 25 kap. i strafflagen	116
Lag om ändring av 10 kap. 6 och 14 § i tvångsmedelslagen	117
Lag om ändring av 5 kap. 8 och 15 § i polislagen	118
Lag om ändring av lagen om brottbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	119
Lag om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken	120
Lag om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen	121
Lag om ändring av 34 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel	122
BILAGA	123
PARALLELLTEXTER	123
Lag om ändring av 25 kap. i strafflagen	123
Lag om ändring av 10 kap. 6 och 14 § i tvångsmedelslagen	124
Lag om ändring av 5 kap. 8 och 15 § i polislagen	125
Lag om ändring av lagen om brottbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	127

Lag om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken	129
Lag om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen	130
Lag om ändring av 34 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel	132

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Att denna proposition bereds beror på Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1712 om ändring av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer (nedan ”ändringsdirektivet”), som enligt detta direktiv ska genomföras nationellt senast den 15 juli 2026.

I ingressen till ändringsdirektivet konstateras att Europeiska unionens (nedan ”EU”) viktigaste rättsliga instrument för att förebygga och bekämpa människohandel och skydda offren för detta brott är Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU (nedan ”människohandelsdirektivet”, ”direktivet”), som innehåller minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder samt bestämmelser som syftar till att stärka det förebyggande arbetet mot människohandel, stödet till och skyddet av offren.

Innan ändringsdirektivets ändringar genomfördes i människohandelsdirektivet från 2011 innehöll direktivet för det första bestämmelser om följande: direktivets syfte (artikel 1), människohandelsbrott (artikel 2), anstiftan, medhjälp och försök till dem (artikel 3), påföljder (artikel 4), juridiska personers ansvar (artikel 5), påföljder och sanktioner för juridiska personer (artikel 6), beslag och förverkande (artikel 7), avstående från att lagföra eller utdöma påföljd för brottsoffret (artikel 8), utredning och lagföring (artikel 9) och behörighet (artikel 10). Dessutom innehöll direktivet bestämmelser om hjälp, stöd och skydd till offer för människohandel och till barn som är offer (artiklarna 11–16), om ersättning till offer för människohandel (artikel 17), om förebyggande av människohandel (artikel 18), om nationella rapportörer eller motsvarande mekanismer (artikel 19), om samordning av unionens strategi mot människohandel (artikel 20) och om ersättande av rambeslut 2002/629/RIF (artikel 21) samt de sedvanliga slutbestämmelserna (artiklarna 22–25). Genom ändringsdirektivet har en artikel strukits, flera artiklar har ändrats och några artiklar har bibehållits oförändrade. Dessutom har några nya artiklar fogats till direktivet.

Enligt ingressen till ändringsdirektivet var det nödvändigt att ändra direktiv 2011/36/EU för att hantera framväxande trender när det gäller människohandel och åtgärda brister som konstaterats av kommissionen samt för att intensifiera insatserna mot människohandel.

Finland har också anslutit sig till Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (FördrS 43 och 44/2012), som för Finlands del trädde i kraft den 1 september 2012. Expertgruppen mot människohandel (GRETA), som lyder under Europarådet, har under sin tredje utvärderingsomgång den 10 juni 2024 i sin rapport om Finland gett landet rekommendationer om genomförandet av konventionen.

1.2 Beredning

1.2.1 Beredningen av ändringsdirektivet

Den 19 december 2022 lade Europeiska kommissionen fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv (COM (2022) 732 final) genom vilket Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel samt om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF skulle ändras. Förslaget till ändringsdirektiv grundade sig på artikel 82.2 och 83.1 i fördraget om Europeiska unionens

funktionssätt (EUF-fördraget). Enligt artikel 82.2 i EUF-fördraget får Europaparlamentet och rådet genom direktiv i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa minimiregler, om det är nödvändigt för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domar och rättsliga avgöranden samt polissamarbete och rättsligt samarbete i sådana straffrättsliga frågor som har en gränsöverskridande dimension. Enligt artikeln ska minimireglerna omfatta ömsesidig tillåtlighet av bevis mellan medlemsstaterna, personers rättigheter vid det straffrättsliga förfarandet, brottsoffers rättigheter och andra specifika delar av det straffrättsliga förfarandet. Enligt artikel 83.1 i EUF-fördraget får Europaparlamentet och rådet genom direktiv i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områden med särskilt allvarlig brottslighet med ett gränsöverskridande inslag till följd av brottens karaktär eller effekter eller av ett särskilt behov av att bekämpa dem på gemensamma grunder. Enligt artikeln är till exempel människohandel ett sådant område av brottslighet.¹

Den 2 februari 2023 sände statsrådet i enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen en skrivelse (U 108/2022 rd) till riksdagen om kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer. Den 3 maj 2023 sände statsrådet i ärendet en kompletterande U-skrivelse (UK 5/2023) till riksdagen. Riksdagens lagutskott och förvaltningsutskott har gett utlåtanden i ärendet (LaUU 37/2022 rd, FvUU 41/2022 rd, LaUU 2/2023 rd och FvUU 2/2023 rd). Stora utskottet omfattade i enlighet med fackutskottens utlåtanden statsrådets ståndpunkter (StoURS 212/2022 rd och StoURS 12/2023 rd).

I förhandlingarna om ändringsdirektivet ansåg Finland att det på grund av människohandelsbrottens allvarlighet är viktigt med effektivitet i bekämpningen av människohandel samt i identifieringen av och hjälpen och stödet till offer för människohandel, vilket kommissionens förslag gäller. Finland fäste uppmärksamhet bland annat vid det att man i beredningen av strafflagstiftningen på EU-nivå bör respektera de nationella rättssystemens traditioner och särskilt den inre konsekvensen i påföljdssystemet. Finland fäste också uppmärksamhet vid det att användning av strafflagstiftning är en sista utväg och att den straffrättsliga lagstiftningen måste vara exakt och klart avgränsad.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1712 om ändring av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer antogs den 13 juni 2024.

1.2.2 Beredningen av regeringens proposition

Den 14 januari 2025 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp som fick i uppdrag att bedöma vilka lagstiftningsändringar genomförandet av ändringsdirektivet kräver och att bereda de nödvändiga lagstiftningsändringarna. Arbetsgruppen skulle också bedöma de huvudsakliga konsekvenserna av ändringarna. Arbetsgruppens betänkande skulle utarbetas i form av en regeringsproposition. Arbetsgruppens mandatperiod var 14 januari–15 september 2025.²

Arbetsgruppen hörde följande som sakkunniga: Sakari Melander, professor i straffrätt vid Helsingfors universitet, Brottofferjouren och adoptionsnämnden, som lyder under Tillstånds-

¹ Den konsekvensbedömning som hör ihop med förslaget till ändringsdirektiv finns tillgänglig på adressen <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0425>.

² Beredningsdokumenten finns tillgängliga på adressen <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM002.00/2025>.

och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira), samt Europeiska institutet för kriminalpolitik (HEUNI), en självständig enhet vid justitieministeriet.

En del av arbetsgruppen deltog under arbetsgruppens arbete i ett evenemang där vissa frågor relaterade till genomförandet av ändringsdirektivet diskuterades. Evenemanget ordnades av kommissionen och EU:s samordnare för kampen mot människohandel den 13 mars 2025.

Under sitt arbete tog arbetsgruppen reda på vilka åtgärder de övriga medlemsstaterna i EU planerar genom att till alla medlemsstater skicka en förfrågan med frågor om nuläget och planerade ändringar i fråga om den ändrade bestämmelsen om syftena med människohandel (artikel 2.3), den nya kriminaliseringsskyldigheten som rör användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel (artikel 18a) och mekanismen för identifiering och vidarelussning av offer för människohandel (NRM) (artikel 11.4). Svar erhöles formellt från åtta stater och innehållsmässigt från sex stater (Sverige, Tyskland, Frankrike, Rumänien, Slovakien och Lettland).

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande den 17 september 2025 ([Justitieministeriets publikationer – Betänkanden och utlåtanden 2025:45](#), på finska, med presentationsblad på svenska).

Under remissbehandlingen 6 oktober–18 november 2025 begärdes utlåtanden av 70 instanser om arbetsgruppens betänkande, som hade legat till grund för regeringens proposition. Ett utlåtande eller ett meddelande om att instansen inte hade något att yttra lämnades av 40 instanser. De utlåtanden som lämnades via utlåtandetjänsten finns tillgängliga i originalform i utlåtandetjänsten (diarienummer för begäran om utlåtande: VN/33260/2024). Dessutom finns utlåtandena, med undantag av privatpersonens utlåtande, tillgängliga i originalform i statsrådets Projektfönster (projektkod: OM002:00/2025). Det har också publicerats ett sammandrag av utlåtandena (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2026:16; på finska med presentationsblad på svenska)³.

Den fortsatta beredningen av regeringens proposition utfördes som ett tjänsteuppdrag vid justitieministeriet.

2 Ändringsdirektivets syften och huvudsakliga innehåll

Syftet med ändringsdirektivet är att förebygga och bekämpa människohandel och att stödja offer för människohandel.

Ändringsdirektivet innehåller bestämmelser om bland annat en definition av människohandel, kriminalisering av användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel, påföljder för fysiska personer och juridiska personer, hjälp och stöd till offer för människohandel, nationella samordnare för kampen mot människohandel samt insamling av information och statistik.

³ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-367-4>

3 Nuläge och bedömning av nuläget

3.1 Lagstiftning

3.1.1 Inledning

Ändringsdirektivet innehåller omfattande skyldigheter som berör olika nationella författningar. I detta avsnitt beskrivs kortfattat de viktigaste av dessa nationella författningar samt de författningar som det enligt propositionen är motiverat att föreslå ändringar i på grund av de föreslagna lagstiftningsändringarna, som följer direkt av ändringsdirektivet. Ändringsdirektivets förhållande till nationella författningar beskrivs närmare i avsnitt 3.3.

3.1.2 Strafflagen

I 25 kap. 3 § i strafflagen föreskrivs om människohandel och i 3 a § om grov människohandel. I kapitlets 3 § 1 mom. föreskrivs att den som genom att 1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan, 2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts, 3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller 4) ta emot en sådan ersättning utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra personen till föremål för sexuellt utnyttjande i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet, eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för människohandel dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år. För människohandel döms enligt 2 mom. också den som utövar makt över en person som är yngre än 18 år eller som rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser en sådan person i sådant syfte som anges i 1 mom., även om inget av de medel som nämns i 1 mom. 1–4 punkten har använts. Enligt 3 mom. är försök straffbart.

Enligt 3 a § är det fråga om grov människohandel om vid människohandel 1) våld, hot eller list används i stället för eller utöver de medel som avses i 3 §, 2) någon uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för därmed jämförbart synnerligen kännbart lidande, 3) brottet riktar sig mot ett barn under aderton år eller mot en person som har en väsentligt nedsatt förmåga att försvara sig, eller 4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och gärningen även bedömd som en helhet är grov. Straffskalan för grov människohandel är fängelse i minst två och högst tio år. För grov människohandel döms enligt 2 mom. också den som utsätter någon annan för slaveri eller håller någon annan i slaveri, transporterar slavar eller handlar med slavar, om gärningen bedömd som en helhet är grov. Enligt 3 mom. är försök straffbart.

I 20 kap. 8 § i strafflagen föreskrivs det om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Enligt paragrafens 1 mom. ska den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling ska, om inte gärningen utgör brott enligt 9 §, för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt ovan nämnda 10 § är koppleri straffbart, enligt 11 § grovt koppleri, enligt 25 kap. 3 § människohandel och enligt 25 kap. 3 a § grov människohandel.

Enligt 2 mom. ska för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel också den dömas som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha

samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet.

Enligt 3 mom. ska för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel likaså den dömas som begår en i 1 eller 2 mom. avsedd gärning trots att han eller hon har haft skäl att misstänka att den i 1 eller 2 mom. avsedda personen är föremål för ett brott som avses i 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a §.

Enligt 4 mom. är försök till ett uppsåtligt brott straffbart.

Strafflagens 20 kap. 8 § är subsidiär i förhållande till kapitlets 9 §, som gäller erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person. För den senare nämnda paragrafen gäller en strängare straffskala, från böter till fängelse i högst två år. Enligt 1 mom. i den nämnda paragrafen är det fråga om en handling som är straffbar enligt denna paragraf när en person genom att utlova eller ge en ersättning får en person under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling. Enligt paragrafens 2 mom. ska för erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person också den dömas som deltar i ett samlag eller en annan sexuell handling med en person under 18 år, som någon annan har utlovat eller gett ersättning för. Enligt 3 mom. är försök till brottet i fråga straffbart.

3.1.3 Lagen om assisterad befruktning och adoptionslagen

Enligt 8 § i lagen om assisterad befruktning (1237/2006) får assisterad befruktning inte utföras om det finns anledning att anta att barnet kommer att lämnas för adoption. Bestämmelsen förbjuder i praktiken surrogatmoderskap genom assisterad befruktning. Brott mot bestämmelsen har kriminaliserats i lagens 35 § som en förseelse mot bestämmelserna om assisterad befruktning, en förseelse som medför bötesstraff.

Bestämmelser om adoption finns i adoptionslagen (20.1.2012/22). Enligt 1 § i adoptionslagen är syftet med adoption att främja barnets bästa genom att ett förälder-barn-förhållande fastställs mellan den som ska adopteras och adoptionssökanden. Det finns också bestämmelser om bland annat förutsättningarna för adoption (2 kap.), om adoptionsrådgivning (4 kap.) och om tillståndsförfarandet i adoptionsärenden (6 kap.). När det gäller förutsättningarna för adoption kan enligt 3 § 1 mom. adoption av ett minderårigt barn fastställas, om adoptionen prövas vara till barnets bästa och det har utretts att barnet kommer att få en god vård och uppfostran. Enligt 5 § 1 mom. kan adoption inte fastställas, om någon har gett eller utlovat en ersättning med anledning av adoptionen eller om någon annan än adoptionssökanden med tanke på fastställande av adoption har betalat eller förbundit sig att betala ersättning för barnets underhåll.

3.1.4 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

I lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011, nedan ”mottagandelagen”) finns bestämmelser om bland annat ett hjälpsystem för offer för människohandel. Enligt 2 § tillämpas denna lag på bland annat hjälp till offer för människohandel. Enligt 3 § avses i denna lag med hjälpsystem ett system inom vilket hjälpen till offer för människohandel ordnas, och med hjälpinsatser avses tjänster och stödåtgärder för offer för människohandel. Enligt 8 § svarar förläggningen i Joutseno för skötseln av hjälpsystemet och Migrationsverket sköter styrningen, planeringen och övervakningen av mottagningsverksamheten och hjälpsystemet i praktiken. I lagens 38 a § föreskrivs om hjälpinsatser.

Enligt 35 § ska en person för vars del det har gjorts en framställning om upptagning i hjälpsystemet upptas i systemet och identifieras som offer för människohandel om personen med hänsyn till omständigheterna kan bedömas vara offer för människohandel och han eller hon är i behov av hjälpinsatser. Enligt 34 § kan en aktör inom den offentliga, privata sektorn eller tredje sektorn göra en framställning till förläggningen i Joutseno om att en person som aktören antar är offer för människohandel ska upptas i hjälpsystemet. Framställningen kan också göras av personen själv.

3.1.5 Tvångsmedelslagen

I tvångsmedelslagen (806/2011) föreskrivs om tvångsmedel som kan användas vid förundersökning av brott. Användningen av tvångsmedlen enligt tvångsmedelslagen begränsas för det första av lagens allmänna bestämmelser, som finns i lagens 1 kap. Enligt 1 kap. 2 §, som gäller en proportionalitetsprincip, får tvångsmedel användas endast om det kan anses försvarligt med beaktande av hur grovt det undersökta brottet är, hur viktigt det är att brottet utreds och av att den misstänktes eller någon annans rättigheter kränks när tvångsmedel används samt övriga omständigheter som inverkar på saken. Enligt 3 §, som gäller en princip om minsta olägenhet, ska tvångsmedel användas så att man inte ingriper i någons rättigheter mer än vad som är nödvändigt för att syftet med användningen ska nås. Tvångsmedel ska användas så att ingen i onödan orsakas skada eller olägenhet. Enligt 4 §, som gäller en finkänslighetsprincip, ska tvångsmedel användas så att de inte väcker obefogad uppmärksamhet och också i övrigt med iakttagande av finkänslighet.

Dessutom anges i 10 kap. 2 § 1 mom. att en allmän förutsättning för att hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. ska få användas är att det kan antas att man på det sättet får information som behövs för att utreda ett brott. Enligt 2 § 3 mom. ska användningen av ett hemligt tvångsmedel avslutas inom den tid som anges i beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden.

I 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om teleövervakning och dess förutsättningar. Enligt 1 mom. i paragrafen avses med teleövervakning att förmedlingsuppgifter som innehas av en kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation inhämtas om ett meddelande som har sänts från eller tagits emot av en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § i detta kapitel samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med förmedlingsuppgifter avses i denna lag sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden. Enligt 2 mom. kan förundersökningsmyndigheten ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller för något annat av de brott som särskilt anges i momentet. Till sådana brott hör enligt 2 punkten i momentet brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Enligt 4 punkten i momentet i sin tur är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ett brott som kan ligga till grund för teleövervakning.

I 10 kap. 7 § finns bestämmelser om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning. Enligt paragrafens 1 mom. får förundersökningsmyndigheten med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande,

ett vittne eller någon annan person rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller något annat brott som avses i momentet. Om förundersökningen gäller ett brott som avses i 6 § 2 mom. och en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom., får förundersökningsmyndigheten enligt paragrafens 3 mom. utan personens samtycke rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar. En förutsättning är dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken. Enligt 1 mom. 6 punkten i paragrafen är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ett brott som kan ligga till grund för detta tvångsmedel. Enligt 1 mom. 4 punkten är också något annat brott än ett i 3 punkten avsett brott som begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen ett brott som kan ligga till grund för detta tvångsmedel.

I kapitlets 12 § föreskrivs om systematisk observation och dess förutsättningar. Enligt paragrafens 1 mom. avses med observation iakttagande av en viss person i hemlighet i syfte att inhämta information. Vid observation får en kamera eller någon annan motsvarande teknisk anordning trots 24 kap. 6 § i strafflagen användas för att göra eller uppta visuella iakttagelser. Enligt paragrafens 2 mom. avses med systematisk observation annan än kortvarig observation av en brottsmisstänkt person. Enligt paragrafens 4 mom. får observation enligt denna paragraf inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Tekniska anordningar får inte användas vid observation eller systematisk observation riktad mot hemfridsskyddade platser enligt 24 kap. 11 § i strafflagen. I paragrafens 3 mom. föreskrivs om brott i samband med vilka förundersökningsmyndigheten systematiskt får observera den som är misstänkt för ett brott. Till dessa hör bland annat brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

I kapitlets 14 § finns bestämmelser om förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar. Enligt 1 mom. avses med förtäckt inhämtande av information sådant inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla ett uppdrag. Förtäckt inhämtande av information placerar sig mellan systematisk observation och täckoperationer, eftersom man med hjälp av metoden försöker komma i personlig kontakt med den som är föremål för inhämtandet av information men ändå inte eftersträvar långvarigt umgänge eller försöker etablera särskilt förtroende som vid täckoperationer (RP 222/2010 rd, s. 399). Enligt 5 mom. är förtäckt inhämtande av information inte tillåtet i en bostad ens med bostadsinnehavarens medverkan. Enligt 2 mom. får polisen använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av något av de brott som avses i momentet. Enligt 2 punkten i momentet är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ett brott som kan ligga till grund för förtäckt inhämtande av information. Enligt paragrafens 4 mom. får Polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

I kapitlets 27 § finns bestämmelser om täckoperationer och förutsättningarna för sådana. Enligt 1 mom. i paragrafen avses med täckoperation planmässigt inhämtande av information om en viss person eller om personens verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas. Enligt 4 mom. får en täckoperation företas i en bostad endast om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Polisen får rikta en täckoperation mot en misstänkt bland annat i

enlighet med 3 mom., enligt vilket täckoperationen får vara datanätsbaserad, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

3.1.6 Polislagen

I 5 kap. i polislagen (872/2011) finns bestämmelser om hemliga metoder för inhämtande av information. Enligt kapitlets 1 § 1 mom. föreskrivs i kapitlet bland annat om användning av teleövervakning och förtäckt inhämtande av information i syfte att förhindra brott. Dessa metoder för inhämtande av information kan användas i hemlighet för dem som de riktas mot. Enligt paragrafens 2 mom. avses med förhindrande av brott åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför.

I 5 kap. 2 § föreskrivs om förutsättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Enligt paragrafens 1 mom. är en allmän förutsättning för användning av en hemlig metod för inhämtande av information att man med den metoden kan antas få information som behövs för förhindrande, avslöjande eller avvärjande av risk för brott. Enligt paragrafens 3 mom. ska användning av en hemlig metod för inhämtande av information avslutas inom den tid som anges i beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden.

Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel har i tre paragrafer i detta kapitel angetts som ett brott som kan ligga till grund för en metod för inhämtande av information på motsvarande sätt som i tvångsmedelslagen: teleövervakning och dess förutsättningar (8 §), teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning (9 §) och förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar (15 §). Till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning (15 §) hör också bland annat brott genom användning av teleadress eller teleterminalutrustning och för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning (9 §) i sin tur hör också bland annat brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Förtäckt inhämtande av information (15 §) i sin tur får polisen även rikta mot bland annat en person i ett datanät, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

I kapitlets 13 § föreskrivs om systematisk observation och dess förutsättningar. Enligt paragrafens 3 mom. får polisen för att förhindra brott systematiskt observera bland annat en person som det finns grundad anledning att misstänka kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. I kapitlets 28 § finns bestämmelser om täckoperationer och förutsättningarna för sådana. För att förhindra brott har polisen rätt att rikta en täckoperation mot en person bland annat i enlighet med paragrafens 3 mom., enligt vilket täckoperationen får vara datanätsbaserad, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

3.1.7 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

Gränsbevakningsväsendet är den i förundersökningslagen avsedda förundersökningsmyndighet om vars behörighet att avslöja, utreda och förhindra brott det föreskrivs i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018). Till de brott som det enligt 4 § 4 punkten i lagen om inom Gränsbevakningsväsendet ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet hör människohandel enligt 25 kap. 3 § och grov människohandel enligt 25 kap. 3 a § i strafflagen. Till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka hör inte utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen. Enligt 4 § 3 punkten i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet hör ordnande av olaglig inresa och till det anknytet brott mot friheten enligt 25 kap. i strafflagen till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka. I förarbetena till denna lag konstateras att av de brott mot friheten som avses i 25 kap. i strafflagen har främst frihetsberövande och grovt frihetsberövande en koppling till ordnande av olaglig inresa (RP 15/2025 rd, s. 9).

I 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet föreskrivs om hemliga metoder för inhämtande av information i syfte att förhindra brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller i syfte att avvärja en fara. I 14 § i detta kapitel föreskrivs om allmänna förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Enligt paragrafens 1 mom. är en allmän förutsättning för användning av en hemlig metod för inhämtande av information att man med den metoden kan antas få information som behövs för att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller avvärja en fara. Enligt paragrafens 3 mom. ska användningen av en hemlig metod för inhämtande av information avslutas före utgången av den tid som anges i beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden. I 16 § i detta kapitel föreskrivs om teleövervakning och dess förutsättningar, i 17 § om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning och i 23 § om förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar.

Enligt 2 mom. i den nämnda 16 § kan Gränsbevakningsväsendet för förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka ges tillstånd till teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande eller annars med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med undantag för vissa brott som avses i momentet.

Enligt den ovan nämnda 17 § får Gränsbevakningsväsendet, för att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år, eller något annat brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och som begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen.

Enligt 2 mom. i den ovan nämnda 23 § får Gränsbevakningsväsendet, för att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med undantag för vissa brott, eller till

häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet. Enligt 3 mom. är förtäckt inhämtande av information inte tillåtet i en bostad ens med bostadsinnehavarens medverkan. Enligt paragrafens 4 mom. får Gränsbevakningsväsendet, för förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år.

Om de hemliga tvångsmedel som kan användas i en förundersökning föreskrivs i sin tur i 4 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Enligt 58 § 1 mom. i detta kapitel tillämpas på användningen av hemliga tvångsmedel i en förundersökning som genomförs av Gränsbevakningsväsendet 10 kap. i tvångsmedelslagen med de undantag som anges nedan i paragrafen. Enligt 3 mom. har Gränsbevakningsväsendet rätt att använda teleövervakning vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller vid utredning av grovt döljande av olagligt byte, med vissa undantag som anges i 4 mom. Om förtäckt inhämtande av information i sin tur föreskrivs i det nämnda 3 mom. att Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med de undantag som anges i 4 mom., eller vid utredning av häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

3.1.8 Rättegångsbalken

Rättegångsbalken (4/1734) tillämpas på rättegång i allmänna domstolar, om inte något annat följer av lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller av någon annan lag. I 17 kap. i rättegångsbalken finns bestämmelser om bevisning. Enligt kapitlets 24 § 2 mom., som gäller förbud mot att använda skriftliga berättelser, får en utsaga som antecknats i ett förundersökningsprotokoll eller i någon annan handling eller som upptagits på något annat sätt inte åberopas som bevis i domstolen om inte något annat föreskrivs i lag, utom om den som har avgett utsagan inte kan förhöras vid huvudförhandlingen eller utom denna, eller om personen i fråga inte har kunnat nås trots att man har vidtagit behöriga åtgärder och avgörandet inte bör fördröjas ytterligare.

Enligt paragrafens 3 mom. är det dock för vissa personers del tillåtet att åberopa förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde. Följande personer anges: 1) någon som inte har fyllt 15 år eller vars psykiska funktioner är störda, 2) en målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av hans eller hennes personliga omständigheter och brottets natur, 3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången, 4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Som angetts ovan är det enligt 3 mom. 3 och 4 punkten tillåtet att åberopa ljud- och bildupptagningar som gjorts av förhör under förundersökningar som bevis i de situationer som

avses i dessa punkter bland annat när det gäller målsägande i utnyttjande av person som är föremål för sexhandel (brott som avses i 20 kap. 8 § i strafflagen) och målsägande i människohandel och grov människohandel.

3.1.9 Förundersökningslagen

Förundersökning av brott görs enligt förundersökningslagen (805/2011), om inte något annat föreskrivs särskilt i lag. I 9 kap. i denna lag föreskrivs om förundersökningsmaterial. Kapitlets 4 § gäller inspelning av förhör för att användas som bevis. Enligt 1 mom. i denna paragraf ska förhör i vissa situationer som gäller den person som förhörs spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att återropa förhørsberättelsen som bevis vid rättegång, och före inspelningen ska den som ska förhöras underrättas om den. I paragrafens 2 mom. föreskrivs bland annat att den misstänkte ska ges möjlighet att ställa frågor till den som förhörs om alla de omständigheter som är av betydelse med tanke på utredningen av ärendet. Enligt paragrafens 3 mom. ska åklagaren ges tillfälle att närvara vid förhöret, och åklagaren har rätt att själv eller genom förhørsledarens förmedling ställa frågor till den som förhörs.

Enligt 4 mom. ska det som föreskrivs ovan i paragrafen om förhör och inspelning av förhör också tillämpas på 1) en målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av hans eller hennes personliga omständigheter och brottets natur, 2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången, 3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

3.2 Färsk praxis och forskning om människohandelsbrott, hjälp till offer för människohandel, surrogatmoderskap och utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

3.2.1 Människohandel och hjälp till offer för människohandel

I en årsöversikt som gällde hjälpsystemet för offer för människohandel 2024 finns statistik om hjälpsystemet. År 2024 blev 207 nya offer för människohandel och 23 av deras barn klienter i hjälpsystemet. Totalt 371 ansökningar kom in. Av de nya klienterna var 61 % kvinnor och flickor. För de nya klienterna under detta år var tvångsarbete den vanligaste formen av människohandel (45 %), den näst vanligaste var tvångsäktenskap (32 %) och den tredje vanligaste sexuellt utnyttjande (20 %). Av de män som i Finland varit offer för utnyttjande 2024 hade nästan alla varit offer för tvångsarbete (94 %). Av kvinnorna hade 26 % varit föremål för sexuellt utnyttjande och 23 % offer för tvångsarbete. År 2024 kom 90 fall av utnyttjande fram, och offren representerade 31 nationaliteter, av vilka finskt medborgarskap var det tredje vanligaste. Största delen (60 %) av dem som blivit offer i Finland hade blivit offer för tvångsarbete. Arbetet hade utförts inom restaurangbranschen, byggbranschen, skogsbruk och avverkning, catering, städning, parti- och detaljhandel eller hos privatpersoner. Av offren var 23 % offer för tvångsäktenskap, och resten var offer för sexuellt utnyttjande (13 %) eller hade tvingats till kriminell verksamhet. I slutet av 2024 fanns det i hjälpsystemet totalt 1 331 identifierade offer för människohandel, och av dessa var 12 barn. I hjälpsystemet fanns dessutom 279 minderåriga barn till offer. (Årsöversikt över människohandel 2024. Hjälpsystemet för offer för människohandel, s. 4–6 och 8–10).

Praxisen vid tillämpning av bestämmelserna om människohandel och närliggande brott (koppleri och ockerliknande diskriminering i arbetslivet) samt hur människohandelsbrotten framskrider i straffprocessen har nyligen undersökts av Koivukari m.fl. 2022 (Koivukari, Kristiina, Korkka-Knuts, Heli, Mahmood, Venus och Melander, Sakari. Människohandel och närrelaterade brott. Tillämpningspraxis av straffbestämmelser. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2022, på finska, med presentationsblad på svenska). I undersökningen analyserades förundersökningsbeslut som gällde människohandel och närliggande brott samt åklagarbeslut och domar från åren 2010–2020. En viktig observation som gjordes i undersökningen var att det finns utrymme för förbättringar när det gäller förståelsen om arten av de brott som hänför sig till människohandel och när det gäller uppfattningen om syftet med och innehållet i lagstiftningen om människohandelsbrott.

Enligt undersökningen är tillämpningspraxisen när det gäller försättande av personer i förhållanden som kränker människovärdet inte väletablerad, och när det gäller rekvisitet i fråga har endast fall av typen tvångsåktenskap eller våld i nära relationer nått så långt att de prövats i domstol.

I detta sammanhang kan nämnas att polisen veterligen inte heller efter utredningen har inlett några förundersökningar under rubriken människohandel avseende situationer relaterade till adoption eller surrogatmoderskap.

De slutsatser som dras i den ovan nämnda undersökningen av Koivukari m.fl. nämner inte några särskilda behov av att ändra den straffrättsliga lagstiftningen om människohandel. Enligt undersökningen verkar det dock finnas utrymme för förbättringar av förståelsen om arten av de brott som hänför sig till människohandel och av uppfattningen om syftet med och innehållet i lagstiftningen om människohandelsbrott. I undersökningen fäster man vikt framför allt vid den otillräckliga kännedomen om människohandeln som fenomen, den knapphändiga praxisen när det gäller tillämpningen av lagstiftningen, den bristfälliga uppfattningen om arten av de gärningar som hänför sig till människohandel och den begränsade mängden juridisk litteratur och utbildning om frågan.

3.2.2 Surrogatmoderskapsarrangemang

I Finland har surrogatmoderskapsarrangemang granskats i en utredning som justitieministeriet publicerade 2023. Det centrala innehållet i surrogatmoderskapsarrangemang är att en person blir gravid och föder ett barn åt en annan person. I detta arrangemang kan surrogatmoderns egna äggceller eller äggceller som donerats av den blivande modern eller en tredje person användas. Ofta befruktas en äggcell med den avsedda faderns könsceller, men även donerade spermier kan användas vid befruktningen. (Utredning om tillåtandet av icke-kommersiellt surrogatmoderskap i Finland. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2023:18, s. 10–11, på finska, med presentationsblad på svenska).

Enligt utredningen skiljer sig lagstiftningen om surrogatmoderskapsarrangemang mycket mellan olika stater. I vissa stater är surrogatmoderskap helt förbjudet, i vissa är det tillåtet och strikt reglerat och i vissa är det varken förbjudet eller reglerat. Det finns också skillnader mellan de stater som reglerar surrogatmoderskapsarrangemangen, och kommersiella surrogatmoderskapsarrangemang kan vara antingen godkända eller förbjudna. De tilltänkta föräldrarnas föräldraskap kan fastställas vid födseln, genom att överföra föräldraskapet genom ett domstolsbeslut eller genom att fastställa ett nytt föräldraskap genom adoption. (Utredningen s. 23.)

Enligt utredningen förbjuder 8 § i lagen om assisterad befruktning i praktiken surrogatmoderskapsarrangemang som baserar sig på assisterad befruktning, eftersom paragrafen föreskriver att assisterad befruktning inte får ges om det finns anledning att anta att barnet kommer att lämnas för adoption. Tjänsteleverantörer som tillhandahåller assisterad befruktning har veterligen inte heller brutit mot detta förbud. I utredningen nämns att i förarbetena (RP 3/2006 rd) till lagen har förbudet mot surrogatmoderskapsarrangemang motiverats bland annat enligt följande. Att tillåta anlitande av en surrogatmoder kan försätta en person som blir ombedd att ställa upp som surrogatmoder av en närstående i en svår situation. Arrangemangen med en surrogatmoder kan vara förenade med en större risk för förlösningssdepression. Om en annan kvinna än en närstående till paret kunde användas som surrogatmoder, skulle det vara förenat med en betydlig risk för kommersialism och ekonomiskt utnyttjande. Det är också möjligt att parternas vilja förändras under arrangemanget. Enligt grundläggande principer relaterade till moderskap är den som föder ett barn mor till barnet, och hon kan fatta ett kapabelt beslut att överlåta barnet tidigast åtta veckor efter förlösningen. Ett surrogatmoderskapsarrangemang är således alltid förknippat med osäkerhet kring förverkligandet och en risk för svåra personliga problem. (Utredningen s. 19.)

Enligt utredningen är antalet barn som föds genom surrogatmoderskapsarrangemang lågt globalt och särskilt i Finland, och en betydande andel av dem är ännu minderåriga. Baserat på forskning finns det inga bevis för att surrogatmoderskapsarrangemangen är skadliga för barnen. Av surrogatmödrarna i sin tur har de flesta varit motiverade och har inte haft några svårigheter att efter födseln separera från det barn som de fött. I vissa fall har det dock varit svårt för surrogatmodern att avstå från barnet. Flera studier har haft betydande metodologiska problem, och deras slutsatser bör bedömas med försiktighet. Om situationen för de barn som fötts med hjälp av internationella surrogatmoderskapsarrangemang och deras familjer finns än så länge mycket lite forskning. (Utredningen s. 12)

Enligt utredningen var det i majoriteten av fallen i ett material som bestod av tingsrätternas avgöranden 2016–2020 och av tre fall som behandlats vid Helsingfors hovrätt 2012 och 2013 fråga om erkännande av ett utländskt faderskapsbeslut i Finland och i de övriga fallen om erkännande av ett beslut om vårdnad och adoption, om en extra vårdnadshavare, om adoption och om ett registeranteckningsbrott. Inget av surrogatmoderskapen hade ägt rum i Finland, men i ett fall var surrogatmodern finsk medborgare. I de flesta fallen fann domstolen att ärendet i fråga inte verkade vara förknippat med några drag som kränkte surrogatmoderns eller barnets människovärde, trots att surrogatmodern hade fått en betydande ersättning för arrangemanget. (Utredningen s. 21)

I utredningen presenteras vissa lagstiftningsalternativ som kan övervägas, om ett begränsat tillstånd för icke-kommersiellt surrogatmoderskap blir aktuellt.

3.2.3 Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

År 2022 gjordes en utredning om tillämpningspraxisen i fråga om bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel (Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2022:4. Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Tillämpningspraxis för bestämmelsen. Sakari Melander, Venus Mahmood, på finska, med presentationsblad på svenska). Utredningen gjordes före totalreformen av 20 kap. i strafflagen (lag om ändring av strafflagen (723/2022, RP 13/2022 rd), ett kapitel i vilket även den aktuella bestämmelsen ingår.

Antalet ärenden som gällde utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som kom till myndigheternas kännedom 2010–2020 var enligt utredningen följande: noll brott 2010, ett brott 2011, 13 brott 2012, 140 brott 2013, noll brott 2014, sex brott 2015, noll brott 2016, sju

brott 2017 och sju brott 2018, nio brott 2019 och ett brott 2020. (Med utnyttjanden som kom till myndigheternas kännedom avsågs ärenden som infördes som brott i informationssystemet för polisärenden – i ett enskilt ärende som införts i informationssystemet kan det finnas flera misstänkta, varför antalet ärenden som kommit till myndigheternas kännedom inte ger information om antalet brottsmisstänkta eller offer.) Under tidsperioden i fråga kom inga försök till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel till myndigheternas kännedom. Myndigheterna hade fått kännedom om totalt 184 brott som gällde utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Antalet brott som gällde utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som anmäldes till åklagaren 2010–2020 var enligt utredningen följande: noll brott 2010, ett brott 2011, 115 brott 2013, noll brott 2014, fem brott 2015, ett brott 2016, sex brott 2017, sju brott 2018, nio brott 2019 och noll brott 2020. Under tidsperioden i fråga anmäldes inga försök till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel till åklagaren. Sammanlagt 144 brott anmäldes till åklagaren.

I utredningen konstateras att enligt Statistikcentralen var antalet tillräknande domar som meddelades 2010–2018 för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel följande: fem domar 2010, 41 domar (40 straff) 2013, tre domar 2014, en dom 2015, inga domar 2016 och 2017, 13 domar (11 straff) 2018. För åren 2011, 2012, 2019 och 2020 fanns inga uppgifter.

I utredningen konstateras att enligt Statistikcentralen förkastades 2013 sju åtal som gällde utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och ett försök till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. År 2015 förkastades fyra åtal som gällde utnyttjande av person som var föremål för sexhandel. Statistikcentralen hade ingen information för några andra år.

I utredningens slutsatser konstateras att bestämmelsen om straff för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i sig har visat sig vara en fungerande bestämmelse men att den har tillämpats sällan. På grund av den begränsade tillämpningspraxisen har ingen enhetlig eller konsekvent linje utvecklats för tillämpningen.

En av slutsatserna i utredningen var att den revidering som gjordes 2015 av bestämmelsen om straff för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som innebar att det straffbara området utvidgades så att det också omfattar oäktsamma gärningar är en motiverad lösning och att bestämmelsen även i praktiken kan tillämpas på oäktsamma gärningar. Enligt utredningen är dock formuleringen i bestämmelsen om oäktsamma gärningar inte särskilt lyckad, och den granskning av oäktsamhet som riksdagens lagutskott gör i sitt betänkande LaUB 38/2014 rd klargör inte hur oäktsamhet ska bedömas med avseende på bestämmelsen. Utredningen rekommenderar att det i framtiden bedöms om det finns skäl att ändra bestämmelsen så att straffbarheten för oäktsamhet i bestämmelsen formuleras i enlighet med etablerade straffrättsliga lagstiftningsprinciper.

Utredningen drog också den slutsatsen att straffskalan i bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel är låg och ger det intrycket att gärningen inte är särskilt klandervärd, vilket har haft återverkningar även på hur ärenden som gäller bestämmelsen framskrider i straffprocessen. Ett normalt straff för gärningen har blivit 20–25 dagsböter. Utredningen rekommenderar att maximistraffet i bestämmelsen höjs till ett års fängelse på grund av gärningens klandervärdhet.

I detta sammanhang kan nämnas det som konstaterades i förarbeten till lagen om totalrevideringen av 20 kap. i strafflagen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i situationer där föremålet för gärningen är ett offer för människohandel. Det konstaterades att

i dessa situationer kan den som gör sig skyldig till utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel och som känner till att samlagens objekt är offer för människohandel beroende på omständigheterna också kan göra sig skyldig till våldtäkt eller sexuellt övergrepp eller den grova gärningsformen av dessa brott, eftersom ett offer för människohandel vanligen inte kan anses delta frivilligt i en sexuell handling. Gärningsmannen kan då dömas för bägge brotten. (RP 13/2022 rd, s. 118 och RP 221/2005 rd, s. 55, som det hänvisas till i den förstnämnda propositionen). Avsiktliga gärningar som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel är således numera i stor utsträckning straffbara även som allvarligare sexualbrott.

De statistiska uppgifter som ingår i den ovan nämnda utredningen kan kompletteras för tiden efter undersökningen enligt följande. När det gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel finns det inte någon särskilt exakt eller konsekvent information om hur många misstänkta brott som har kommit in i den straffrättsliga processkedjan och gått framåt i den, men det kan konstateras att generellt har det årliga antalet sådana ärenden hos polisen och Åklagarmyndigheten varit litet, mellan noll och tio ärenden.

Enligt polisens resultatinformationssystem (PolStat) fick polisen kännedom om tolv fall 2021, noll fall 2022, tre fall 2023 och fem fall 2024, och till åklagare fördes för åtalsprövning fem fall 2021, noll fall 2022, två fall 2023 och fem fall 2024. I genomsnitt har polisen således årligen fått kännedom om fem eventuella fall av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Åklagarmyndighetens statistik uppfyller inte de kriterier som Statistikcentralen har satt upp. Om Åklagarmyndighetens data används termen ”strukturerade data som ärendehanteringssystemet producerar”. Enligt uppgifter från Åklagarmyndigheten, beräknade manuellt utifrån data i ärendehanteringssystemet, mottog Åklagarmyndigheten mellan 1 januari 2020 och 4 juli 2025 16 ärenden där det enda eller den så kallade huvudsakliga benämningen var utnyttjande eller försök till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Av dessa kom ett ärende 2020, noll ärenden 2021, tio ärenden 2022, tre ärenden 2023, ett ärende 2024 och ett ärende 2025. Åtal väcktes i fyra ärenden, beslut om att inte väcka åtal fattades i fyra ärenden och beslut om att begränsa förundersökningen fattades i åtta ärenden.

Enligt information från Domstolsverket har inga domar meddelats i Finland under 2021–2025 om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel (varken som huvudbrott eller annat, varken fällande eller friande).

3.3 Ändringsdirektivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland

Artikel 1 i ändringsdirektivet. Artikel 1 innehåller de ändringar som gjorts i 2011 års människohandelsdirektiv och som granskas nedan enligt artikelnumreringen i det ändrade direktivet.

Artikel 2. Människohandelsbrott. Artikel 2 gäller medlemsstaternas skyldighet att kriminalisera människohandel, som definieras närmare i artikeln. För att beskriva ändringarna i artikeln är det nödvändigt att också beskriva artikeln i den form den hade i 2011 års direktiv. I artikel 2.1, som inte ändrades genom ändringsdirektivet, föreskrivs det om definitionen av människohandel. Punkten ålägger medlemsstaterna att säkerställa att följande uppsåtliga gärningar är straffbelagda: rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer, inbegripet utbyte eller överföring av kontroll över dessa personer, genom hot om eller användning av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta situation eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan

person i syfte att utnyttja denna person. Definitionen av människohandel enligt punkten omfattar tre delområden: syftet med gärningen, olika metoder samt de medel som använts i gärningen.

Inte heller artikelns punkt 2, som preciserar utnyttjandet av utsatt situation som nämns som ett medel i punkt 1, ändrades genom ändringsdirektivet.

I artikeln har det gjorts ändringar i punkt 3 och 5. Artikel 2.1 gäller gärningar som syftar till utnyttjande enligt definitionen i punkt 3. I artikel 2.3 i direktivet från 2011 nämns uttryckligen följande former av utnyttjande: utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuell exploatering, tvångsarbete eller tvångstjänster, inklusive tiggeri, slaveri eller slaveriliknande förhållanden, trældom, utnyttjande av brottslig verksamhet eller avlägsnande av organ.

Till definitionen av människohandel i punkt 1 hör också att något av de medel som anges i punkten används i gärningen, men i punkt 5 ingår ett undantag från medelsförutsättningen. Enligt artikel 2.5 i direktivet från 2011 ska det när en gärning som avses i punkt 1 involverar ett barn vara ett straffbelagt människohandelsbrott, även om inget av de medel som anges i punkt 1 har använts.

Genom ändringsdirektivet har artikel 2.3 och 2.5 ändrats så att den icke-uttömmande förteckningen i punkt 3 över olika former av utnyttjande i syfte att begå människohandel har kompletterats och i anslutning till de kompletteringar som gjorts i punkt 5, som gäller ett undantag för barnoffer i fråga om medel som ingår i definitionen av människohandelsbrott, har en precisering om en viss form av utnyttjande lagts till.

I artikel 2.3, enligt vilken åtminstone de former av utnyttjande som räknas upp i punkten ska betraktas som utnyttjande, har det genom ändringsdirektivet lagts till tre former av utnyttjande: utnyttjande av surrogatmoderskap, av tvångsäktenskap och av illegal adoption.

I skäl 6 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna enligt artikeln enligt följande:

”De människohandelsbrott för vilka brottsrekvisit fastställs i direktiv 2011/36/EU kan redan omfatta utnyttjande av surrogatmoderskap, av tvångsäktenskap eller av illegal adoption, i den mån samtliga kriterier som utgör dessa brott är uppfyllda. Med tanke på hur allvarliga dessa företeelser är och för att få bukt med det faktum att människohandelsbrott som begås för andra ändamål än sexuell exploatering eller arbetskraftsexploatering stadigt ökar i fråga om antal och relevans bör dock utnyttjande av surrogatmoderskap, av tvångsäktenskap eller av illegal adoption inkluderas som former av utnyttjande i det direktivet, i den mån de uppfyller brottsrekvisiten för människohandel, inbegripet rekvisitet om otillbörligt medel. När det mer specifikt gäller människohandel som syftar till utnyttjande av surrogatmoderskap riktar sig det här direktivet mot dem som tvingar eller vilseleder kvinnor att agera som surrogatmödrar. De ändringar av direktiv 2011/36/EU som görs genom det här direktivet påverkar inte definitionerna av äktenskap, adoption, tvångsäktenskap och illegal adoption, eller av andra brott än människohandel med anknytning till detta, när dessa fastställs i nationell eller internationell rätt. De reglerna påverkar inte heller nationella regler om surrogatmoderskap, inbegripet inom straffrätt eller familjerätt.”

I ändringsdirektivet definieras inte vad som avses med de gärningssyften som lagts till i artikel 2.3. I fråga om utnyttjande av surrogatmoderskap konstateras det dock i ändringsdirektivets

ingress att direktivet riktar sig mot dem som tvingar eller vilseleder kvinnor att agera som surrogatmödrar. Utifrån detta kan man tolka att objektet för gärningen vid utnyttjandet av surrogatmoderskap, dvs. offret, är en surrogatmoder eller åtminstone en person som avses bli surrogatmoder, inte ett barn som föds av en surrogatmoder.

I skäl 11 i ingressen till 2011 års direktiv konstateras i fråga om formerna för utnyttjande att definitionen av människohandel också omfattar illegal adoption eller tvångsäktenskap i den mån dessa uppfyller brottsrekvisiten för människohandel.

Med stöd av ändringsdirektivet och skälen i ingressen till 2011 års direktiv kan det konstateras att de ändringar som gjorts i artikel 2.3 åtminstone inte avsevärt vidgar definitionen av människohandel enligt direktivet. Det kan dock inte villkorslöst konstateras att ändringarna inte skulle ha någon som helst betydelse för utvidgningen av tillämpningsområdet, eftersom 2011 års direktiv inte heller i ingressen nämner surrogatmoderskap, och varje form av utnyttjande som lagts till i artikel 2.3 enligt formuleringen i ändringsdirektivets ingress redan ”kan” ha inkluderats i de människohandelsbrott som definieras i 2011 års direktiv i den mån alla kriterier för dessa brott uppfylls.

I artikel 288 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) föreskrivs det allmänt om direktivens rättsverkningar. Enligt bestämmelsen förpliktar direktiven med avseende på de resultat som ska nås varje medlemsstat som de är riktade till, men låter de nationella myndigheterna välja formen och medlen för genomförandet. Det finns skäl att göra en bedömning av det eventuella lagändringsbehov som artikel 2.3, som ändrats genom ändringsdirektivet, eventuellt medför utifrån huruvida den aktuella bestämmelsen i strafflagen redan täcker de syften med gärningen som lagts till i artikel 2.3 i människohandelsdirektivet över huvud taget och tillräckligt tydligt, med beaktande av bestämmelsens ordalydelse och andra rättskällor som gäller bestämmelsen.

I Finland har människohandel kriminaliserats i 3 § i strafflagens 25 kap., som gäller brott mot friheten. Den grova gärningsformen, dvs. grov människohandel, har kriminaliserats i 3 a §. De syften med människohandel som ingår i 3 § är att göra en person till föremål för sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet samt att avlägsna organ eller vävnader.

Definitionen av människohandel enligt strafflagen innehåller på samma sätt som definitionen enligt människohandelsdirektivet tre delområden: medel som använts i gärningen, olika metoder och gärningens syfte. För att det ska vara fråga om människohandel enligt 25 kap. 3 § i strafflagen måste alla tre delfaktorer i rekvisitet – medel, metoder och syfte – uppfyllas, förutom om den person som är föremål för gärningen är under 18 år, då tillämpningen av paragrafen inte förutsätter att medel används. Dessutom krävs det att det ska finnas ett samband mellan delfaktorerna, och de medel som avses i momentet måste leda till att de metoder som momentet avser används, för att det ska bli fråga om människohandel (RP 34/2004 rd, s. 89). Brottet ska straffas som uppsåtligt. Uppsåtligheten ska omfatta alla delfaktorer. I fråga om handlingens syfte har kravet på uppsåtlighet höjts. Gärningsmannen ska ha agerat uttryckligen i syfte att försätta en annan i omständigheter enligt momentet. (RP 34/2004 rd, s. 89–90). Då straff utmätts bör man ta hänsyn till t.ex. offrets ställning och använda metoder. Man bör också beakta om handlingens syfte har uppnåtts eller inte och de skador som offret förorsakats. (RP 34/2004 rd, s. 95.)

Flera medel och metoder enligt bestämmelsen om människohandel kan användas i en och samma gärning, och dessutom kan det i en och samma gärning bli fråga om flera än ett syfte enligt bestämmelsen om människohandel. Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2022:2

konstaterat att man vid straffmätningen ska lägga vikt vid hur skadlig och farlig gärningen har varit och att människohandelsbrott är desto skadligare och farligare ju mer förödmjukande och djupgående de berövar målsäganden friheten och ju skadligare deras följder är eller kunde ha varit under omständigheterna i det aktuella fallet. Därtill kan man enligt Högsta domstolen också beakta syftena med gärningen och deras antal och art samt hur många av de medel och metoder som använts i gärningen som uppfyller rekvisitet för människohandel. I gärningar som motsvarar människohandelsbrott, och som oftast begås som en del av en större, eventuellt internationell organisation, ska man enligt Högsta domstolen dessutom fästa uppmärksamhet vid gärningsmannens bestämmanderätt och grad av delaktighet i verksamheten samt gärningsmannens grad av skuld.

Bland annat i betänkandet av den arbetsgrupp som granskade 25 kap. 3 § i strafflagen i ljuset av människohandelsdirektivet från 2011 behandlas förhållandet mellan artikel 2.3 i människohandelsdirektivet från 2011, som behandlar gärningens syfte, och bestämmelsen om människohandel i strafflagen. (Betänkande av arbetsgruppen mot människohandel. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 63/2012. På finska, referat på svenska.) Utifrån betänkandet lämnade regeringen sin proposition RP 103/2014 rd.

Utgångspunkten i denna proposition som granskar ändringsdirektivet anses vara att 25 kap. 3 § i strafflagen är förenlig med artikel 2.3 i direktivet, som ändrats genom ändringsdirektivet, till den del det är fråga om den text i punkten som överensstämmer med 2011 års direktiv. Granskningen gäller således de syften med människohandel som ingår som nya i artikel 2.3 i ändringsdirektivet, det vill säga utnyttjande av surrogatmoderskap, av tvångsäktenskap och av illegal adoption.

Inledningsvis granskas utnyttjandet av tvångsäktenskap.

Strafflagens 25 kap. 3 § om människohandel innehåller uttryckligen syftet att göra en person till föremål för tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund, vilket är relevant med tanke på förpliktelsen enligt ändringsdirektivet att utnyttjande av tvångsäktenskap ska betraktas som utnyttjande med det utnyttjandesyfte som ingår i definitionen av människohandel.

I den paragrafen avses med tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund ett äktenskap eller något därmed jämförbart förbund som en person görs till föremål för eller befinner sig i utan att ha gett sitt frivilliga och genuina samtycke därtill. Begreppet tvångsäktenskap omfattar således både ingående av ett äktenskap eller något därmed jämförbart förbund och personens möjlighet att lösgöra sig från det. (RP 65/2024 rd, s. 53). Med förbund som kan jämföras med ett tvångsäktenskap avses ett förbund där det inte är fråga om ett juridiskt giltigt äktenskap, utan ett därmed jämförbart förbund som inte är juridiskt giltigt. Ett förbund som är jämförbart med ett äktenskap kan alltså vara till exempel ett så kallat religiöst äktenskap som ingåtts i enlighet med ett visst religiöst samfunds sedvänjor eller något annat samfundsrelaterat äktenskap. (RP 65/2024 rd s. 54).

I förarbetena om tillägget av tvångsäktenskap och därmed jämförbart förbund i paragrafen om människohandel konstaterades det om det rådande rättsläget att straffbarheten av tvingande till äktenskap eller det att en person görs till föremål för tvångsäktenskap inte uttryckligen framgick av 25 kap. 3 § i strafflagen, som gäller människohandel, men att tvingande till äktenskap och det att en person görs till föremål för tvångsäktenskap enligt förarbetena till lagstiftningen är straffbart som människohandel i enlighet med syftet att göra en person till föremål för förhållanden som kränker människovärdet. Det ansågs dock i viss mån oklart om det för att tvingande till äktenskap ska kunna anses vara straffbart enligt bestämmelsen om människohandel krävs en bedömning av om det är fråga om en situation som motsvarar

förhållanden som kränker människovärdet, eller om tvingande till äktenskap eller det att en person görs till föremål för tvångsäktenskap i sig automatiskt kan betraktas som förhållanden som kränker människovärdet utan att detta behöver bedömas och bevisas separat. (RP 65/2024 rd, s. 29.) Till följd av den genomförda lagändringen är det att en person görs till föremål för tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund på det sätt som avses i bestämmelsen om människohandel en straffbar gärning som sådan. Det förutsätts alltså inte att omständigheterna i det förbund som personen ska göras till föremål för kränker människovärdet. (RP 65/2024 rd, s. 54.) Att uttryckligen ta in begreppet tvångsäktenskap i bestämmelsen ansågs vara en åtgärd som förtydligar lagstiftningen (RP 65/2024 rd, s. 30.).

Syftet att göra en person till föremål för tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund, vilket uttryckligen ingår i strafflagens 25 kap. 3 § om människohandel, uppfyller förpliktelsen enligt ändringsdirektivet att utnyttjande av tvångsäktenskap ska betraktas som utnyttjande med det utnyttjandesyfte som ingår i definitionen av människohandel.

För det andra granskas utnyttjande av illegal adoption och för det tredje utnyttjande av surrogatmoderskap.

Till en början behandlas gemensamma aspekter som gäller bägge syften. I ändringsdirektivet definieras inte vad som avses med de gärningssyften som lagts till i artikel 2.3. Bestämmelserna i ändringsdirektivet möjliggör olika tolkningar, vilket är typiskt för juridiska begrepp.

Strafflagens 25 kap. 3 §, som gäller människohandel, innehåller inte uttryckligen gärningssyftena utnyttjande av illegal adoption eller utnyttjande av surrogatmoderskap. Till de i bestämmelsen avsedda syftena med gärningen hör dock att göra personen till föremål för ”andra förhållanden som kränker människovärdet”.

I förarbetena till lagen konstateras det att begreppet förhållanden som kränker människovärdet är beroende av tiden och kulturen. I förarbetena nämns vissa omständigheter som åtminstone kan anses kränka människovärdet. De nämnda omständigheterna är för det första vissa med slaveri jämförbara system och förfaranden, vilka också inkluderar överlämnande av barn under 18 år genom försorg av vårdnadshavaren, mot betalning eller utan, för utnyttjande av barnet eller barnets arbete, vilket i regel torde vara det överlämnande för sexuellt utnyttjande eller för tvångsarbete som omnämns särskilt i paragrafen. Med hänvisning till punkt 66 i tolkningskommentaren till tilläggsprotokollet mot människohandel till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, det vill säga den så kallade Palermokonventionen, påpekas det att då en illegal adoption motsvarar det ovan närmare beskrivna förfarandet för överlämnande av barn under 18 år genom försorg av vårdnadshavaren ska även detta betraktas som människohandel. För det andra kan enligt förarbetena som förhållanden som kränker människovärdet räknas det att syftet med en handling är att personen i fråga ska bli tvungen att försörja sig genom tiggeri eller brottsliga metoder. (RP 34/2004 rd, s. 94.) Situationer i anslutning till surrogatmoderskap nämns inte i förarbetena.

I fråga om utnyttjande av illegal adoption kan det nämnas att det i 25 kap. 3 b och 3 c § i strafflagen föreskrivs att olagligt framkallande av samtycke till adoption och olaglig adoptionsförmedling är straffbara och att det av förarbetena till paragraferna framgår att avsikten med dem inte är att täcka människohandelsbrott. Av förarbetena framgår det att straffbestämmelsen om olagligt framkallande av samtycke till adoption skyddar den fria viljebildningen för den som ger samtycket och att gärningsmannen, om förfarandet uppfyller både rekvisitet för olagligt framkallande av samtycke till adoption och rekvisitet för människohandel, ska dömas för båda. (RP 47/2011 rd, s. 29 och 88.)

I fråga om utnyttjande av illegal adoption i enlighet med artikel 2.3, som ändrats genom ändringsdirektivet, är det av ordalydelsen i punkten inte helt klart vad som avses med gärningen i fråga. Å ena sidan är det möjligt att tolka syftet i vid bemärkelse så att illegal adoption alltid, när andra delområden av människohandel uppfylls, i sig är utnyttjande och människohandel oberoende av de omständigheter som barnet adopteras till. En sådan tolkning kan motiveras med att utnyttjande av illegal adoption har inkluderats i ändringsdirektivet uttryckligen som ett syfte och inte som en metod.

Å andra sidan är det möjligt att göra en snävare tolkning av utnyttjande av illegal adoption, och vid tolkningen för det första beakta det som sägs i ingressen till ändringsdirektivet och 2011 års direktiv om att syftet med gärningen redan kan ingå i de människohandelsbrott som definieras i direktivet. För det andra kan man beakta vad som i de förarbeten som gäller 25 kap. 3 § i strafflagen konstaterats om beroendet av tiden och kulturen i rekvisitet för förhållanden som kränker människovärdet samt om illegal adoption. För det tredje kan man beakta människohandelns karaktär av utnyttjandebrott. För det fjärde kan man lyfta fram att riksdagens lagutskott i sin tidigare praxis för det nationella genomförandet av EU:s straffrättsliga direktiv har ansett det vara motiverat att det nationella genomförandet i princip begränsas till endast de ändringar som är nödvändiga för genomförandet av direktivet (t.ex. LaUB 9/2021 rd, s. 2).

Med stöd av de nämnda omständigheterna kan man med fog göra tolkningen att utnyttjande av illegal adoption i princip är en situation där ett barn överlämnas för adoption i syfte att utnyttja barnet eller barnets arbete och således utnyttjande som riktas mot ett olagligt adopterat barn. När utnyttjande av illegal adoption tolkas på detta sätt kan det tillräckligt tydligt anses ingå i det i 3 § ingående rekvisitet för andra förhållanden som kränker människovärdet, vars tillämpningsområde preciseras genom det som konstateras om illegal adoption samt bundenhet till tiden och kulturen i lagens förarbeten.

Det kan anses att inte heller den straffrättsliga legalitetsprincipen, som innehåller ett krav på exakthet, förutsätter att gärningssyftet med utnyttjande av illegal adoption uttryckligen fogas till paragrafen om människohandel. Man kan också anse att inte heller barnets bästa förutsätter att gärningssyftet tolkas i vidare bemärkelse än enligt beskrivningen ovan så att illegal adoption alltid, när andra delområden av människohandel uppfylls, i sig är utnyttjande och människohandel oberoende av de omständigheter som barnet adopteras till. I detta avseende kan det konstateras att barnets bästa när ett barn adopteras tryggas genom adoptionslagen och att bedömningen av genomförandet av ändringsdirektivet utifrån snarare en snäv än en så bred tolkning som möjligt av utnyttjande av illegal adoption dock i synnerhet omfattar sådana för barnet skadliga situationer där barnet lämnas för adoption för utnyttjande av barnet.

För det tredje avviker situationen i fråga om utnyttjande av surrogatmoderskap från utnyttjande av tvångsäktenskap och av illegal adoption i och med att det inte nämns i 25 kap. 3 § i strafflagen eller i förarbetena till den. Det rekvisit för förhållanden som kränker människovärdet som ingår i bestämmelsen kan åtminstone i vissa situationer anses omfatta utnyttjande av surrogatmoderskap, där det enligt ingressen till ändringsdirektivet är fråga om att en kvinna tvingas eller vilseleds att agera som surrogatmoder. Det centrala innehållet i surrogatmoderskap är att personen blir gravid och föder barnet åt en annan människa. Om ett sådant arrangemang har drag som uppfyller de övriga delområdena i definitionen av människohandel, kan det åtminstone i princip anses kränka människovärdet att använda en surrogatmoders kropp för att föda och ge bort barnet när det inte grundar sig på genuin frivillighet.

Det är dock inte nödvändigtvis helt klart om det att en person görs till föremål för surrogatmoderskap på ett sätt som uppfyller de övriga delområdena i bestämmelsen om människohandel uppfyller kriteriet för förhållanden som kränker människovärdet helt

oberoende av inkvartering, hälsovård och andra omständigheter i samband med surrogatmoderskapet. Huruvida det handlar om förhållanden som kränker människovärdet när en person görs till föremål för surrogatmoderskap kan anses vara förknippat med ett i viss mån motsvarande tolkningsutrymme som, liksom ovan konstaterats, har ansetts gälla för förhållandet mellan tvingande till äktenskap och rekvisitet i fråga före lagändringen, genom vilken paragrafen om människohandel kompletterades med tillägget om tvångsäktenskap och därmed jämförbart förbund.

Med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen, som förutsätter att regleringen är exakt och noggrant avgränsad, kan det anses motiverat att i förteckningen över gärningssyften i 25 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen uttryckligen lägga till ett rekvisit som gäller att en person görs till föremål för surrogatmoderskap.

Utöver ändringen av artikel 2.3 i människohandelsdirektivet, som gäller syftena med utnyttjandet, ändrades i anslutning till dessa ändringar genom ändringsdirektivet också artikel 2.5, som gäller ett undantag i fråga om barnoffer från de medel som ingår i definitionen av människohandelsbrott. Enligt artikel 2.5 i direktivet från 2011 ska det när en handling som avses i punkt 1 involverar ett barn vara ett straffbelagt människohandelsbrott, även om inget av de medel som anges i punkt 1 har använts. Genom ändringsdirektivet fogades följande precisering till slutet av artikel 2.5: ”Den här punkten ska inte tillämpas på sådant utnyttjande av surrogatmoderskap som avses i punkt 3, såvida inte surrogatmodern är ett barn.” Enligt artikel 2.6 i artikeln, som inte ändrades genom ändringsdirektivet, avses med barn i människohandelsdirektivet varje person som är under 18 år. Tillägget i artikel 2.5 kan anses precisera betydelsen av uttrycket ”när en handling involverar ett barn” i punkten i en situation där syftet med människohandeln är att utnyttja surrogatmoderskap. Ett barn är alltid involverat i surrogatmoderskap, men med stöd av skäl 6 i ingressen till ändringsdirektivet kan det anses att offer för människohandel enligt direktivet om människohandel, som ändrats genom ändringsdirektivet, inte ska anses inkludera barn som fötts genom surrogatmoderskap som uppfyller definitionen på människohandel, utan dessa barns surrogatmodrar.

För människohandel döms enligt 25 kap. 3 § 2 mom. i strafflagen också den som utövar makt över en person som är yngre än 18 år eller som rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser en sådan person i sådant syfte som anges i 1 mom., även om inget av de medel som nämns i 1 mom. 1–4 punkten har använts. I 2 mom. hänvisas det till de syften som avses i 1 mom., i fråga om vilka det i denna proposition på de grunder som anges ovan föreslås att gärningssyftet att göra en person till föremål för surrogatmoderskap ska läggas till i förteckningen. I fråga om surrogatmoderskap överensstämmer 2 mom. tillsammans med det enligt propositionen ändrade 1 mom. med den ändrade artikel 2.5.

Punkt 4 i artikeln ändrades inte genom ändringsdirektivet. Enligt den punkten ska samtycke från den som är offer för människohandel till utnyttjandet, oavsett om det är avsett eller faktiskt, sakna betydelse, om något av de medel som anges i punkt 1 har använts.

Inte heller punkt 6 i artikeln ändrades genom ändringsdirektivet. Enligt den punkten avses med barn varje person som är under 18 år.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att 3 § 1 mom. om människohandel i strafflagens 25 kap. om brott mot friheten för fullgörandet av skyldigheterna enligt artikel 2.3, som ändrats genom ändringsdirektivet, bör kompletteras så att det att någon görs till föremål för surrogatmoderskap fogas till bestämmelsens förteckning över syften med människohandelsgärningar.

Artikel 4. Påföljder. Artikeln gäller påföljder för fysiska personer. Genom ändringsdirektivet ändrades artikel 4.2 d och artikel 4.3.

Artikel 4.2 handlar om situationer där medlemsstaterna ska säkerställa ett maximistraff på minst tio års fängelse för människohandelsbrott. Enligt artikel 4.2 d var en sådan situation redan i människohandelsdirektivet från 2011 att brottet har begåtts med användande av grovt våld eller vållat brottsoffret särskilt allvarlig skada. Genom ändringsdirektivet har detta preciserats med tillägget ”inbegripet fysisk eller psykisk skada” i slutet.

Strukturen i artikel 4.3 ändrades genom ändringsdirektivet och som ett nytt led b lades till att det faktum att gärningsmannen med hjälp av informations- och kommunikationsteknik underlättade eller genomförde spridning av bilder, videor eller liknande material av sexuell karaktär som involverar brottsoffret också ska betraktas som en försvårande omständighet.

Skyldigheterna enligt artikel 4.3 preciseras i skäl 11 i ändringsdirektivets ingress bland annat på följande sätt:

”Medlemsstaterna bör inte vara skyldiga att föreskriva försvårande omständigheter om det i nationell rätt föreskrivs att spridning med hjälp av informations- och kommunikationsteknik av bilder, videor eller liknande material av sexuell karaktär som inbegriper brottsoffret utgör ett brott som kan bestraffas som ett separat brott och detta kan leda till strängare påföljder enligt nationell rätt.”

Vid bedömningen av direktivet från 2011 ansågs artikel 4 inte förutsätta några lagstiftningsändringar. (Promemorian Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 15–17.)

När det gäller artikel 4.2 d regleras frågan i strafflagens 25 kap. 3 a §, enligt vilken maximistraffet för grov människohandel är fängelse i tio år. Som en omständighet som enligt 1 mom. 2 punkten i den paragrafen kan göra människohandeln grov nämns att någon uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för därmed jämförbart synnerligen kännbart lidande. Det kan anses vara klart att bestämmelsen täcker ändringsdirektivets skyldighet i fråga om särskilt allvarlig skada när det gäller fysisk skada. I förarbetena till bestämmelsen konstateras det att 2 punkten kan tillämpas också om offret har tillfogats allvarlig psykisk sjukdom eller om föremålet för människohandel har utsatts för särskilt kännbart psykiskt lidande. Särskilt kännbart fysiskt eller psykiskt lidande kan enligt förarbetena till exempel orsakas av att offret för människohandel blivit föremål för exceptionellt omfattande sexuellt utnyttjande, särskilt ansträngande tvångsarbete eller exceptionellt dåliga boendeförhållanden. (RP 34/2004 rd, s. 99.) Även med beaktande av förarbetena till bestämmelsen kan det konstateras att bestämmelsen också täcker ändringsdirektivets skyldighet i fråga om särskilt allvarlig skada när det gäller psykisk skada. Utifrån det som konstaterats ovan kan det anses att artikel 4.2 d, som ändrats genom ändringsdirektivet, inte förutsätter ändringar i lagstiftningen.

I fråga om artikel 4.3 som gäller skärpningsgrunderna kan det för det första konstateras att straffskärpningsgrunder i Finland allmänt regleras i strafflagens 6 kap. 5 §, som inte inbegriper sådan spridning med hjälp av informations- och kommunikationsteknik av material av sexuell karaktär som involverar brottsoffret enligt ändringsdirektivet. I 20 kap. 7 § i strafflagen kriminaliseras dock särskilt olovlig spridning av sexuell bild. Enligt bestämmelsen ska den som obehörigen visar eller sprider en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller

bildupptagning som visar en annan person på ett sexuellt sätt, så att handlingen väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt, dömas för gärningen. Enligt förarbetena avser termen ”bild” i bestämmelsen också video. Bestämmelsen gäller visning eller spridning utan lov till en person, en sluten grupp eller flera utvalda mottagare, samt visning eller spridning öppet på internet eller annars så att den blir tillgänglig för ett stort antal personer. Kriminaliseringen av spridning av bilder skyddar den sexuella självbestämmanderätten och integriteten. Bestämmelserna gäller inte spridning av bilder av personer under 18 år, som kriminaliseras särskilt i 19–20 §. (RP 13/2022 rd, s. 116.) I strafflagens 20 kap. 19 § kriminaliseras spridning av en bild som på ett sexuellt sätt visar barn, och i 20 § anges den grova gärningsformen.

Att dömas för gärningar som kriminaliserats i strafflagens 20 kap. 7, 19 eller 20 § och för människohandelsbrott kan med stöd av bestämmelserna i strafflagens 7 kap. om gemensamt straff leda till ett strängare gemensamt straff än enbart en dom för människohandelsbrott.

I fråga om uttrycket i artikel 4.3 b, enligt vilket ”gärningsmannen underlättade eller genomförde” spridningen av materialet, kan det ytterligare påpekas att bestämmelser om delaktighet i brott finns i 5 kap. i strafflagen, där det också föreskrivs om straffbar medhjälp (6 §).

Med stöd av det som anförs ovan, och särskilt med beaktande av det som sägs om straffbarhet som ett separat brott i skäl 11 i ändringsdirektivets ingress, kan det konstateras att den nationella lagstiftningen uppfyller den skyldighet som följer av ändringen i artikel 4.3 b i ändringsdirektivet och att ändringen således inte förutsätter någon ändring av lagstiftningen.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att ändringarna i artikel 4 inte förutsätter att lagstiftningen ändras.

Artikel 5. Juridiska personers ansvar. Genom ändringsdirektivet har artikeln ändrats så att det till punkterna 1, 2 och 3 har fogats en hänvisning till artikel 18a.1, det vill säga en kriminaliseringsskyldighet som gäller användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel.

Artikel 5.1, 5.2 och 5.3 innehåller redan i direktivet från 2011 hänvisningar till artiklarna 2 och 3, det vill säga människohandelsbrott och anstiftan av, medhjälp till och försök till människohandelsbrott. Enligt artikel 5.1 och 5.2 ska medlemsstaterna säkerställa att juridiska personer i de situationer som anges närmare i punkterna kan ställas till ansvar för de brott som avses i punkterna. Enligt artikel 5.3 ska den juridiska personens ansvar enligt punkterna 1 och 2 inte utesluta lagföring av fysiska personer som medverkar som gärningsmän, anstiftare eller medhjälpare till något av de brott som punkten hänvisar till. I fråga om direktivet från 2011 konstaterades att artikel 5 om juridiska personers ansvar inte förutsatte några lagändringar (Promemorian Ihmiskauppalaainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 17.)

I fråga om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, vilket kriminaliseras i 20 kap. 8 § i strafflagen och vars rekvisit bland annat hänvisar till en person som är föremål för människohandel eller en grov gärningsform av människohandel, föreskrivs det inte i 20 kap. att straffansvar för juridiska personer ska tillämpas. I fråga om andra former av människohandel har användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel över huvud taget inte kriminaliserats, så naturligtvis tillämpas inte heller straffansvar för juridiska personer på sådana gärningar. Således förutsätter ändringsdirektivet att lagstiftningen ändras så att det

föreskrivs att straffansvar för juridiska personer även ska tillämpas på de i den nya artikel 18a.1 avsedda brotten som gäller användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel.

Artikel 6. Påföljder för juridiska personer. Innehållet i de ändringar som gjorts i artikeln är utöver vissa strukturella ändringar och ändringar i formuleringen att tre påföljder har lagts till i den icke-uttömmande förteckningen över andra exempel som enligt medlemsstaternas prövning kan påföras juridiska personer utöver de straffrättsliga eller andra böter som är obligatoriska påföljder. Den första av dem är uteslutning från tillgång till offentlig finansiering, inklusive anbudsförfaranden, bidrag, koncessioner och licenser. Den andra är återkallande av tillstånd och auktorisationer att bedriva verksamhet som ledde till det relevanta brottet. Den tredje påföljden är om det finns ett allmänintresse, offentliggörande av hela eller delar av det rättsliga avgörande som rör det begångna brottet och de påföljder, sanktioner eller åtgärder som utdömts, utan att det påverkar tillämpningen av reglerna om integritet och skydd av personuppgifter. Ändringarna i artikeln överlåter åt medlemsstaterna att avgöra om de inför påföljder för juridiska personer i exempelförteckningen.

I 9 kap. i strafflagen finns bestämmelser om straffansvar för juridiska personer. Enligt 9 kap. 1 § 1 mom. ska för brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet på yrkande av åklagaren dömas till samfundsbot, om en sådan påföljd föreskrivs för brottet i strafflagen. Enligt 5 § döms samfundsbot ut till ett visst belopp, och den lägsta samfundsboten är 850 euro och den högsta 850 000 euro.

Andra påföljder än böter som föreskrivs enligt prövning i den ändrade artikel 6 är däremot åtminstone som straffrättsliga påföljder främmande för det finländska rättssystemet. I anslutning till påföljden för offentliggörande av ett rättsligt avgörande enligt ändringsdirektivet kan det dock framföras att det enligt 25 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) när domstolen har förordnat att ett avgörande ska hållas hemligt ska utarbetas en offentlig redogörelse för avgörandet, om saken är samhällseligt betydelsefull eller har väckt stort allmänt intresse. Den offentliga redogörelsen ska innehålla huvuddragen av ärendet och av motiveringen till avgörandet. En offentlig redogörelse som gäller ett brott som har samband med särskilt känsliga uppgifter om en persons privatliv ska offentliggöras så att målsägandens identitet inte blir avslöjad.

Riksdagens lagutskott betonade under förhandlingarna om ändringsdirektivet att man i beredningen av strafflagstiftningen på EU-nivå ska respektera de nationella rättssystemens traditioner och särskilt den inre konsekvensen i påföljdssystemet (LaUU 37/2022 rd, s. 6). Utskottet påminde också om att det ofta i sin praxis har betonat att det inte är motiverat att till följd av ett enskilt unionsinstrument genomföra till område och konsekvenser omfattande ändringar i den straffrättsliga lagstiftningen (LaUU 28/2022 rd, s. 7, LaUB 21/2018 rd, s. 4, LaUB 13/2020 rd, s. 3, LaUB 9/2021 rd, s. 3).

Med stöd av det som anförts ovan kan det anses att artikeln inte ger anledning till ändringar i lagstiftningen.

Artikel 7. Beslag och förverkande. Artikeln har upphävts genom ändringsdirektivet. Eftersom frysning och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott i brottmål vid tidpunkten för ändringsdirektivets ikraftträdande, till skillnad från när 2011 års människohandelsdirektiv trädde i kraft, allmänt regleras i ett separat direktiv, det vill säga Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande ("konfiskationsdirektivet"), har det inte längre funnits något behov av att reglera dessa frågor i människohandelsdirektivet. Upphävandet av artikeln kräver inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 8. *Avstående från att lagföra eller utdöma påföljd för brottsoffret.* Tillämpningsområdet för artikeln har genom ändringsdirektivet utvidgats till att gälla även annan olaglig verksamhet än brottslig verksamhet. I EU:s människohandelsdirektiv från 2011 var innehållet i artikeln att medlemsstaterna i överensstämmelse med de grundläggande principerna i sina rättssystem ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att de behöriga nationella myndigheterna har befogenhet att avstå från att lagföra eller straffa människohandelsoffer för deras deltagande i brottslig verksamhet som de har tvingats att begå som en direkt följd av att de utsatts för någon av de gärningar som avses i artikel 2. Genom ändringsdirektivet har man i artikeln lagt till orden ”eller annan olaglig” mellan orden ”brottslig” och ”verksamhet”. I artikel 2 som det hänvisas till är det fråga om människohandelsbrott.

Skyldigheterna enligt artikeln preciseras i skäl 14 i ändringsdirektivets ingress på följande sätt:

”I direktiv 2011/36/EU fastställs möjligheten att avstå från att lagföra och utdöma påföljder för offer för människohandel när det gäller brott som de har tvingats utföra som en direkt följd av att de utsatts för människohandel. Det är lämpligt att utvidga den berörda bestämmelsens tillämpningsområde till all olaglig verksamhet som brottsoffer har tvingats att utföra som en direkt följd av att de utsatts för människohandel, såsom administrativa överträdelser med anknytning till prostitution, tiggeri, olovligt uppehållande eller odeklarerat arbete, eller andra handlingar som inte är av straffrättslig karaktär men som är föremål för administrativa eller ekonomiska påföljder eller sanktioner, i enlighet med nationell rätt, för att ytterligare uppmuntra offer för människohandel att anmäla brottet eller söka stöd och hjälp och försäkra dem om möjligheterna att inte hållas ansvariga.”

Till skyldigheterna enligt artikeln hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA ansåg i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att de finländska myndigheterna bör vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att principen om strafffrihet kan tillämpas på alla brott som offer för människohandel har tvingats begå, utveckla relevant handledning för poliser och åklagare och inkludera straffrihetsprincipen i utbildningen av poliser, åklagare och domare (punkt 109 i rapporten).

Artikel 8 i direktivet från 2011 ansågs inte förutsätta några lagstiftningsändringar. I bedömningen framfördes för det första att 17 kap. 7 § 2 mom. och 7 a § i strafflagen föreskriver att offer för människohandel inte ska straffas för riksgränsbrott och lindrigt riksgränsbrott. För det andra framfördes att de grunder för åtalseftergift som anges i 1 kap. 7 och 8 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) och de grunder för domseftergift som anges i 6 kap. 12 § i strafflagen även kan lämpa sig för offer för människohandel, såsom att brottet av särskilda skäl som hänför sig till gärningen eller gärningsmannen kan jämföras med en ursäktlig gärning (6 kap. 12 § 3 punkten i strafflagen). Dessutom framfördes att ett offer för människohandel som har tvingats begå ett brott kan lämnas ostraffat med stöd av den straffrättsliga principen på grund av att det inte finns någon möjlighet handla annorlunda. (Promemorian Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 19)

Artikeln handlar om principen om strafffrihet, vars tillämpningsområde har granskats i justitieministeriets utredning om principen om strafffrihet för offer för människohandel (Utredningar och anvisningar 2022:8; Jani Hannonen & Heini Kainulainen, på finska med

referat på svenska). I utredningen konstateras det att principen om strafffrihet utöver den straffrättsliga dimensionen också omfattar en förvaltningsdimension, som framgår bland annat av bestämmelsen om strafffrihet i konventionen om åtgärder mot människohandel. Strafffrihet för offer för människohandel infördes för första gången 2005 i Europarådets konvention om bekämpande av människohandel. Enligt artikel 26 i konventionen ska varje part enligt grundprinciperna i dess rättssystem bereda möjlighet att avstå från att utdöma straff mot brottsoffer för deras inblandning i olaglig verksamhet om denna har skett av tvång. I Finland har man inte tagit ställning till strafffrihetsprincipens förvaltningsdimension i samband med det nationella genomförandet av straffrihetsbestämmelserna. I internationella diskussioner har det särskilt varit fråga om att straffrihetsprincipens tillämpningsområde ska fås att omfatta den verksamhet som är typisk för offer för människohandel. Ur Finlands synvinkel kan det till exempel vara fråga om en utlänningsförseelse enligt 185 § i utlänningslagen (301/2004). Enligt bestämmelsen är det bland annat straffbart att en utlänning uppsåtligt vistas i landet utan det resedokument eller tillstånd som krävs eller olovligt utför förvärvsarbete. Också de administrativa påföljderna i anslutning till en brottmålsdom är av betydelse med tanke på utländska offer för människohandel. Att göra sig skyldig till brott eller till och med brottsmisstanke kan vara en grund för att vägra uppehållstillstånd, avvisa en person, meddela inreseförbud eller utvisa en person ur landet. Vid tillämpningen av utlänningslagen ska dock proportionalitetsprincipen iaktas, vilket innebär en balansgång mellan olika intressen. (Utredningen s. 73–75).

I fråga om prostitution, som nämns i skäl 14 i ändringsdirektivets ingress, kan det för det första nämnas att uppsåtligt erbjudande mot betalning av sexuella tjänster i strid med förbudet i 7 § 1 mom. i ordningslagen (612/2003) enligt 14 § 5 punkten i lagen om ordningsbotsförseelser (986/2016) är en ordningsförseelse för vilken det föreläggs ordningsbot. Det är fråga om en straffrättslig påföljd. Enligt 7 § 1 mom. i ordningslagen är det förbjudet att på allmän plats mot betalning erbjuda sexuella tjänster. För det andra kan det nämnas att avvisningsgrunderna enligt 148 § i utlänningslagen i enlighet med paragrafens 1 mom. 6 punkt omfattar en situation där det finns grundad anledning att misstänka att en utlänning kommer att sälja sexuella tjänster.

I fråga om utlänningslagen är 146 §, som gäller helhetsbedömning, en väsentlig bestämmelse. Enligt bestämmelsen ska när nekad inresa, avvisning och utvisning samt meddelande av inreseförbud i anslutning till dem samt inreseförbudets längd prövas hänsyn tas till de omständigheter som beslutet grundar sig på samt sådana omständigheter och förhållanden i sin helhet som annars inverkar på saken. Om en nekad inresa, avvisning eller utvisning eller ett inreseförbud i anslutning till dem baserar sig på utlänningens brottsliga verksamhet ska hänsyn tas till hur allvarlig gärningen är samt till den olägenhet, skada eller fara som orsakats allmän eller enskild säkerhet.

Som en slutsats av de omständigheter som anförts ovan kan det konstateras, särskilt med hänsyn till att artikeln i stället för automatisering handlar om möjligheten att låta offren gå utan påföljd, att lagstiftningen möjliggör sådan påföljdsfrihet som avses i artikeln och att artikeln inte förutsätter några ändringar i lagstiftningen. Samtidigt kan man dock utifrån GRETA:s rekommendationer betona vikten och behovet av utbildning om principen om strafffrihet.

Artikel 9. Utredning och lagföring. Artikel 9.1 och 9.3 har ändrats genom ändringsdirektivet. Artikel 9.1 har genom ändringsdirektivet ändrats så att skyldigheten att säkerställa att utredning eller lagföring inte är beroende av anmälan eller angivelse av målsäganden och att straffrättsliga förfaranden kan fortsätta även om målsäganden har tagit tillbaka sina uppgifter nu utöver människohandelsbrott också gäller de brott som avses i nya artikel 18a.1, det vill säga brott som rör användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel.

Artikel 9.3 i artikeln förpliktade redan i människohandelsdirektivet från 2011 medlemsstaterna att säkerställa att de personer, enheter eller avdelningar som har ansvaret för att utreda eller lagföra de brott som avses i artiklarna 2 och 3 har lämplig utbildning. I artikel 2 som det hänvisas till är det fråga om människohandelsbrott och i artikel 3 om anstiftan av, medhjälp till eller försök till sådana brott. Artikel 9.3 har kompletterats genom ändringsdirektivet så att följande text har lagts till i slutet av artikeln: ”Medlemsstaterna ska säkerställa att personer, enheter eller avdelningar som utreder och lagför de brott som avses i artiklarna 2 och 3 när dessa begås eller underlättas med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik, har lämplig sakkunskap och teknisk kapacitet. Medlemsstaterna uppmanas att inrätta specialiserade enheter inom brottsbekämpande myndigheter och åklagarmyndigheter, när så är lämpligt och i enlighet med sina nationella rättssystem.”

Till skyldigheterna enligt artikel 9.3 hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA rekommenderade i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att de finländska myndigheterna ska säkerställa att människohandelsbrott utreds med hjälp av särskilda utredningstekniker för att samla in material, dokument och ekonomiska och digitala bevis, så att beroendet av offrens eller vittnenas vittnesmål minskar (punkt 102 i rapporten). GRETA rekommenderade också att de finländska myndigheterna ska inrätta särskilda enheter för brottsbekämpande myndigheter och åklagarmyndigheter i enlighet med fallet och sina nationella rättssystem (punkt 134 i rapporten) och att uppmuntra utredare, åklagare och domare att specialisera sig för behandlingen av människohandelsbrott (punkt 103 i rapporten).

När det gäller artikel 9.1 kan det konstateras att de skyldigheter som följer av ändringen av punkten uppfylls i fråga om bestämmelserna om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen. Strafflagens 20 kap. gäller sexualbrott och 24 § i det kapitlet föreskriver om målsägandebrott. Enligt 24 § får åklagaren inte väcka åtal i vissa situationer som gäller kapitlet i fråga. Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel nämns dock inte i den bestämmelsen, och därför hör brottet i fråga under allmänt åtal. För att åtal ska kunna väckas krävs det alltså inte någon åtalsbegäran från målsäganden.

Som det konstateras nedan i samband med granskningen av den nya artikel 18a omfattar straffbestämmelsen om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel endast delvis skyldigheterna enligt artikel 18a och artikeln förutsätter att straffbarhetsområdet utvidgas, varvid den föreslagna nya regleringen också ska uppfylla skyldigheterna enligt artikel 9.1.

I fråga om artikel 9.3 kan det för det första konstateras att bestämmelser om lämplig sakkunskap och teknisk kapacitet för personer, enheter eller avdelningar som utreder och lagför människohandelsbrott när dessa begås eller underlättas med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik inte finns i den nationella lagstiftningen. Utgångspunkten är att polisens grundutbildning ger färdigheter att arbeta inom polisen i olika manskapsuppgifter och att en djupare specialisering därefter sker inom fortbildningen (t.ex. IT-forskare, krävande teknisk utredning, IKT-utredning). Riksåklagarens byrå genomför årligen en utbildning om cyberbrott, och dessutom ordnas ungefär vartannat år en kort utbildning om brott som riktar sig mot barn på nätet.

För det andra kan det om punkt 3 i artikeln konstateras att det vid bedömningen av eventuella behov av att ändra lagstiftningen till följd av 2011 års människohandelsdirektiv konstaterades att de åtgärder som förutsätts i den dåvarande artikel 9.3 genomförs genom utbildning för förundersökningsmyndigheter, åklagare och domare inom ramen för utbildningsprogram och utbildningsplaner samt separata utbildningsprojekt. (Promemorian Ihmiskauppallainsäädännön

muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 20.) Då konstaterades också att man strävar efter att koncentrera utredningen och lagföringen av människohandelsfall till utredare och åklagare som är specialiserade på sådana brott (det ursprungliga meddelandet om verkställighet och dess jämförelsetabell samt uppdateringar av dem 2019, jämförelsetabellen s. 2). Sådana arrangemang eftersträvas även i dag. Vid polisinrättningen i Helsingfors har det inrättats en riksomfattande utredningsgrupp för människohandelsbrott och för Centralkriminalpolisens underrättelseavdelning en funktion för bekämpning av människohandel och migrationsbrottslighet (IHKA-LAMA). Polisstyrelsens beslut om att inrätta en riksomfattande utredningsgrupp för människohandelsbrott (POL-2020-70929) beskriver samarbetet och ansvarsfördelningen i gruppens verksamhet. Åklagardistriktet i Södra Finland har i sin tur ett kompetensteam för människohandelsbrott, där specialåklagare från andra distrikt har tagits in som medlemmar.

Som en slutsats av det ovan anförda kan det konstateras att ändringarna i artikel 9 inte förutsätter att lagstiftningen ändras och att det inte heller utifrån GRETAs rekommendationer föreslås sådana ändringar i propositionen.

Artikel 10. Behörighet. Artikeln har genom ändringsdirektivet ändrats så att det till den inledande meningen i både punkt 1 och punkt 2 har fogats ett omnämnande av artikel 18a.1. I artikel 18a.1 som det hänvisas till är det fråga om en skyldighet att kriminalisera användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel.

Enligt artikel 10.1, ändrad genom ändringsdirektivet, ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet när det gäller de brott som avses i artiklarna 2, 3 och 18a.1 när a) brottet helt eller delvis har begåtts inom medlemsstatens territorium, eller b) gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten. Enligt den ändrade punkt 2 ska en medlemsstat underrätta kommissionen om den beslutar att fastställa ytterligare behörighet över ett brott enligt artiklarna 2 och 3 och artikel 18a.1 vilket har begåtts utanför dess territorium, till exempel när a) brottet har begåtts mot en medborgare i den medlemsstaten eller mot en person som har sitt hemvist på dess territorium, eller b) brottet har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad på dess territorium, eller c) gärningsmannen har sitt hemvist på dess territorium.

Vid granskningen av människohandelsdirektivet från 2011 ansågs artikel 10 om behörighet inte förutsätta några ändringar i lagstiftningen, men det konstaterades att Finland trots det ska underrätta kommissionen i enlighet med punkt 2, eftersom Finland i större omfattning än enligt punkt 1 utsträcker sin behörighet till de brott som avses i artiklarna 2 och 3. Nedan redogörs för de nationella bestämmelser om behörighet som behandlats i detta sammanhang. Innehållet i de bestämmelserna har inte ändrats i sak efter att den ovan nämnda promemorian utarbetades.

På brott som har begåtts i Finland tillämpas finsk lag (1 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen, artikel 10.1 a i direktivet).

På brott som en finsk medborgare eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning har begått utanför Finland tillämpas finsk lag, om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten (1 kap. 6 § och 11 § 1 mom. i strafflagen, artikel 10.1 b och 10.2 c i direktivet). Har brottet förövats inom ett område som inte tillhör någon stat, är en förutsättning för straffbarheten att på brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader (strafflagens 1 kap. 6 §).

På brott som har begåtts utanför Finland och som riktar sig mot en finsk medborgare eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning tillämpas finsk lag, om på gärningen enligt finsk lag kan följa

fängelse i över sex månader och om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten (strafflagen 1 kap. 5 § och 11 § 1 mom., artikel 10.2 a i direktivet).

När rambeslutet om människohandel genomfördes i Finland kriminaliserades människohandelsbrott som internationella brott genom att de fogades till 1 kap. 7 § 3 mom. i strafflagen. Enligt det momentet ska finsk lag tillämpas oberoende av lagen på gärningsorten på människohandel och grov människohandel som har begåtts utanför Finland. Syftet med denna lagstiftningsåtgärd var att personer som gjort sig skyldiga till människohandel i utlandet och åker fast i Finland ska omfattas av straffrättens tillämpningsområde även om brottet saknar andra beröringspunkter med Finland och även om brottet inte är straffbart enligt lagen på gärningsorten (RP 34/2004 rd, s. 68/II).

Vid bedömningen av 2011 års direktiv ansåg man, med beaktande av ovan nämnda motivering och bestämmelserna i 1 kap. i strafflagen, att den finska lagstiftningen omfattar de fall som avses i artikel 10 punkterna 1–3 i direktivet, inklusive de situationer för vilka direktivet inte förpliktar till nationell behörighet, såsom de gärningar som avses i artikel 10.2 b och som gäller juridiska personer, för vilka bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer och straffansvar för fysiska personer som gjort sig skyldiga till brott kan bli tillämpliga. (Promemorian Ihmiskauppjalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 22–23.)

Enligt artikel 10.1, kompletterad genom ändringsdirektivet, ska behörighet fastställas för brott som avses i artikel 18a.1 när a) brottet helt eller delvis har begåtts inom medlemsstatens territorium, eller b) gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten. När användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel kriminaliseras i enlighet med förutsättningarna i den nya artikel 18a.1 uppfylls kravet i led a genom 1 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen, enligt vilket finsk lag tillämpas på brott som har begåtts i Finland. Om det i enlighet med förslaget föreskrivs att maximistraffet enligt den nya kriminaliseringen är fängelse i två år, vilket är ett strängare straff än fängelse i sex månader, kan kravet i led b anses bli uppfyllt genom strafflagens 1 kap. 6 § och 11 § 1 mom., som ska beaktas i samband med den. Enligt dessa tillämpas finsk lag på brott som en finsk medborgare har begått utanför Finland om brottet är straffbart också enligt lagen på gärningsorten, och om brottet har förövats inom ett område som inte tillhör någon stat när också förutsättningen att brottet enligt finsk lag kan straffas med fängelse i över sex månader uppfylls.

Strafflagens 1 kap. 11 § 1 mom., som fastställer det begränsande kriteriet om dubbel straffbarhet för behörigheten, kan anses vara tillåten enligt direktivet, med beaktande av att det i artikel 10.3 i direktivet i fråga om människohandelsbrott, men inte i fråga om användning av tjänster, uttryckligen förutsätts att behörigheten när det gäller brott som begåtts av en medborgare i en medlemsstat utanför dess territorium inte förutsätter att gärningen i fråga betraktas som ett brott på gärningsorten.

Således kan det konstateras att ändringarna i artikel 10 inte förutsätter att lagstiftningen ändras.

Artikel 10.2, som ändrats genom ändringsdirektivet, förutsätter dock att kommissionen underrättas om att Finland i större utsträckning än vad som anges i punkt 1 utsträcker sin behörighet till de brott som avses i artikel 18a. 1. För det första tillämpas på ovan beskrivna sätt finsk lag på brott som har begåtts utanför Finland och som riktar sig mot en finsk medborgare eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning tillämpas finsk lag, om på gärningen enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader och om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten (strafflagen 1 kap. 5 § och 11 § 1 mom., artikel 10.2 a i direktivet). För det andra

uppstår behörigheten i fråga om brott som en i Finland varaktigt bosatt utlänning har begått utanför finskt territorium (artikel 10.2 c i direktivet) på samma sätt som i fråga om brott som en finsk medborgare har begått utanför finskt territorium, eftersom en person som var varaktigt bosatt i Finland när brottet begicks eller när rättegången inleddes i strafflagens 1 kap. 6 § jämföras med en finsk medborgare.

Artikel 11. *Hjälp och stöd till offer för människohandel.* Ett flertal ändringar har gjorts i artikeln i ändringsdirektivet.

Specialiserad hjälp och stöd

För det första har punkt 1 kompletterats. Till skyldigheten enligt punkten att säkerställa att brottsoffer får hjälp och stöd före, under och en lämplig tid efter de straffrättsliga förfarandena har före orden ”hjälp och stöd” fogats attributet ”specialiserad” och efter dem tilläggsvillkoret ”utifrån ett angreppssätt som sätter brottsoffren i centrum och som har ett jämställdhets-, funktionsnedsättnings- och barnperspektiv”. I slutet av punkten, där det tidigare hänvisades till rambeslutet före brottsofferdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF), har dessutom införts en uppdaterad hänvisning till brottsofferdirektivet, och nu har slutet av punkten följande lydelse: ”så att de kan utöva de rättigheter som fastställs i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU och i det här direktivet”.

I skäl 18 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna enligt punkten bland annat enligt följande:

”Medlemsstaterna bör också säkerställa att brottsoffer får stöd oavsett nationalitet eller statslöshet, medborgarskap, bosättningsort eller uppehållsstatus och oavsett form av utnyttjande.”

Till skyldigheterna enligt punkten hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA ansåg i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att de finländska myndigheterna bör fortsätta att utveckla och stärka de hjälpinsatser som erbjuds offer för människohandel och i synnerhet a) se till att hjälpsystemet för offer för människohandel har tillräckliga ekonomiska och personella resurser samt öka samarbetet mellan hjälpsystemet för offer och välfärdsområdena för att säkerställa kvaliteten och kontinuiteten i hjälptjänsterna för offer oavsett deras bosättningsort och uppehållsstatus, b) ordna utbildning och handledning för dem som i välfärdsområdena arbetar med att hjälpa offer för människohandel och c) ordna tillräcklig finansiering för de organisationer till vilka konventionsbestämmelsen om specialunderstöd till offer för människohandel har delegerats (punkt 201 i rapporten).

Skyldigheten enligt artikel 11.1 att säkerställa att offren får specialiserad hjälp och stöd kan anses bli uppfylld om det i Finland finns något system genom vilket offren får sådan hjälp och sådant stöd när de så önskar. Hjälpsystemet för offer för människohandel och lagstiftningen om det är särskilt viktiga med tanke på denna skyldighet.

Bestämmelser om hjälpsystemet finns i mottagningslagen. Enligt 2 § i mottagningslagen tillämpas den lagen bland annat på hjälp till offer för människohandel. Enligt 3 § avses med hjälpsystemet i den lagen ett system inom vilket hjälpen till offer för människohandel ordnas,

och med hjälpinsatser tjänster och stödåtgärder för offer för människohandel. Enligt 8 § i mottagningslagen svarar förläggningen i Joutseno för skötseln av hjälpsystemet och Migrationsverket sköter styrningen och planeringen samt övervakningen av mottagningsverksamheten och hjälpsystemet i praktiken.

Enligt 35 § i mottagningslagen ska en person för vars del det har gjorts en framställning om upptagning i hjälpsystemet upptas i systemet och identifieras som offer för människohandel om personen med hänsyn till omständigheterna kan bedömas vara offer för människohandel och han eller hon är i behov av hjälpinsatser. Enligt 34 § kan en aktör inom den offentliga, privata eller tredje sektorn eller personen själv göra en framställning till förläggningen i Joutseno om att en person som aktören antar är offer för människohandel ska upptas i hjälpsystemet. Framställning och upptagning av klienter till hjälpsystemet är inte bundet till personens medborgarskap eller uppehållsrätt i landet.

I 38 a § i mottagningslagen föreskrivs det om hjälpinsatser. Enligt 1 mom. kan ett offer för människohandel hjälpas genom rådgivning och handledning, trygg inkvartering, mottagningspenning eller utkomststöd, socialservice, hälso- och sjukvårdstjänster, tolk- och översättartjänster, rättshjälp enligt lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller rättshjälpslagen (257/2002) samt juridisk rådgivning, spårande av föräldrar till offer som är barn som saknar vårdnadshavare eller spårande av någon annan som svarat för den faktiska vårdnaden om ett barn samt stöd för att offret tryggt ska kunna återvända. Enligt 38 b § 3 mom. i mottagningslagen ska hjälpinsatserna ordnas utifrån en bedömning av det individuella stödbehovet hos offret för människohandel. När hjälpinsatser ordnas ska enligt bestämmelsen hänsyn tas till särskilda behov som beror på offrets ålder, utsatta ställning och fysiska och psykiska tillstånd samt till säkerheten.

Till hjälpsystemets uppgifter hör enligt 33 § 1 mom. i mottagningslagen bland annat att i enlighet med 3 punkten ordna hjälpinsatser till offer för människohandel som inte har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland samt ge i 38 a § 1 mom. 1 punkten avsedd rådgivning och handledning också till sådana offer för människohandel som har en hemkommun, och att i enlighet med 4 punkten samarbeta med välfärdsområdet, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen om hjälp till offer för människohandel som har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland. Uppgiften i 3 punkten att ge i 38 a § 1 mom. 1 punkten avsedd rådgivning och handledning också till sådana offer för människohandel som har en hemkommun avser uttryckligen sådan rådgivning och handledning som kräver specialkompetens kring och förtrogenhet med människohandelsfrågor och offrets ställning, till exempel att ge ett offer råd i ett uppehållstillståndsärende eller ett straffprocessuellt ärende (RP 220/2022 rd, s. 46).

Hjälpen för offer för människohandel som är klienter i hjälpsystemet genomförs därför enligt en tudelad modell. Enligt 4 § i mottagningslagen ska, utöver att mottagningslagen tillämpas på hjälp för offer för människohandel, social- och hälsovårdslagstiftningen tillämpas på ordnande av social- och hälsovårdstjänster för sådana offer för människohandel som har en i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland. När det gäller fogandet av detta 2 mom. till 4 § i mottagningslagen konstateras i lagens förarbeten att tjänster för offer för människohandel, liksom det konstateras i riksdagens biträdande justitieombudsmans avgörande (EOAK/3489/2017), kan ordnas med stöd av mottagningslagen utöver de tjänster som ordnas på grundval av den allmänna social- och hälsovårdslagstiftningen. I förarbetena konstateras också att mottagningslagen har karaktären av kompletterande lag i förhållande till den allmänna social- och hälsovårdslagstiftningen och att den endast kan tillämpas på personer som är klienter i hjälpsystemet. Det är viktigt att välfärdsområdenas social- och hälsovårdspersonal är medveten om hjälpsystemets existens och möjligheten att utöver de tjänster som ska erbjudas enligt den

allmänna social- och hälsovårdslagstiftningen även ordna tjänster med stöd av mottagningslagen. (RP 220/2022 rd, s. 44–45.)

I riksdagens biträdande justitieombudsmans avgörande från 2019 (EOAK/3489/2017, på finska) konstateras bland annat att ett offer för människohandel har rätt till samma allmänna social- och hälsojourer som andra kommuninvånare och också till det särskilda stöd och de särskilda jourer som offret behöver med anledning av sin viktimisering. I avgörandet konstateras också att ett offer för människohandel har full rätt till de hjälpåtgärder som avses i mottagningslagen och att myndigheterna enligt den lagen är skyldiga att ordna det särskilda stöd och de särskilda jourer som offret behöver med anledning av sin viktimisering. I avgörandet konstateras vidare att om kommunens tjänsteutbud inom social- och hälsovården inte omfattar jourer som lämpar sig för klientens behov, kan de jourer som klienten behöver ordnas på annat sätt med stöd av mottagningslagen. Utifrån avgörandet kan det konstateras att mottagningslagen också ska tillämpas på de offer som välfärdsområdet ska ordna jourer för och på vilka också lagstiftningen om social- och hälsovård tillämpas.

Riksdagens förvaltningsutskott har betonat att en person som upptagits i hjälpsystemet inte kan ges företräde i mottagandet av social- och hälsovårdstjänster, utan behovet av vård och jourer för ett offer för människohandel som upptagits i hjälpsystemet bedöms på samma grunder som för andra personer i utsatt ställning. Offer för människohandel kan dock ha specialbehov som beaktas vid bedömningen av servicebehovet. (FvUB 30/2022 rd – RP 220/2022 rd, s. 7–8.)

Enligt 68 § 1 mom. i lagen om främjande av integration (681/2023, nedan integrationslagen) ska kommunen och välfärdsområdet ersättas för kostnader som orsakas av åtgärder och jourer som tillhandahålls offer för människohandel på grund av deras specialbehov till följd av deras ställning som offer. Enligt 68 § 2 mom. i integrationslagen ska Närings-, trafik- och miljöcentralen säkerställa att den person för vilken jourer har ordnats och för vilkas kostnader det söks ersättning har upptagits i hjälpsystemet. Arbets- och näringsministeriet har dock berett ett utkast till proposition med förslag till ändringar i integrationslagen, bland annat upphävande av 68 § om ersättning för kostnader för jourer och stödåtgärder till offer för människohandel (projektnummer TEM099:00/2024, remisstid 30.12.2025–10.2.2026). Enligt propositionsutkastet avses lagändringarna träda i kraft vid ingången av 2027.

Hjälpsystemet kan, med stöd av i synnerhet 33 § om hjälpsystemet i mottagningslagen, anses erbjuda offer för människohandel specialiserad hjälp och stöd med beaktande av att det är fråga om ett system som är avsett för att uttryckligen hjälpa målgruppen i fråga, som också fungerar som expertmyndighet och som har kunskaper och erfarenhet av att hjälpa och stödja just denna persongrupp och vars uppgift är att antingen själv ordna hjälpinsatser för offer för människohandel eller att samarbeta med välfärdsområdet, Helsingfors stad eller HUS-koncernen för att hjälpa dem. Bestämmelsen i 38 b § i mottagningslagen om att hänsyn ska tas till särskilda behov som beror på offrets utsatta ställning när hjälpinsatser ordnas kan också anses vara relevant.

Välfärdsområdena tillhandahåller i viss mån offer för människohandel specialiserad hjälp och stöd inom social- och hälsovården. Till den del det inte finns tillgång till specialiserad hjälp och stöd inom jourerna i fråga kan personer som antas vara offer för människohandel vid behov hänvisas från välfärdsområdets social- och hälsovård till hjälpsystemet för offer för människohandel för att få specialiserad hjälp och stöd. För ordnandet av hjälpinsatser till offer för människohandel som har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland svarar dock enligt mottagningslagens 38 b § välfärdsområdet, Helsingfors stad eller HUS-sammanslutningen inom vars område offret för människohandel har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun. Välfärdsområdet, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen kan

ordna hjälpinsatserna själv eller köpa dem av offentliga eller privata serviceproducenter. Hjälpinsatserna ordnas utifrån en bedömning av det individuella stödbehovet hos offret för människohandel. Enligt 33 § i mottagningslagen ingår det i uppgifterna för hjälpsystemet, som drivs av förläggningen i Joutseno, att samarbeta med välfärdsområdet, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen om hjälp till offer för människohandel som har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland. Till hjälpsystemets uppgifter hör också att vara nationell expertmyndighet i frågor som gäller människohandel och arbetet mot det. Vidare ingår i hjälpsystemets uppgifter att ge i 38 a § 1 mom. 1 punkten avsedd rådgivning och handledning också till sådana offer för människohandel som har en hemkommun.

Tjänster som tillhandahålls med stöd av socialvårdslagen (1301/2014) baserar sig på en individuell bedömning av servicebehoven och bestäms enligt de behov av stöd som anges i den lagens 11 §. Enligt 5 punkten ska socialservice ordnas bland annat för stödbehov på grund av utnyttjande. Enligt lagens förarbeten kan utnyttjande enligt 11 § i socialvårdslagen vara till exempel människohandel (RP 220/2022 rd). Servicebehoven till följd av människohandel bör beaktas som en faktor vid bedömningen av klientens individuella servicebehov. I övrigt är systematiken i socialvårdslagen densamma som hälso- och sjukvårdslagens systematik, som beskrivs nedan. För att bedöma servicebehovet, fatta beslut och tillhandahålla socialvård ska enligt 41 § i socialvårdslagen den myndighet inom socialvården som ansvarar för åtgärden se till att tillräcklig sakkunskap och kompetens med hänsyn till en persons individuella behov finns att tillgå. Socialvården tillhandahålls i samarbete med olika aktörer så att socialvården och vid behov de övriga förvaltningssektorernas service bildar en helhet som tillgodoser klientens intresse. Arbetstagaren ska enligt behov kontakta olika samarbetspartner och sakkunniga enligt vad som närmare föreskrivs i den lagen. Enligt 5 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården ska dessutom socialvårdspersonalen för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Bestämmelsen kan anses vara väsentlig med tanke på informationen om hjälpsystemet för offer för människohandel.

Hälso- och sjukvårdslagen innehåller i sin tur bestämmelser om exempelvis sjukvårds- och mentalvårdstjänster. I hälso- och sjukvårdslagens systematik föreslogs ingen sådan hänvisning till utnyttjande som i socialvårdslagen, eftersom det i hälso- och sjukvårdslagens systematik inte föreskrivs om rätt till hälsovårdstjänster på grundval av någon viss status eller ställning, såsom offer för människohandel. (RP 220/2022 rd, s. 39.) Med stöd av hälso- och sjukvårdslagen tillhandahålls hälso- och sjukvårdstjänster på basis av ett medicinskt behov. Till de tjänster som tillhandahålls med stöd av hälso- och sjukvårdslagen hör utöver somatisk vård även mentalvårdstjänster, det vill säga behovs enligt psykosocialt stöd till individen, familjen och andra närstående och samordning av stödet samt förebyggande av psykiska störningar, undersökning, vård och medicinsk rehabilitering i form av mångsidiga tjänster.

Specialisering har genomförts inom välfärdsområdena bland annat genom organisering av tjänster samt genom utbildnings- och utvecklingsåtgärder. Inom vissa välfärdsområden har hjälpen till offer för människohandel centraliserats. Vid Institutet för hälsa och välfärd pågår projektet Aktivt aktörskap, i vilket utveckling av tillgången till hjälp för offer för människohandel ingår som ett delområde⁴. Inom ramen för projektet främjas också utbildningen av yrkespersoner inom välfärdsområdena i människohandelsfrågor.

⁴ <https://thl.fi/sv/forskning-och-utveckling/undersokningar-och-projekt/aktivt-aktorskap-tjanster-som-framjar-jamlikhet-icke-diskriminering-och-delaktighet/utveckling-av-tjansterna-for-offer-for-manniskohandel>

Relevant med tanke på artikel 11.1 är också det stöd och den hjälp som organisationerna tillhandahåller. Till detta anknyter förslaget från den arbetsgrupp som tillsatts av styrgruppen för projektet för det brottsofferpolitiska programmet i enlighet med Petteri Orpos regeringsprogram om att trygga finansieringen av stödtjänster för brottsoffer⁵. Arbetsgruppen behandlade stödtjänsterna för brottsoffer och begreppet specialiserat stöd på bred basis i sitt förslag. Arbetsgruppen granskade och tolkade det specialiserade stödet i kontext förutom av människohandelsdirektivet också av brottsofferdirektivet 2012/29/EU, som det hänvisas till i artikel 11.1. Brottsofferdirektivet är en allmän rättsakt som gäller alla brottsoffer och som innehåller bestämmelser om brottsoffers rättigheter. Arbetsgruppen ansåg att det specialiserade stödet i synnerhet kan anses gälla stöd till brottsoffer i denna egenskap. Finansieringsarbetsgruppen har definierat det specialiserade stödet till en viss offergrupp som ett riktat och skraddarsytt stöd. Arbetsgruppen föreslog att frågor som gäller statsunderstöd för ordnande av specialiserat stöd i praktiken ska vidareberedas senare. Arbetsgruppen ansåg att ett alternativ i genomförandet av det specialiserade stöd som direktiven (direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer och det ändrade människohandelsdirektivet) förpliktar till skulle kunna vara att tillhandahålla det som en integrerad del av de allmänna stödtjänsterna för brottsoffer. Genomförandet av förslaget skulle förutsätta att finansieringen riktas till verksamheten vid en eller flera organisationer som tillhandahåller specialiserat stöd. Tillhandahållandet av specialiserat stöd skulle i princip täckas med influtna brottsofferavgifter.

En ändring av lagen om brottsofferavgift trädde i kraft den 1 januari 2026. I och med lagändringen höjdes brottsofferavgifterna med 50 procent. Syftet med höjningen av brottsofferavgifterna är att trygga tillgången till behövliga stödtjänster för brottsoffer och att främja en rättvis fördelning av skador och kostnader till följd av brott. Samtidigt svarar man på den allmänna kostnadsökningen och effekterna av inflationen. Justitieministeriets anslag under understödsmomentet (25.01.15) höjdes till följd av lagändringen med 700 000 euro för 2026. Av detta riktades 260 000 euro till bekämpning av arbetsrelaterat utnyttjande i anknytning till invandring, tryggnad av stödtjänster för offer för människohandel och hjälp till offer för hedersrelaterat våld.

I fråga om skyldigheten enligt artikel 11.1 att offren ska få specialiserad hjälp och stöd ”utifrån ett angreppssätt som sätter brottsoffren i centrum och som har ett jämställdhets-, funktionsnedsättnings- och barnperspektiv” är det väsentliga för det första 6 § i mottagningslagen, enligt vilken de särskilda behov som beror på en persons särskilt utsatta ställning, såsom på åldern eller det fysiska och psykiska tillståndet, vid tillämpningen av mottagningslagen ska beaktas hos personer som är offer för människohandel. För det andra ska enligt 5 § 1 mom. då mottagningslagen tillämpas på den som är yngre än 18 år särskild uppmärksamhet fästas vid faktorer som hänför sig till barnets bästa och barnets utveckling och hälsa. För det tredje ska hjälpinsatserna enligt 38 b § 3 mom. ordnas utifrån en bedömning av det individuella stödbehovet hos offret för människohandel, och när hjälpinsatser ordnas ska hänsyn tas till särskilda behov som beror på bland annat offrets ålder, utsatta ställning och fysiska och psykiska tillstånd. Inom social- och hälsovården bedöms servicebehoven alltid individuellt, vilket innebär att man utgår från offret och i sammanhanget beaktar synpunkter som gäller kön, funktionsnedsättning och barn. Också i arbetsgruppens förslag om tryggnad av finansieringen av stödtjänster för brottsoffer beaktades särskilt utsatta målgrupper, såsom offer för människohandel, och tjänsternas allmänna tillgänglighet för olika målgrupper.

⁵ https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/beb4725f-7166-4e86-a9bf-529ee35bbb04/dac442b7-27fe-4ba3-b970-4bf050a9a26a/RAPORTTI_20250519133558.PDF

Utifrån det ovan anförda kan det konstateras att artikel 11.1 inte förutsätter att lagstiftningen ändras och att det inte heller utifrån GRETA:s rekommendationer föreslås sådana ändringar i propositionen.

Mekanismen för att identifiera och hänvisa offer för människohandel (NRM)

För det andra har artikel 11.4 kompletterats. Punkten har för det första kompletterats med avseende på skyldigheten att inrätta en mekanism som syftar till tidig identifiering av samt hjälp och stöd till identifierade och förmodade brottsoffer i samarbete med relevanta stödorganisationer. Till punkten har fogats en skyldighet att inrätta mekanismen ”genom lagar och andra författningar” och till mekanismens syften har fogats tidig ”upptäckt” av offren. Till punkten har också fogats att det kan finnas en eller flera mekanismer. Till punkten har dessutom fogats en förteckning över minimiuppgifterna för ett sådant styrsystem (”referral mechanisms”). Enligt förteckningen ska uppgifterna åtminstone inbegripa följande:

- a) Fastställande av minimistandarder för upptäckt och tidig identifiering av brottsoffer och anpassning av förfarandena för sådan upptäckt och identifiering till de olika former av utnyttjande som omfattas av detta direktiv.
- b) Hänvisning av brottsoffer till det stöd och den hjälp som är lämpligast.
- c) Inrättande av samarbetsarrangemang eller samverkansformer med asylmyndigheterna i syfte att säkerställa att hjälp, stöd och skydd ges till offer för människohandel som också är i behov av internationellt skydd eller som önskar ansöka om sådant skydd, med beaktande av brottsoffrets individuella omständigheter.

I skäl 15 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna enligt artikeln bland annat enligt följande:

”En vidarelussningsmekanism bör vara en öppen, tillgänglig och harmoniserad ram som underlättar tidig upptäckt och identifiering av samt hjälp och stöd till offer för människohandel och som underlättar deras vidarelussning till ansvariga nationella organisationer och organ. En sådan ram bör identifiera deltagande behöriga myndigheter, organisationer i det civila samhället och andra berörda parter samt fastställa deras respektive ansvarsområden, inbegripet förfaranden och kommunikationslinjer. Dessa vidarelussningsmekanismer kan utgöras av en uppsättning fastställda förfaranden, riktlinjer, samarbetsarrangemang eller protokoll. -- Medlemsstaterna uppmanas att ha en enda vidarelussningsmekanism när organisationen av den offentliga förvaltningen tillåter detta.”

Till de skyldigheter som hänför sig till mekanismen för att identifiera och hänvisa offer för människohandel hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA ansåg i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att Finland utan dröjsmål bör införa ett nationellt styrsystem där man fastställer de olika intressentgruppernas roller och ansvar samt främjar det sektorsövergripande samarbetet för identifiering av offer genom att involvera centrala aktörer såsom frivilligorganisationer, yrkesinspektörer, socialarbetare, hälso- och sjukvårdspersonal, kommunsektorns personal och andra relevanta aktörer (punkt 189 i rapporten). Vidare ansåg GRETA att de finländska myndigheterna bör säkerställa att den

nationella styrmekanism som var under beredning när rapporten utarbetades innehåller regler och förfaranden för identifiering och hänvisning till hjälp av barn som blivit offer för människohandel, med beaktande av barnoffrens särskilda omständigheter och behov och med medverkan av barnexperter, samt säkerställa att barnets bästa beaktas i första hand i alla förfaranden som gäller barn som blivit offer för människohandel och barn som hör till riskgrupper (punkt 211 i rapporten).

Med tanke på de skyldigheter i ändringsdirektivet som gäller mekanismen för att identifiera och hänvisa offer för människohandel är bestämmelserna i mottagningslagen, i synnerhet i 4 kap. (33–38 f §) om hjälpsystemet för offer för människohandel, särskilt relevanta och de kan på lagnivå anses utgöra kärnan i grunderna för den mekanism som avses i direktivet. Enligt 1 § i mottagningslagen är syftet med lagen bland annat att trygga identifierandet av och hjälpen till offer för människohandel med beaktande av Europeiska unionens lagstiftning och de internationella fördrag som är förpliktande för Finland. Enligt 2 § tillämpas den lagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den bland annat på hjälp till offer för människohandel. Enligt 3 § 8 och 9 punkten avses med hjälpsystemet i den lagen ett system inom vilket hjälpen till offer för människohandel ordnas, och med hjälpinsatser tjänster och stödåtgärder för offer för människohandel. I 38 a § föreskrivs det om hjälpinsatser.

Enligt mottagningslagens 8 § 2 mom. svarar förläggningen i Joutseno för skötseln av hjälpsystemet. I 38 b § föreskrivs det om ordnande av hjälpinsatser. Enligt 38 b § 1 mom. svarar förläggningen i Joutseno för ordnandet av hjälpinsatser till offer för människohandel som inte har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland, och för ordnandet av hjälpinsatser till offer för människohandel som har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland svarar välfärdsområdet, Helsingfors stad eller HUS-sammanslutningen inom vars område offret för människohandel har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun. I 33 § föreskrivs det om hjälpsystemets uppgifter, till vilka bland annat hör att besluta om upptagning av en person i hjälpsystemet samt identifiera en person som offer för människohandel i enlighet med 1 mom. I punkten, ordna hjälpinsatser i vissa situationer i enlighet med 3 punkten och samarbeta med förläggningen om hjälp till offer för människohandel som söker internationellt skydd eller får tillfälligt skydd i enlighet med 5 punkten. I fråga om den sistnämnda 5 punkten kan man lyfta fram 94 § 3 mom. i utlänningslagen, enligt vilket beviljande av uppehållsrätt i samband med asylförfarandet prövas och avgörs även på andra grunder som framkommer, och 52 a § om beviljande av uppehållstillstånd för offer för människohandel.

I mottagningslagens 34 § föreskrivs det om framställning om att uppta en person i hjälpsystemet. Enligt den paragrafen kan en aktör inom den offentliga eller privata sektorn eller tredje sektorn göra en framställning till förläggningen i Joutseno om att en person som aktören antar är offer för människohandel ska upptas i hjälpsystemet, och framställningen kan också göras av personen själv. Enligt 35 § 1 mom. i mottagningslagen ska en person för vars del det har gjorts en framställning om upptagning i hjälpsystemet upptas i systemet och identifieras som offer för människohandel om personen med hänsyn till omständigheterna kan bedömas vara offer för människohandel och han eller hon är i behov av hjälpinsatser.

Den reglering som behandlas ovan kan anses omfatta de skyldigheter som gäller mekanismen enligt artikel 11.4 i direktivet, för det första när det gäller skyldigheten att genom lagar och andra författningar inrätta en eller flera mekanismer som syftar till tidig identifiering av samt hjälp och stöd till identifierade och förmodade brottsoffer i samarbete med relevanta stödorganisationer. För det andra kan regleringen anses uppfylla de skyldigheter som gäller uppgifterna för mekanismen enligt artikel 11.4 när det gäller att fastställa minimistandarder för tidig identifiering i enlighet med led a, att hänvisa brottsoffer till det stöd och den hjälp som är

lämpligast i enlighet med led b och att inrätta samarbetsarrangemang eller samverkansformer med asylmyndigheterna i enlighet med led c.

När det gäller skyldigheterna enligt artikel 11.4 i direktivet att genom lagar och andra författningar inrätta en eller flera mekanismer som också syftar till tidig upptäckt av offer och vars uppgifter också omfattar att fastställa minimistandarder för tidig upptäckt av offer, är den nationella regleringen bättre förenlig med direktivet när den kompletteras. Det är motiverat att kompletteringen görs i mottagningslagen. Till denna del kan det anses tillräckligt att till 34 § foga ett tillägg där Migrationsverket bemyndigas att meddela närmare föreskrifter som gäller den för skötseln av hjälpsystemet ansvariga förläggningen i Joutseno och som rör tillvägagångssätten för att göra framställningar i hjälpsystemet för offer för människohandel. I detta sammanhang kan det nämnas att justitieministeriet den 29 januari 2025 publicerade manualen *Nationell hänvisningsmekanism (NRM) för identifiering av och hjälp till offer*⁶. Manualen, som är avsedd för alla aktörer som i sitt arbete möter potentiella offer, är dock inte rättsligt bindande utan en rekommendation om identifiering av och hjälp till offer, och den kan därför inte i sig fullgöra skyldigheterna enligt ändringsdirektivet.

Kontaktpunkt för gränsöverskridande vidarelussning av brottsoffer

Till artikel 11.4 har dessutom fogats en skyldighet att utse en kontaktpunkt för gränsöverskridande vidarelussning av brottsoffer.

I skäl 15 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna enligt artikeln bland annat enligt följande:

”Kontaktpunkten bör fungera som kontaktpunkt för den gränsöverskridande vidarelussningen av brottsoffer i förbindelserna mellan de myndigheter eller institutioner som ansvarar för gränsöverskridande stöd till brottsoffer i de olika medlemsstaterna, men inte som kontaktpunkt för brottsoffren själva. Kontaktpunkterna kan bygga på befintliga mekanismer eller styrningsstrukturer.”

Skyldigheten att utse en kontaktpunkt kan ur Finlands synvinkel anses innebära att det i Finland ska finnas en utsedd nationell kontaktpunkt som myndigheter eller organ i andra medlemsstater kan kontakta när ett offer för människohandel flyttas från medlemsstaten till Finland. Av ändringsdirektivet framgår inte entydigt vad som hör till kontaktpunktens uppgifter, det vill säga vilken slags kontaktpunkt det är fråga om. Skäl 15, som preciserar artikeln, kan dock tolkas så att den instans som fungerar som kontaktpunkt ska ge allmän handledning, det vill säga rådgivning om hur man kan agera i en situation där ett offer flyttas till en annan stat och om vem man ska kontakta, och hänvisa till den behöriga myndigheten.

I den finländska lagstiftningen finns inga uttryckliga bestämmelser om en sådan kontaktpunkt för gränsöverskridande vidarelussning av brottsoffer. Dock kan man av uppgiften för hjälpsystemet för offer för människohandel enligt 33 § 1 mom. 7 punkten i mottagningslagen vara nationell expertmyndighet i frågor som gäller människohandel och arbetet mot det kan dock härleda en ställning för hjälpsystemet som den nationella kontaktpunkt som förutsätts i ändringsdirektivet. I förarbetena till lagen konstateras om denna uppgift att hjälpsystemet också bedriver internationellt samarbete och att det samlar information om aktörer i andra länder som hjälper offer för människohandel och om de stödåtgärder som tillhandahålls offren. I förarbetena

⁶ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-505-0>

konstateras att denna information är viktig till exempel i en situation där det blir aktuellt att avlägsna en person som upptagits i hjälpsystemet ur landet. Vidare konstateras det i förarbetena att hjälpsystemet kan försöka utreda vilka aktörer som eventuellt kan hjälpa klienten i den mottagande staten och med hans eller hennes samtycke sträva efter att skapa en kontakt mellan klienten och den aktör i det mottagande landet som erbjuder hjälp. (RP 220/2022 rd, s. 47.) Det krävs således inga lagändringar för att uppfylla skyldigheten enligt ändringsdirektivet att utse en kontaktpunkt. För hjälpsystemet kan verksamheten som kontaktpunkt leda till en viss ökning av arbetsmängden och kostnaderna, dock sannolikt ingen betydande ökning.

Lämplig och säker inkvartering

För det tredje har artikel 11.5 ändrats och en ny punkt 5a har lagts till. Dessa ändringar gäller utöver smärre ändringar i ordalydelsen också preciseringar av skyldigheten enligt punkt 5 som gäller lämplig och säker inkvartering. Redan i 2011 års direktiv omfattade de hjälp- och stödåtgärder som avses i punkterna 1 och 2 enligt punkt 5 bland annat lämplig och säker bostad. I den ändrade punkt 5 har det efter denna skyldighet lagts till en precisering, ”inbegripet skyddade boenden och annan lämplig tillfällig inkvartering”. Enligt den nya punkt 5a ska de skyddade boenden och annan lämplig tillfällig inkvartering som avses i punkt 5 tillhandahållas i tillräckligt antal och vara lättillgängliga för förmodade och identifierade offer för människohandel. De skyddade boendena och annan lämplig tillfällig inkvartering ska underlätta återhämtning genom att erbjuda adekvata och lämpliga boendeförhållanden med målet att personerna ska kunna återgå till ett självständigt liv. De ska också vara utrustade så att de särskilda behoven hos barn tillgodoses, inbegripet behoven hos barn som är brottsoffer.

I skäl 16 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna enligt artikel 5 och 5a enligt följande:

”För att förbättra hjälpen och stödet till offer för människohandel bör medlemsstaterna säkerställa att brottsoffer har tillgång till skyddade boenden och säker inkvartering som är utrustade för att tillgodose de särskilda behoven hos offer för människohandel. För att öka säkerheten för förmodade eller identifierade brottsoffer uppmanas medlemsstaterna att kräva att personal som kommer i kontakt med offer för människohandel på skyddade boenden inte tidigare förekommer i belastningsregistret för brott som rör människohandel eller andra brott som leder till allvarliga tvivel om deras förmåga att ta på sig en roll som medför ansvar i fråga om brottsoffer.”

Till de skyldigheter som hänför sig till lämplig och säker inkvartering hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA rekommenderade i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att de finländska myndigheterna ska vidta ytterligare åtgärder för att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 12 i konventionen och se till att alla offer för människohandel, även män, tillhandahålls säker inkvartering som lämpar sig för deras behov (punkt 200 i rapporten).

Trygg inkvartering är en av de åtgärder för att hjälpa offer för människohandel som räknas upp i 38 a § 1 mom. i mottagningslagen. I fråga om 1 mom. 2 punkten kan enligt lagens förarbeten inkvarteringen av offer för människohandel ordnas i privata hyresbostäder, stödbostäder, skyddshärbärgen, skyddshus eller förläggningar. Enligt förarbetena är en förläggning ofta det ändamålsenligaste alternativet, för där kan man uppfylla anknyttande stöd dygnet runt. (RP

266/2014 rd, s. 39.) Dessutom kan offer för människohandel som saknar hemkommun enligt 25 § i mottagningslagen få nödvändig socialservice utifrån individuella behov. Socialservicen kan vara tjänster i anslutning till boende och stödjande av boendet. Enligt 16 § 1 mom. i mottagningslagen inkvarteras personer som söker internationellt skydd eller får tillfälligt skydd på en förläggning, och vid inkvarteringen beaktas de inkvarterades ålder och kön.

Klienter inom socialvården kan tillhandahållas tjänster i anslutning till boende och stödjande av boende utifrån individuella behov.

Utgångspunkten är att den instans som ansvarar för att ordna tjänster för offer för människohandel beslutar om ordnandet av boende. Klienten kan dock också själv söka sig till ett skyddshem.

Enligt 6 § 1 mom. i lagen om ersättning som betalas av statens medel till producenter av skyddshemtjänster (1354/2014, nedan lagen om skyddshem) erbjuds skyddshemtjänster i första hand åt personer som har blivit utsatta för våld i nära relationer eller som lever under hot om sådant våld och åt medföljande minderåriga barn. Enligt 2 mom. kan skyddshemtjänster även tillhandahållas i fall som kan jämföras med våld i nära relationer för att hjälpa personer som behöver hjälp, om hjälpen motsvarar offrets behov av hjälp och om hjälpen inte orsakar skada eller medför fara för andra som befinner sig i skyddshemet. Enligt 3 mom. får en person söka sig till vilket som helst av de skyddshem som tillhandahåller skyddshemtjänster enligt lagen om skyddshem, förutsatt att där finns plats. Lagen om skyddshem eller dess förarbeten nämner inte offer för människohandel som mottagare av skyddshemtjänster. I Institutet för hälsa och välfärds nationella kvalitetsrekommendationer för skyddshem konstateras dock i fråga om 6 § 2 mom. i lagen om skyddshem att det att någon är offer för människohandel kan vara en grund för att bli klient inom skyddshemtjänsterna, om människohandeln omfattar våld i nära relationer eller om omständigheterna på annat sätt är sådana att en skyddshemperiod motsvarar offrets hjälpbehov (Nationella kvalitetsrekommendationer för skyddshem. THL –Handledning 12/2025, s. 32). Enligt kvalitetsrekommendationerna ska skyddshemmen vara trygga, trivsamma, hemlika och barnvänliga (s. 15 i rekommendationerna).

Alla skyddshem som för närvarande är i drift har som standard barn som klienter, varvid den brottsliga bakgrunden hos personer som rekryteras alltid kontrolleras med stöd av lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002).

Också tredje sektorn tillhandahåller trygg och stödd inkvartering för offer för människohandel.

I praktiken har vissa problem observerats i samband med ordnandet av trygg och stödd inkvartering för offer för människohandel med avseende på tillgången till lämpliga inkvarteringsplatser, vilket har samband med frågan om tillräcklig finansiering. I vissa situationer kan ett offer för människohandel hänvisas till exempel till ett tillfälligt skydd för bostadslösa, där platserna för andra än användare av berusningsmedel kan vara upptagna. Hjälpssystemet eller välfärdsområdena har inget separat verksamhetsanslag för att upprätthålla en inkvarteringskapacitet som särskilt lämpar sig för offer för människohandel, utan det är fråga om en individuell bedömning av servicebehovet utifrån vilken det befintliga servicenätet används. Tillräckligheten av skyddshemplatser för ens de nuvarande målgrupperna har också samband med finansieringen av skyddshemmen och finansieringens tillräcklighet.

Artikel 11.5 och 11.5 a förutsätter dock inte att frågor som gäller lämpliga inkvarteringsplatser avgörs genom lagändringar eller att det i övrigt krävs lagändringar, med beaktande av allt det som sägs ovan. Myndigheterna ska vid fullgörandet av sina uppgifter se till att skyldigheterna enligt ändringsdirektivet uppfylls.

Uppgifter som hör till den information som avses i artikel 11.5 och som ligger till grund för hjälp- och stödåtgärderna

I artikel 11.6 om innehållet i den information som avses i punkt 5 har införts mycket små ändringar i ordalydelsen och genom att de två sista hänvisningarna till EU-rättsakter har uppdaterats. Hänvisningen till direktivet om skyddsgrund 2004/83/EG har uppdaterats med en hänvisning till förordningen om skyddsgrund (EU) 2024/1347 (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1347, av den 14 maj 2024, om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande och för innehållet i det beviljade skyddet, om ändring av rådets direktiv 2003/109/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU), och hänvisningen till direktivet om asylförfaranden har uppdaterats med en hänvisning till förordningen om asylförfaranden (EU) 2024/1348 (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348, av den 14 maj 2024, om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU). Artikel 11.6 förutsätter inga ändringar av lagstiftningen.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att ändringarna i artikel 11 inte föranleder andra ändringar i lagstiftningen än en sådan ändring som behandlas ovan i samband med artikel 11.4.

Artikel 11a. Offer för människohandel som kan vara i behov av internationellt skydd. Enligt den nya artikel 11a.1 ska medlemsstaterna säkerställa komplementaritet och samordning mellan asylmyndigheterna och de myndigheter som deltar i arbetet mot människohandel. Enligt artikel 11 a.2 ska medlemsstaterna säkerställa att offer för människohandel kan utöva sin rätt att ansöka om internationellt skydd eller motsvarande nationell status, inbegripet när offret får hjälp, stöd och skydd som ett förmodat eller identifierat offer för människohandel.

I skäl 21 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna i artikeln bland annat genom att det konstateras att medlemsstaterna ska säkerställa att de två berörda förfarandena kompletterar varandra och inte utgör hinder för varandra.

När det gäller de myndigheter som behandlar åtgärder för att bekämpa människohandel är en väsentlig komponent i synnerhet hjälpsystemet för offer för människohandel som hör till Migrationsverkets organisation och som enligt 33 § 1 mom. 7 punkten i mottagningslagen är nationell expertmyndighet i frågor som gäller människohandel och arbetet mot det. Hjälpsystemet utbildar myndigheter och andra aktörer som deltar i arbetet mot människohandel bland annat om människohandel och identifiering av offer. Hjälpsystemet identifierar också offer för människohandel och hjälper dem i enlighet med 4 kap. i mottagningslagen. Asylmyndigheter är i sin tur Migrationsverket, som i enlighet med 116 § i utlänningslagen beviljar uppehållstillstånd som gäller internationellt skydd, såsom asyl, samt polisen och gränskontrollmyndigheten. Ansökan om internationellt skydd ska enligt 95 § 1 mom. i utlänningslagen lämnas till någondera av de sistnämnda. Olika myndigheter, såsom polisen, Gränsbevakningsväsendet och Migrationsverket, har inbördes samarbete samt samordnande arbetsgrupper och anvisningar. Dessutom innehåller statsrådets samordning av arbetet mot människohandel samordning mellan bland annat de ovan nämnda myndigheterna. Enligt 33 § 1 mom. 5 punkten i mottagningslagen ska hjälpsystemet samarbeta med förläggningen om hjälp till offer för människohandel som söker internationellt skydd eller får tillfälligt skydd. I enlighet med utlänningslagens 94 § 3 mom. prövas och avgörs beviljande av uppehållsrätt även på andra grunder som framkommer i samband med asylförfarandet. I regeringens proposition om regleringen i utlänningslagens 52 a § om uppehållstillstånd för offer för människohandel

konstateras att införande av ett särskilt uppehållstillstånd som beviljas offer för människohandel inte begränsar möjligheten att ansöka om asyl i Finland och att få internationellt skydd (RP 32/2006 rd, s. 4). Utifrån det som konstaterats ovan kräver artikeln inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 12. *Skydd av människohandelsoffer under brottsutredningar och straffrättsliga förfaranden.* Till artikel 12.1 har genom ändringsdirektivet fogats en hänvisning till att de skyddsåtgärder som anges i artikel 12 ska tillämpas utöver de rättigheter som fastställs i direktiv 2012/29/EU. Det direktiv som det hänvisas till antogs den 25 oktober 2012 och gäller brottsoffers rättigheter och stöd till och skydd av dem, nedan brottsofferdirektivet. I 2011 års människohandelsdirektiv hänvisades i stället till rambeslutet 2001/220/RIF om brottsoffrets ställning i straffrättsliga förfaranden. Brottssofferdirektivet har ersatt rambeslutet. I skäl 69 i ingressen till brottsofferdirektivet konstateras att brottsofferdirektivet inte påverkar mer långtgående bestämmelser i andra unionsrättsakter som behandlar de specifika behoven hos särskilda kategorier av brottsoffer, till exempel offer för människohandel, på ett mer riktat sätt. Med andra ord kompletterar människohandelsdirektivet brottsofferdirektivet som sektorsspecifik reglering. Skyldigheterna enligt brottsofferdirektivet har genomförts nationellt den 1 mars 2016 (RP 66/2015 rd). Den 12 juli 2023 lade kommissionen fram ett förslag (COM (2023) 424 final) om ändring av direktiv 2012/29/EU om brottsoffers rättigheter och stöd till och skydd av brottsoffer. Avsikten är att ändringsdirektivet till brottsofferdirektivet ska antas under den närmaste tiden. Ändringen av artikel 12 i människohandelsdirektivet handlar om att uppdatera den informativa hänvisningen till att gälla brottsofferdirektivet, som utfärdades efter människohandelsdirektivet från 2011. Ändringen i artikeln förutsätter inga ändringar av lagstiftningen.

Artikel 13. *Allmänna bestämmelser om hjälp, stöd och skyddsåtgärder för barn som är offer för människohandel.* Till artikeln har genom ändringsdirektivet lagts till en ny punkt 3, enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att förfarandena för att anmäla ett brott enligt direktivet är säkra, genomförs på ett konfidentiellt sätt i enlighet med nationell rätt, är utformade och tillgängliga på ett barnvänligt sätt och använder ett språk som är anpassat till ålder och mognad för barn som är brottsoffer.

I Finland kan vem som helst anmäla ett brott till polisen. Ett brott som riktar sig mot ett barn, såsom människohandelsbrott, kan således anmälas till polisen av barnet själv eller av någon annan för barnets räkning eller tillsammans med barnet. En polisanmälan kan göras per telefon, personligen på polisstationen eller i det elektroniska systemet för polisanmälan. En länk till det elektroniska systemet finns på polisens webbplats, och man loggar in i systemet med individuella koder med fullmakt från tjänsten suomi.fi. För att göra polisanmälan själv på nätet behöver barnet bankkoder, ett certifikatkort eller ett mobilcertifikat, vilket kan begränsa möjligheten att göra polisanmälan i synnerhet för offer för människohandel. För att registrera polisanmälningar som gjorts av barn finns det i polisens personal experter som särskilt utbildats i att tala med och bemöta barn.

Polisstyrelsen har utfärdat en anvisning om utredning av barn- och ungdomsbrott (nr POL-2025-155996, i kraft 1.1.2026–31.12.2031). Enligt anvisningen ska polisen för ett barn som gjort en anmälan skapa sådana ramar som är ägnade att inge förtroende, så att anmälaren har möjlighet att utan störningar berätta om vad som hänt i ett så tidigt skede som möjligt. Enligt anvisningen ska det preliminära samtalet i den mån det är möjligt spelas in med hjälp av inspelningsteknik. Vidare konstateras det i anvisningen att om man inte är säker på personens ålder och det finns skäl att misstänka att personen är ett barn, är polisen skyldig att anta att offret är ett barn (artikel 24.2 i konventionen om barnets rättigheter), vilket kan bli aktuellt till exempel vid människohandelsbrott. I Polisstyrelsens handbok för utredning av barn- och ungdomsbrott

beskrivs dessutom mer detaljerat de omständigheter och metoder som ska beaktas i vissa barn- och ungdomsbrottsutredningar.

Det har inte gjorts någon separat utredning om anmälningsförfarandets säkerhet eller tillgänglighet uttryckligen ur barnens synvinkel. Detta är dock inte en fråga som nödvändigtvis kräver ändringar i lagstiftningen.

Som en slutsats kan det konstateras att artikeln inte förutsätter att lagstiftningen ändras.

Artikel 14. *Hjälp och stöd till barn som är offer.* Artikel 14.1, 14.2 och 14.3 har ändrats genom ändringsdirektivet. Artikel 14.4 har däremot inte ändrats. Enligt den ska artikel 14 tillämpas utan att det påverkar artikel 11. Artikel 11, som det hänvisas till, gäller hjälp och stöd till offer för människohandel.

Artikel 11.1 har preciserats genom att formuleringen ”inbegripet program för att stödja deras övergång till myndighet och vuxenliv i syfte att undvika att de åter blir föremål för människohandel” har lagts till i slutet av följande långa mening: ”Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att de särskilda åtgärder för att på kort och lång sikt bistå och stödja barn som fallit offer för människohandel i deras fysiska och psykosociala återhämtning vidtas efter en individuell bedömning av varje enskilt barns särskilda omständigheter i syfte att finna en varaktig lösning för barnet med beaktande av barnets synpunkter, behov och problem.” Punkten kan läsas så att den tillagda texten hänvisar till en permanent lösning på barnets situation och preciserar detta syfte. Redan enligt 2011 års direktiv ska det för detta syfte göras en individuell bedömning av varje enskilt barns särskilda omständigheter. Ändringen i punkten är till sin karaktär inte sådan att den förutsätter en ändring av lagstiftningen.

I artikel 14.2 har det lagts till att medlemsstaterna ska säkerställa att en annan förmyndare eller ett annat ombud utses i händelse av en intressekonflikt mellan förmyndaren eller ombudet och det barn som är brottsoffer. En med tanke på punkten väsentlig nationell bestämmelse är 11 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Enligt den kan, om en intressebevakare på grund av sjukdom eller av en orsak som nämns i 32 § 2–5 mom. eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag, domstolen förordna en ställföreträdare för denne. Till exempel enligt 32 § i lagen om förmyndarverksamhet får en intressebevakare inte företräda huvudmannen när motparten är intressebevakaren själv, intressebevakarens make eller barn eller någon som intressebevakaren företräder (2 mom.). Med stöd av 11 § kan en intressebevakare bytas när det uppstår en intressekonflikt mellan intressebevakaren och barnet. Lagen om förmyndarverksamhet är i sig väsentlig i ekonomiska frågor, men dessutom hänvisas till lagen om förmyndarverksamhet i 5 c § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), 22 § i barnskyddslagen (417/2007) och 4 kap. 8 § i förundersökningslagen (805/2011). Den nationella lagstiftningen uppfyller skyldigheten enligt den ändrade artikel 14.2 att medlemsstaterna ska säkerställa att en annan förmyndare eller ett annat ombud utses i händelse av en intressekonflikt mellan förmyndaren eller ombudet och det barn som är brottsoffer. Artikel 14.2 förutsätter således inga ändringar i lagstiftningen.

Enligt den ändrade artikel 14.3 ska medlemsstaterna vidta åtgärder, när så är lämpligt och möjligt, för att ge hjälp och stöd till familjen till det barn som är offer för människohandel, när familjen befinner sig på medlemsstatens territorium. Framför allt ska medlemsstaterna, där det är lämpligt och möjligt, tillämpa artikel 4 i direktiv 2012/29/EU på familjen. Punkten har formulerats så att den är förpliktande endast inom ramen för ändamålsenlighets- och möjlighetsprövningen. Genom ändringsdirektivet har punkten ändrats så att hänvisningen i 2011 års människohandelsdirektiv till artikel 4 i rådets rambeslut 2001/220/RIF har ersatts med

en hänvisning till artikel 4 i direktiv 2012/29/EU. Direktiv 2012/29/EU, som det hänvisas till i ändringsdirektivet, är brottsofferdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF), som ersatt rådets rambeslut 2001/220/RIF, som det hänvisas till i 2011 års människohandelsdirektiv. Artikel 4 i brottsofferdirektivet gäller rätten att få information vid den första kontakten med en behörig myndighet, och den motsvarar långt artikel 4 i rambeslutet. Brottssofferdirektivet, inklusive dess artikel 4, har granskats i regeringspropositionen om genomförandet av direktivet (RP 66/2015 rd). Det kan anses att den ändring som gjorts i punkten närmast handlar om en uppdatering av hänvisningen som inte förutsätter ändringar i lagstiftningen.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att artikel 14 inte förutsätter att lagstiftningen ändras.

Artikel 17. Ersättning till brottsoffer. Enligt början av artikeln, som inte ändrats genom ändringsdirektivet, ska medlemsstaterna säkerställa att offer för människohandel får tillgång till befintliga system för ersättning till brottsoffer för uppsåtliga våldsbrott. Genom ändringsdirektivet fogades en ny mening till slutet av artikeln. Enligt den får medlemsstaterna inrätta en nationell brottsofferfond eller ett liknande instrument, i enlighet med sin nationella lagstiftning, för att betala ut ersättning till brottsoffer. I den ändring som gjordes genom ändringsdirektivet handlar det om en fråga som medlemsstaterna kan överväga.

Till skyldigheterna enligt artikeln hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA uppmanade i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) de finländska myndigheterna att bland annat säkerställa att längden på de rättsprocesser där det krävs skadeståndsersättning av gärningsmannen är rimlig och att kontrollera förutsättningarna för statliga ersättningar (punkt 81 i rapporten). Dessutom ansåg GRETA att de finländska myndigheterna bör utveckla systemet för registrering av ersättningsansökningar från offer för människohandel och av de ersättningar som betalas till dem (punkt 82 i rapporten).

När människohandelsdirektivet från 2011 genomfördes nationellt konstaterades i fråga om artikel 17 att Finlands lagstiftning på behörigt sätt garanterar offer för människohandel möjlighet att få ersättning för den skada som brottet orsakat dem. Ett offer för människohandel har i likhet med andra målsägande i brottmål rätt att till fullt belopp få ersättning för skada som orsakats av ett uppsåtligt brott, såsom ett människohandelsbrott. (Promemorian Ihmiskauppjalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 30.)

I Finland finns ingen nationell offerfond eller något motsvarande verktyg för offer för människohandel eller för offer för någon annan särskild brottstyp. Exempelvis har det inte grundats en sådan brottsofferfond för influtna brottsofferavgifter. I Finland är brottsofferavgiften ett sätt att finansiera stödtjänster för brottsoffer. Kanaliseringen av brottsofferavgifterna till stödtjänster för brottsoffer har genomförts i statsbudgeten under moment 25.01.50 (Understöd) under justitieministeriets huvudtitel.

I förarbetena till lagen om brottsofferavgift har inrättandet av en brottsofferfond bedömts med avseende på finansieringen av brottsoffertjänster. Såsom det konstateras i förarbetena kan det enligt 87 § i grundlagen föreskrivas genom lag att en statlig fond ska lämnas utanför statsbudgeten, om skötseln av någon bestående statlig uppgift nödvändigtvis kräver det. I de ovan nämnda förarbetena konstateras att producerandet av tjänster för brottsoffer föranleder

förhållandevis små utgifter sett i ett statsbudgetsperspektiv och att utgifterna är mycket lätta att förutse. I förarbetena konstateras att i den bemärkelse som grundlagen avser kan det därför inte anses vara nödvändigt att upprätta en fond för producerandet av brottsoffertjänster eller för stödjandet av ordnandet av tjänster. (RP 293/2014 rd, s. 13)

Med hänsyn till att ändringen i artikeln är beroende av prövning och till det som ovan konstaterats om det nationella ersättningssystemet och brottsofferfonden, verkar det inte finnas något nödvändigt behov av att inrätta en brottsofferfond för ersättningarna. Således förutsätter artikeln inga ändringar i lagstiftningen och inte heller på basis av GRETA:s rekommendationer föreslås sådana ändringar i propositionen.

Artikel 18. Förebyggande. Artikel 18.3 och 18.4 har strukits. Artikel 18.3 gällde utbildning, och genom ändringsdirektivet infördes en separat artikel 18b om utbildning. Artikel 18.4 gällde skyldigheten att överväga att kriminalisera användningen tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel. I fråga om detta infördes genom ändringsdirektivet en förpliktande artikel 18a, som inte är beroende av prövning. Dessutom preciserades artikel 18.1 och 18.2.

Vid bedömningen av direktivet från 2011 ansågs artikel 18.1 och 18.2 inte förutsätta några lagstiftningsändringar. I detta sammanhang hänvisar promemorian till betänkandet av den arbetsgrupp som beredde genomförandet av Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (CETS nr 197). (Promemorian Ihmiskauppjalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 31–32.)

I artikel 18.1 preciseras skyldigheten att vidta åtgärder för att minska efterfrågan. Enligt de ändringar som gjorts genom ändringsdirektivet ska åtgärderna vidtas med beaktande av särdragen hos de olika formerna av utnyttjande, och de kan omfatta till exempel kampanjer och ska i förekommande fall vidtas med särskild uppmärksamhet på onlinedimensionen.

I artikel 18.2 preciseras skyldigheten att vidta åtgärder som ökar medvetenheten och minskar risken för att människor faller offer för människohandel. Enligt de ändringar som gjorts i ändringsdirektivet ska åtgärderna vidtas på ett jämställdhetsmedvetet och barnvänligt sätt. Redan enligt 2011 års direktiv skulle åtgärder vidtas i samarbete med relevanta organisationer inom det civila samhället och andra aktörer, och i ändringsdirektivet nämns den privata sektorn som ett exempel på andra aktörer. I den ändrade punkten nämns också främjande av digital kompetens och digitala färdigheter samt minskande av risken särskilt för personer med funktionsnedsättning.

Till skyldigheterna enligt artikeln hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA ansåg i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att Finland bör fortsätta öka medvetenheten både hos allmänheten och riktat hos invandrade arbetstagare om riskerna för människohandel i syfte att utnyttja arbetskraft (punkt 177 i rapporten). GRETA ansåg också att de finländska myndigheterna bör öka barnens medvetenhet om riskerna för människohandel (inklusive rekrytering och utnyttjande online/i sociala nätverk) med särskild uppmärksamhet på barn i anstaltsvård och barn som lämnar anstalter samt barn utan vårdnadshavare (punkt 211 i rapporten).

I fråga om artikel 18.1 kan det konstateras att människohandel i Finland främst har förhindrats genom att straffansvaret har skärpts och i synnerhet de centrala myndigheternas och även andra aktörers medvetenhet om människohandeln har ökats och deras kompetens har stärkts. På grund

av skyldigheten i ändringsdirektivet verkar det vara motiverat att vidta åtgärder som särskilt syftar till att minska efterfrågan och som beaktar olika former av utnyttjande och i förekommande fall onlinedimensionen. Detta är dock inte en fråga som kräver ändringar i lagstiftningen.

Av de nationella åtgärder som vidtagits i samband med artikel 18.2 kan man för det första lyfta fram det koncisa informationspaketet om människohandel och utnyttjande i anslutning till människohandel som utarbetats som en del av den nationella handlingsplanen mot människohandel (2021–2023). Informationspaketet kan utnyttjas på många olika sätt, i allt från småbarnspedagogik till vuxenundervisning, med hänsyn till åldersnivån. I informationspaketet har olika former av människohandel och människohandel online beaktats. Informationspaketet har sammanställts under ledning av statsrådets samordning av arbetet mot människohandel, som lyder under justitieministeriet, utifrån befintlig information och i samarbete med hjälpsystemet för offer för människohandel, undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen. För det andra har man infört mobilapplikationen Work Help Finland, som är avsedd för utländska arbetstagare som kommer till Finland eller som befinner sig i Finland. I applikationen fås information om arbetstagarens rättigheter och skyldigheter i Finland. I den hittar man också de mest centrala hjälpaktörerna. För det tredje kan det nämnas att webbplatsen för hjälpsystemet för offer för människohandel också tillhandahåller information på flera språk. För det fjärde kan det nämnas att den handlingsplan mot människohandel som utarbetades för 2026–2027 innehåller åtgärder som hänför sig till förebyggande av människohandel. Till dessa åtgärder hör exempelvis en utredning om olika sätt att ingripa i människohandel med barn och unga på nätet. När det gäller frånvaro från platsen för vård utom hemmet utan tillstånd anges som mål att det ska produceras material som riktar sig till barn. En annan åtgärd som kan nämnas är att undervisnings- och kulturministeriet i samarbete med Utbildningsstyrelsen ska informera förvaltningsområdets aktörer inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, utbildningen på andra stadiet och utbildningen på högre nivå om NRM-manualen, om webbutbildningsmöjligheten och om det informationspaket om människohandel som utarbetades i samband med handlingsplanen mot människohandel 2021–2023. Det kan konstateras att skyldigheterna enligt artikel 18.2 i ändringsdirektivet åtminstone någorlunda verkar uppfyllas och att detta i vilket fall som helst inte är en fråga som förutsätter ändringar i lagstiftningen.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att artikel 18 inte förutsätter att lagstiftningen ändras och att det inte heller utifrån GRETAs rekommendationer föreslås sådana ändringar i propositionen.

Artikel 18a. *Brott som rör användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel.* Den nya artikel 18a. 1 ålägger medlemsstaterna att säkerställa att avsiktlig användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för ett brott som avses i artikel 2 utgör ett brott, om brottsoffret utnyttjas för tillhandahållandet av sådana tjänster och användaren av tjänsterna har vetskap om att den person som tillhandahåller tjänsten är offer för ett brott som avses i artikel 2. Artikel 2, som det hänvisas till i artikeln, gäller människohandelsbrott. Enligt den nya artikel 18a. 2 ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att ett brott enligt punkt 1 är belagt med effektiva, proportionella och avskräckande påföljder.

I skäl 26 i ingressen till ändringsdirektivet preciseras skyldigheterna enligt artikeln bland annat enligt följande:

”Kriminaliseringen av detta ingår i ett sammanhållet angreppssätt för att minska efterfrågan, som syftar till att motverka den starka efterfrågan som ligger till

grund för alla former av utnyttjande. Kriminaliseringen bör inriktas endast på användning av tjänster som tillhandahålls inom ramen för utnyttjande som omfattas av brottet människohandel. Brottet bör därför inte gälla kunder som köper produkter som tillverkats under exploaterande arbetsvillkor, eftersom de inte är användare av en tjänst.”

I skäl 27 sägs följande:

”Detta direktiv kriminaliserar användningen av en tjänst som tillhandahålls av ett offer för människohandel när användaren av tjänsten har vetskap om att den person som tillhandahåller tjänsten är ett brottsoffer. Begreppet vetskap bör tolkas i enlighet med nationell rätt. Vid bedömningen av huruvida användaren hade vetskap om att personen var offer för människohandel, och utan att det påverkar rättsväsendets oberoende, bör de särskilda omständigheterna i varje enskilt fall beaktas. Vetskap kan härledas från objektiva, faktiska omständigheter. Omständigheterna kan bland annat avse brottsoffren själva, de förhållanden under vilka brottsoffren skulle tillhandahålla tjänsterna och särskilda omständigheter som kan ses som tecken på att människohandlaren kontrollerar brottsoffren. När det gäller omständigheter som rör brottsoffren själva kan bristande kunskaper i ett nationellt eller regionalt språk, uppenbara tecken på psykisk eller fysisk skada eller rädsla, eller bristande kunskap om de städer eller platser där de befinner sig eller har befunnit sig beaktas. När det gäller de förhållanden under vilka tjänsterna skulle tillhandahållas kan hänsyn tas till levnadsstandarden och arbetsvillkoren för den som tillhandahåller tjänsten samt till förhållandena i de lokaler där tjänsten tillhandahålls. Tecken på att en människohandlare kontrollerar brottsoffer kan fastställas när de som tillhandahåller tjänsten är föremål för uppenbara externa kontrollåtgärder, begränsning av den fria rörligheten, eller om de som utför tjänsten inte är i besittning av sina nationella identitetskort eller pass.”

I 20 kap. 8 § i strafflagen föreskrivs det att utnyttjande av person som är föremål för sexhandel är straffbart. Enligt 1 mom. gäller bestämmelsen att någon genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde eller genom att utnyttja en ersättning som en tredje part utlovar eller ger får någon som är föremål för ett brott som avses i strafflagens 20 kap. 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a §, det vill säga koppleri, grovt koppleri, människohandel eller grov människohandel, att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling. Bestämmelsen är sekundär i förhållande till 20 kap. 9 §, som gäller erbjudande av ersättning för en sexuell gärning mot ung person och som omfattas av en strängare straffskala.

Enligt 8 § 2 mom. döms för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet.

Enligt 3 mom. döms likaså den för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel som begår en i 1 eller 2 mom. avsedd gärning trots att han eller hon har haft skäl att misstänka att den i 1 eller 2 mom. avsedda personen är föremål för något av de brott som bestämmelsen hänvisar till.

Försök till ett uppsåtligt brott är straffbart enligt 4 mom.

Straffskalan är enligt 1 mom. böter till fängelse i högst sex månader.

Kriminaliseringen i 20 kap. 8 § i strafflagen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel uppfyller kriminaliseringsskyldigheten enligt artikel 18a i ändringsdirektivet i fråga om användning av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel för sexuellt utnyttjande. Kriminaliseringen enligt den paragrafen är delvis mer omfattande än skyldigheterna enligt artikel 18a, eftersom paragrafen också gäller utnyttjande av en person som är föremål för koppleri eller grovt koppleri och tillräknandet i förhållande till offrets ställning som offer för något av de brott som det hänvisas till i bestämmelsen är betydligt lägre än uppsåt, det vill säga oaktsamhet ("skäl att misstänka").

Dock är 8 § delvis snävare än skyldigheterna enligt artikel 18a, eftersom definitionen av människohandel också omfattar andra gärningssyften än sexuellt utnyttjande. Enligt strafflagens 25 kap. 3 § kan syftet med människohandel i stället för sexuellt utnyttjande vara att göra en person till föremål för tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller att avlägsna organ eller vävnader. Genom ändringsdirektivet har artikel 2.3 om människohandelns syften kompletterats, vilket behandlas i samband med granskningen av artikel 2. I fråga om situationer där syftet med gärningen i människohandeln är något annat syfte som ingår i definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande har användningen av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel inte kriminaliserats i 8 § eller genom andra bestämmelser. Genomförandet av skyldigheterna enligt artikel 18a förutsätter således nya straffbestämmelser.

Artikel 18b. Utbildning. Enligt den nya artikel 18b. 1 ska medlemsstaterna främja eller erbjuda regelbunden och specialiserad utbildning för yrkesverksamma som sannolikt kommer i kontakt med offer eller potentiella offer för människohandel, inbegripet poliser ute på fältet, domstolspersonal, hjälp- och stödtjänster, inspektörer av arbetsplatser, socialtjänst samt hälso- och sjukvårdspersonal, i syfte att göra det möjligt för dem att förebygga och bekämpa människohandel och att undvika sekundär viktigmisering samt att upptäcka, identifiera, bistå, stödja och skydda brottsoffren. Sådan utbildning ska vara människorättsbaserad och sätta brottsoffren i centrum utifrån ett jämställdhets-, funktionsnedsättnings- och barnperspektiv.

Enligt artikel 18b. 2 ska medlemsstaterna utan att det påverkar rättsväsendets oberoende eller skillnader i rättsväsendets organisation inom unionen uppmuntra både allmän och specialiserad utbildning för domare och åklagare som deltar i straffrättsliga förfaranden i syfte att göra det möjligt för dem att förebygga och bekämpa människohandel och undvika sekundär viktigmisering samt upptäcka, identifiera, bistå, stödja och skydda brottsoffren. Sådan utbildning ska vara människorättsbaserad och sätta brottsoffren i centrum utifrån ett jämställdhets-, funktionsnedsättnings- och barnperspektiv.

Skyldigheterna enligt artikeln preciseras i skäl 29 i ingressen till ändringsdirektivet på följande sätt:

”Inom ramen för utbildning, och för att säkerställa ett effektivt genomförande av nationella bestämmelser om avstående från att lagföra eller utdöma påföljder, bör medlemsstaterna öka medvetenheten bland åklagare och brottsbekämpande myndigheter som sannolikt kommer i kontakt med offer eller potentiella offer för människohandel.”

Till skyldigheterna enligt artikeln hör också rekommendationer av expertgruppen för åtgärder mot människohandel, GRETA, som lyder under Europarådet. GRETA ansåg i sin tredje rapport om Finland 2024 om genomförandet av Europarådets konvention om åtgärder mot

människohandel (FördrS 43 och 44/2012) i Finland (GRETA (2024)06) att de finländska myndigheterna bör vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att alla berörda yrkespersoner med jämna intervaller och systematiskt får utbildning om människohandel. Utbildningen bör ingå i de berörda yrkesgruppernas regelbundna utbildningsplaner. (Punkt 135 i rapporten.)

I människohandelsdirektivet från 2011 nämndes utbildning i artikel 18.3 om förebyggande, som genom ändringsdirektivet ströks ur artikel 18. Enligt den punkten skulle medlemsstaterna främja regelbunden utbildning för tjänstemän som sannolikt kan komma i kontakt med offer och potentiella offer för människohandel, däribland poliser ute på fältet, så att de kan identifiera och hantera offer och potentiella offer för människohandel. Då konstaterades att utbildning om människohandel har ordnats och fortfarande ordnas för myndigheterna och att det inte är fråga om ett lagstiftningsärende. (Promemorian Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 32.) Detsamma gäller fortfarande. Den utbildning som artikeln förutsätter kan genomföras till exempel inom ramen för olika utbildningsprogram, och artikeln förutsätter inte ändringar i lagstiftningen. Samtidigt kan man dock konstatera att det krävs resurser för att ordna utbildningen. Dessutom kan det betonas att även medvetenheten om straffrihetsprincipen bör ökas i utbildningen för åklagare och lagövervakningsmyndigheter på det sätt som förutsätts i skäl 29 i ingressen.

Bland de utbildningar som ordnats under den senaste tiden kan nämnas den utbildning i arbetet mot människohandel som ordnades som en del av handlingsplanen mot människohandel (Finland bekämpar människohandel) 2021–2023, samt utbildningen om NRM-manualen⁷ som publicerades den 29 januari 2025 inom ramen för justitieministeriets projekt Effekt i arbetet mot människohandel. Delar av utbildningen har också lagrats så att de är tillgängliga även efter projektet. Dessutom har social- och hälsovårdspersonal kontinuerligt tillgång till den webbutbildning om människohandel som Institutet för hälsa och välfärd tillhandahåller. Utbildningen uppdateras som bäst inom ramen för projektet Aktivt aktörskap, och kännedomen om den främjas. Polisyreshögskolan publicerade 2024 en handbok om förundersökning av människohandelsbrott, som producerades vid Polisyreshögskolan som en del av projektet IHMEMALLI. I strukturen för yrkeshögskoleexamen för poliser ingår flera studiehelheter som behandlar människohandel, och i utbildningen för högre yrkeshögskoleexamen för polisbefäl ingår temat människohandel under studieperioden för krävande utredningsledarskap. Arbetarskyddsinspektörer erbjuds i sin tur två olika webbkurser i anslutning till människohandelsfrågor. Domstolsverket har senast ordnat utbildning om människohandel 2023. Åklagarmyndigheten utbildar årligen åklagare i människohandelsfrågor, och i den utbildningen har också poliser och andra intressentgrupper deltagit. Dessutom innehåller den handlingsplan mot människohandel som utarbetades för 2026–2027 flera åtgärder som rör utbildning, bland annat utbildning för poliser, åklagare, domstolarnas rättskipningspersonal och arbetarskyddsmyndighetens personal.

Artikel 19. *Nationella samordnare för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanismer och oberoende organ.* I 2011 års människohandelsdirektiv var artikelns rubrik Nationella rapportörer eller motsvarande mekanismer och dess innehåll var att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att inrätta nationella rapportörer eller motsvarande mekanismer. Enligt artikeln ska uppgifterna för dessa mekanismer omfatta bedömningar av hur människohandeln utvecklas, mätning av resultaten av åtgärder för att bekämpa människohandel,

⁷ Nationell hänvisningsmekanism (NRM): Manual vid misstanke om människohandel, Nuotio, Anna (2025-01-29): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-505-0>

inbegripet insamlande av statistik i nära samarbete med relevanta organisationer i det civila samhället som verkar på detta område, samt utarbetande av rapporter.

Genom ändringsdirektivet har artikeln ändrats till att gälla nationella samordnare för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanismer som enligt punkt 1 i artikeln ska inrättas och vars obligatoriska och prövningsbaserade uppgifter räknas upp i punkt 2. Enligt punkt 3 får medlemsstaterna dessutom inrätta oberoende organ vars prövningsbaserade uppgifter räknas upp i punkten.

Närmare bestämt ska medlemsstaterna enligt artikel 19.1 vidta de åtgärder som är nödvändiga för att inrätta nationella samordnare för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanismer och förse dem med de resurser som krävs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt. Den nationella samordnaren för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanism ska samarbeta med relevanta nationella, regionala och lokala organ och byråer, särskilt nationella brottsbekämpande myndigheter och nationella vidarelussningsmekanismer, samt med relevanta organisationer i det civila samhället som är verksamma på detta område.

Enligt artikel 19.2 ska uppgifterna för de nationella samordnarna för arbetet mot människohandel och motsvarande mekanismer omfatta bedömningar av hur människohandeln utvecklas, mätning av resultaten av åtgärder för att bekämpa människohandel, inbegripet insamlande av statistik i nära samarbete med relevanta organisationer i det civila samhället som är verksamma på detta område, samt utarbetande av rapporter. De nationella samordnarna för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanismer kan också ha i uppgift att a) upprätta beredskapsplaner för att förebygga risken för människohandel i händelse av större nödsituationer, b) främja, samordna och när så är lämpligt finansiera program mot människohandel.

Enligt artikel 19.3 får medlemsstaterna också inrätta oberoende organ som kan ha i uppgift att övervaka genomförandet och effekterna av åtgärder för att bekämpa människohandel, lägga fram rapporter om frågor som kräver särskild uppmärksamhet från de behöriga nationella myndigheterna och göra bedömningar av de bakomliggande orsakerna till och trenderna när det gäller människohandel. Om ett sådant oberoende organ inrättas får medlemsstaterna tilldela det en eller flera av de uppgifter som avses i punkt 2.

Skyldigheterna enligt artikeln preciseras i skäl 30 i ingressen till ändringsdirektivet bland annat på följande sätt:

”Det faller inom medlemsstaternas behörighetsområde att besluta vilka enheter som ska utses eller inrättas som nationella samordnare för arbetet mot människohandel, eller som motsvarande mekanismer eller oberoende organ, oavsett deras benämning, i enlighet med principen om medlemsstaternas självbestämmanderätt i processuella frågor, förutsatt att dessa enheter har den kompetens som krävs för att utföra de uppgifter som föreskrivs i detta direktiv.”

Vid bedömningen av människohandelsdirektivet från 2011 konstaterades att minoritetsombudsmannen i Finland hade ålagts att vara nationell rapportör om människohandel genom en ändring av lagen om minoritetsombudsmannen och diskrimineringsnämnden som trädde i kraft den 1 januari 2009 (1109/2008) (promemorian Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 33).

I samband med reformen av diskrimineringslagen som trädde i kraft vid ingången av 2015 (1325/2014) upphävdes lagen om minoritetsombudsmannen och diskrimineringsnämnden (660/2001) och lagen om diskrimineringsombudsmannen (1326/2014) trädde i kraft. Enligt 3 § i lagen om diskrimineringsombudsmannen är diskrimineringsombudsmannen nationell rapportör om människohandel och sammanställer och låter genomföra utredningar, offentliggör rapporter och tar initiativ, ger råd och utlåtanden, främjar informationsverksamhet, fostran och utbildning, deltar i europeiskt och internationellt samarbete, bevakar inom sitt ansvarsområde hur Finland uppfyller sina internationella människorättsförpliktelser och ger akt på hur verkkningsfull den nationella lagstiftningen är samt bevakar fenomen som har samband med människohandel.

Diskrimineringsombudsmannen är självständig och oberoende i sitt uppdrag som rapportör om människohandel. Diskrimineringsombudsmannen och de uppgifter som ålagts diskrimineringsombudsmannen kan anses motsvara det nationella oberoende organ som avses i den ändrade artikel 19.3 och de behovsprövade uppgifter för organet som uppräknas i den punkten, med undantag för de uppgifter enligt artikel 19.2 som inte enligt bestämmelserna ska skötas av en människohandelsrapportör och som enligt artikel 19.3 kan tilldelas ett oberoende organ.

I praktiken sköts de uppgifter som avses i artikel 19.3 i Finland av både diskrimineringsombudsmannen, som är rapportör om människohandel, och av statsrådets samordnare av arbete mot människohandel. Samordnaren inledde sitt arbete 2014 och till en början placerades befattningen vid inrikesministeriet. År 2020 flyttades samordnaren till justitieministeriet. Tjänsterna som samordnare och dennes arbetspar har permanentats. Enligt 11 § 6 a punkten i justitieministeriets arbetsordning (595/2019) har avdelningen för kriminalpolitik och straffrätt till uppgift att planera och utveckla bekämpande av människohandel (12.10.2021/881). Till samordnarens uppgifter hör samordningen på statsrådsnivå och kontakten med andra aktörer. Samordnaren samordnar förvaltningsövergripande åtgärder som hänför sig till bekämpning av människohandel och att delta i det internationella samarbetet kring människohandel. En central uppgift för samordnaren är att leda beredningen av statsrådets handlingsplan mot människohandel. Samarbetet med ministeriernas förvaltningsområden och det civila samhället genomförs bland annat genom separata samråd i samband med beredningen av handlingsplanen. Civilsamhällesorganisationerna spelar en viktig roll när det gäller att identifiera offer för människohandel, bedöma trender inom människohandel och sammanställa statistik på det sätt som ändringsdirektivet beskriver. Datainsamlingen är central till exempel för bedömningen av trender inom människohandel och av resultaten av åtgärderna för att bekämpa människohandel. Statistik har samlats in som en del av uppdateringen av handlingsplanen, och i detta sammanhang har man också varit i kontakt med centrala civilsamhällesorganisationer.

Med stöd av det som anförts ovan kan det anses att artikeln inte förutsätter ändringar i lagstiftningen. Samtidigt kan det dock betonas att samordnaren ska ges tillräckliga resurser för att uppfylla skyldigheterna enligt artikeln.

Artikel 19a. Insamling av uppgifter och statistik. Enligt tillagda artikel 19a.1 ska medlemsstaterna säkerställa att det finns ett system för registrering, framställande och tillhandahållande av anonymiserade statistiska uppgifter för att övervaka hur effektiva deras system är när det gäller att bekämpa de brott som avses i detta direktiv.

Enligt artikel 19a.2 ska de statistiska uppgifter som avses i punkt 1 åtminstone omfatta de uppgifter som finns tillgängliga på central nivå om a) antalet registrerade identifierade och förmodade offer för brott som avses i artikel 2, fördelat på registrerande organisation, kön,

åldersgrupp (barn/vuxen), medborgarskap och form av utnyttjande, i enlighet med nationell rätt och praxis, b) antalet personer misstänkta för brott som avses i artikel 2, fördelat på kön, åldersgrupp (barn/vuxen), medborgarskap och form av utnyttjande, c) antalet personer som åtalats för brott som avses i artikel 2, fördelat på kön, åldersgrupp (barn/vuxen), medborgarskap, form av utnyttjande och typ av slutligt beslut om åtal, d) antalet beslut om åtal (för brott som avses i artikel 2, för andra brott, beslut att inte väcka åtal, övriga), e) antalet personer som dömts för brott som avses i artikel 2, fördelat på kön, åldersgrupp (barn/vuxen) och medborgarskap, f) antalet domstolsbeslut (dvs. frikännande, fällande domar, övriga) för de brott som avses i artikel 2, g) antalet misstänkta personer, personer som lagförts och personer som dömts för brott som avses i artikel 18a.1, fördelat på kön och åldersgrupp (barn/vuxen).

Enligt artikel 19a.3 ska medlemsstaterna i princip senast den 30 september och då detta inte är möjligt senast den 31 december varje år till kommissionen översända de statistiska uppgifter som avses i punkt 2 för året innan.

Artikel 2, som det hänvisas till, gäller människohandelsbrott som i Finland regleras i strafflagens 25 kap. 3 § (människohandel) och 3 a § (grov människohandel), och artikel 18a.1 som det hänvisas till gäller brott som rör utnyttjande av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel, i fråga om vilka det i denna proposition föreslås en ny kriminalisering i strafflagens 25 kap. (ny 3 d §, utnyttjande av person som är föremål för människohandel).

Skyldigheterna enligt artikeln preciseras i skäl 31 i ingressen till ändringsdirektivet på följande sätt:

”Insamling av exakta, sammanhängande och anonymiserade uppgifter och ett snabbt offentliggörande av insamlade uppgifter och statistik är av grundläggande betydelse för att få fullständiga kunskaper om människohandelns omfattning inom unionen. Införandet av ett krav på att medlemsstaterna varje år ska samla in och rapportera harmoniserad statistik om människohandel till kommissionen är ett betydelsefullt steg för att öka de allmänna kunskaperna om denna företeelse och säkerställa att de åtgärder och strategier som antas baseras på ett statistiskt underlag.”

Eftersom det i artikel 19a.2 är fråga om ”uppgifter som finns tillgängliga på central nivå” kan artikeln tolkas så att den inte medför någon skyldighet att börja framställa viss statistik enligt punkt 2 som eventuellt ännu inte produceras, utan att det är fråga om en skyldighet att säkerställa att det finns något sådant system som avses i punkt 1 för registrering, framställning och tillhandahållande av anonymiserad statistik och om en skyldighet att i denna statistik som enligt punkt 3 ska översändas till kommissionen inkludera de statistiska uppgifter enligt punkt 2 som redan produceras och som finns tillgängliga på central nivå.

I Finland föreskrivs det inte om statistikföring av människohandelsbrott genom lag, och den nya artikel 19a förutsätter inte heller detta. Den information som avses i artikeln är dock tillgänglig i skälig utsträckning. Statistikcentralen har tidigare lämnat statistikuppgifter av motsvarande slag till Eurostat, som lyder under Europeiska unionen.

Uppgifter om offer för människohandelsbrott (artikel 2a) produceras av förundersökningsmyndigheterna och hjälpsystemet för offer för människohandel. Dessa uppgifter överlappar delvis varandra. Polisen producerar i artikel 19.2a avsedda statistiska uppgifter om misstänkta människohandelsbrott som kommer till förundersökningsmyndigheternas kännedom. Polisens statistik innehåller specifikationer enligt artikeln. Hjälpsystemet för offer för människohandel producerar i sin tur i artikel 19.2a avsedda

statistiska uppgifter om offer som tagits emot som klienter i hjälpsystemet, med de specifikationer som avses i artikeln.

Uppgifter om personer som misstänks för människohandelsbrott (artikel 19.2b) produceras av polisen i fråga om misstänkta människohandelsbrott som kommer till förundersökningsmyndigheternas kännedom. Polisens statistik innehåller specifikationer enligt artikeln.

Åklagarmyndigheten producerar uppgifter om åtalade (artikel 19.2c). Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem ger antalet åtal som väckts och antalet beslut om åtal eftergift samt grunderna för dessa, men inte uppgifter om hur många personer som har åtalats per ärende. Specifikationer enligt artikeln, det vill säga uppgifter om den åtalades kön, åldersgrupp eller medborgarskap eller om formen av utnyttjande, finns inte att tillgå. När det gäller de uppgifter som fås från Åklagarmyndigheten kan det konstateras att det alltid krävs manuellt arbete för att utnyttja de strukturella data som Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem producerar.

Åklagarmyndigheten producerar också uppgifter om beslut om åtal (artikel 19.2d). Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem ger antalet åtal som väckts och antalet beslut om åtal eftergift samt deras grunder. Specifierat per brottsrubricering finns det tillgång till det totala antalet åklagarbeslut enligt typ av beslut.

Uppgifterna om antalet personer som dömts för människohandelsbrott (artikel 19.2e) och antalet domstolsbeslut (artikel 19.2f) finns tillgängliga i Statistikcentralens uppgifter. Antalet dömda personer kan erhållas enligt kön, åldersgrupp och medborgarskap i enlighet med artikel 19.2e.

Den föreslagna nya kriminaliseringen (nya 25 kap. 3 d § i strafflagen, utnyttjande av person som är föremål för människohandel) rörande brottsuppgifter som gäller den nya artikel 18a (artikel 19a.2g) medför en viss mängd merarbete för myndigheterna för att statistiken ska fås att omfatta också sådana nya brott.

Således förutsätter skyldigheterna rörande statistik och insamling av information enligt artikeln inte någon ändring av lagstiftningen. Skyldigheterna enligt artikeln ska Finland dock naturligtvis uppfylla, varvid det ska ses till att den statistik som artikeln förutsätter också i fortsättningen kan produceras och lämnas till kommissionen på det sätt som artikeln förutsätter, vilket också förutsätter tillräckliga resurser.

Artikel 19b. *Nationella handlingsplaner mot människohandel.* Enligt den tillagda artikel 19b.1 ska medlemsstaterna senast den 15 juli 2028 anta sina nationella handlingsplaner mot människohandel som utarbetas och genomförs i samråd med de nationella samordnarna för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanismer som avses i artikel 19, med oberoende organ och med berörda parter som är verksamma på området för förebyggande och bekämpande av människohandel. Medlemsstaterna ska säkerställa att de nationella handlingsplanerna mot människohandel regelbundet ses över och uppdateras minst vart femte år.

Enligt artikel 19b.2 kan de nationella handlingsplanerna mot människohandel innehålla följande: a) mål, prioriteringar och åtgärder för att bekämpa människohandel som syftar till alla former av utnyttjande, inbegripet särskilda åtgärder för barn som är brottsoffer, b) förebyggande åtgärder, såsom utbildning, kampanjer och utbildning för att öka medvetenheten, och förebyggande åtgärder som en del av nödatgärderna mot riskerna för människohandel till följd av humanitära kriser, i förekommande fall, c) åtgärder som syftar till att stärka kampen mot människohandel, bland annat att förbättra utredningar och lagföring av fall av människohandel,

och till att förbättra gränsöverskridande samarbete, d) åtgärder som ska stärka tidig identifiering av samt hjälp och stöd till och skydd av offer för människohandel, e) förfaranden för regelbunden övervakning och utvärdering av genomförandet av de nationella handlingsplanerna mot människohandel.

Enligt artikel 19b.3 ska medlemsstaterna underrätta kommissionen om sina nationella handlingsplaner mot människohandel och eventuella uppdateringar av dem inom tre månader efter det att de har antagits.

Enligt artikel 19b.4 ska de nationella handlingsplanerna mot människohandel vara tillgängliga för allmänheten.

Finlands första handlingsplan mot människohandel (Utrikesministeriet: Handlingsplan mot människohandel. Utrikesministeriets publikationsserie 18/2005. Helsingfors 2005) antogs 2005. I Finland har det sedan dess gjorts vissa handlingsprogram och handlingsplaner mot människohandel samt bedömningar av dessa. Den senaste handlingsplanen, som redan genomförts, gäller perioden 2021–2023. Handlingsplanen syftade till att förebygga och minska människohandel och främjade upptäckten av människohandel, förbättrade offrens ställning och effektiviserade genomförandet av straffansvaret. Genom planen stärktes också integreringen av arbetet mot människohandel i statsrådets övergripande verksamhet och samarbetet med civilsamhället intensifierades. Planen kopplade utvecklandet av arbetet mot människohandel till statens utrednings- och forskningsverksamhet⁸. Den 28 maj 2026 fattade regeringen ett principbeslut om en handlingsplan mot människohandel för 2026–2027. Syftet med handlingsplanen är att stärka lägesbilden i fråga om människohandel, att förbättra myndigheternas förmåga att identifiera olika former av utnyttjande och att stödja mer omfattande åtgärder för att ingripa i ungdoms- och gängbrottslighet och kopplingarna till organiserad brottslighet vid människohandel. I handlingsplanen prioriteras framför allt åtgärder som gäller förebyggande och bekämpning av människohandel i anknytning till sexuellt utnyttjande, människohandel med barn och unga, tvångsäktenskap eller ett därmed jämförbart förbund, människohandel i anknytning till ungdoms- och gängbrottslighet samt organiserad brottslighet och identifiering av olika fenomen, särskilt i fråga om människohandel med barn och unga.

Utifrån det som konstateras ovan kräver artikeln inga ändringar i lagstiftningen. Samtidigt kan det dock fästas uppmärksamhet vid att man vid genomförande av handlingsplanen bör lägga vikt vid skyldigheten enligt artikeln att utarbeta och genomföra handlingsplanen tillsammans med oberoende organ som arbetar med att förebygga och bekämpa människohandel och med relevanta intressentgrupper.

Artikel 20. Samordning av unionens strategi mot människohandel. Jämfört med artikeln i 2011 års människohandelsdirektiv har det genom ändringsdirektivet lagts till att EU:s samordnare för arbetet mot människohandel ska säkerställa samordningen med nationella samordnare för arbetet mot människohandel eller motsvarande mekanismer, oberoende organ, unionsbyråer och relevanta organisationer i det civila samhället som är verksamma på området för att säkerställa en enhetlig och övergripande strategi. Ändringen innebär en skyldighet för EU:s samordnare för arbetet mot människohandel, inte för medlemsstaterna. I den nationella granskningen av människohandelsdirektivet från 2011 togs artikel 20 inte med i förteckningen över de artiklar i

⁸ Finland bekämpar människohandel: Handlingsplan mot människohandel. Venla Roth; Mia Luhtasaari, 7.5.2021). Handlingsplanen är offentligt tillgänglig (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/4b14ca4e-6029-466c-b7fa-03f1319963b9>).

direktivet som omfattas av statsinternt genomförande (promemorian Ihmiskauppalaisäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla (på finska) 5.9.2011, OM 12/41/2011, justitieministeriet, s. 4–5) Utifrån det som konstaterats ovan kräver artikeln inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 23. Rapportering. Till artikeln, som gäller kommissionens rapporter, har genom ändringsdirektivet fogats en ny punkt 3 enligt vilken kommissionen senast den 15 juli 2030 ska överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en utvärdering av i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta direktiv och av effekterna av dessa åtgärder. I artikeln är det fråga om en skyldighet som ålagts kommissionen. Således kräver artikeln inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 2 i ändringsdirektivet. Införlivande.

Artikel 3 i ändringsdirektivet. Ikraftträdande.

Artikel 4 i ändringsdirektivet. Adressater.

Artiklarna 2–4 i ändringsdirektivet, som följer på artikel 1 som innehåller de ovan behandlade ändringarna i människohandelsdirektivet från 2011, innehåller de sedvanliga slutbestämmelserna. Bestämmelserna gäller införlivandet av skyldigheterna enligt ändringsdirektivet, ikraftträdandet av ändringsdirektivet och anvisningen av ändringsdirektivet till medlemsstaterna. Artiklarna i sig kräver inga ändringar i lagstiftningen.

3.4 Andra behov av lagstiftningsändringar med anknytning till de behov av lagändringar som föranleds direkt av ändringsdirektivet (tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet samt rättegångsbalken och förundersökningslagen)

3.4.1 Inledning

Eftersom det i strafflagen måste införas ändringar av skäl som direkt beror på ändringsdirektivet och som beskrivs ovan i avsnitt 3.3 är det motiverat att samtidigt se till att nödvändiga ändringar i anknytning till dessa ändringar görs även i tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet samt rättegångsbalken och förundersökningslagen.

3.4.2 Behov av ändringar i tvångsmedelslagen

Bestämmelserna i tvångsmedelslagen beskrivs i avsnitt 3.1. Enligt 10 kap. 6 § 2 mom. i tvångsmedelslagen kan förundersökningsmyndigheten ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för något av de brott som avses i momentet. Till sådana brott hör enligt 2 punkten i momentet brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. I 4 punkten i momentet i sin tur är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ett brott som kan ligga till grund för teleövervakning.

Som det konstateras i avsnitt 3.3 kräver genomförandet av skyldigheterna enligt artikel 18a i ändringsdirektivet nya straffbestämmelser, eftersom det inte har kriminaliserats att använda tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel i situationer där syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av

människohandel än sexuellt utnyttjande. Denna typ av användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel som för närvarande inte är kriminaliserad hör inte till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning. Därmed kan teleövervakning enligt gällande tvångsmedelslag inte användas för utredning av dessa gärningar, som kräver nya straffbestämmelser, om inget annat följer av den straffskala som föreskrivs för gärningarna eller om inte de nya straffbestämmelserna som krävs fogas till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning.

I kapitlets 7 § finns bestämmelser om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning. Enligt paragrafens 1 mom. får förundersökningsmyndigheten med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller något annat av de brott som avses i momentet. Enligt 1 mom. 6 punkten är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ett brott som kan ligga till grund för detta tvångsmedel. Enligt 1 mom. 4 punkten är också något annat brott än ett i 3 punkten avsett brott som begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen ett brott som kan ligga till grund för detta tvångsmedel. Det torde vara möjligt att i vissa situationer använda en tjänst som tillhandahålls av ett offer för människohandel med hjälp av en teleadress eller en teleterminalutrustning, men annars innehåller 7 § ingen grund med stöd av vilken detta tvångsmedel kunde användas för att utreda de ovan beskrivna gärningarna, som kräver nya straffbestämmelser, om inget annat följer av den straffskala som föreskrivs för gärningarna eller om inte de nya straffbestämmelserna som krävs fogas till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning.

I kapitlets 14 § finns bestämmelser om förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar. Enligt 2 mom. får polisen använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av något av de brott som avses i momentet. Enligt 2 punkten i momentet är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ett brott som kan ligga till grund för förtäckt inhämtande av information. Enligt 4 mom. får Polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. I 14 § finns inga grunder med stöd av vilka förtäckt inhämtande av information kunde användas för att utreda de ovan beskrivna gärningarna, som kräver nya straffbestämmelser, om inget annat följer av den straffskala som föreskrivs för gärningarna eller om inte de nya straffbestämmelserna som krävs fogas till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning.

Som brott som motiverar de ovan behandlade tvångsmedlen (teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning och förtäckt inhämtande av information) grundar sig utnyttjande av person som är föremål för sexhandel på en regeringsproposition som gäller stiftandet av den nuvarande tvångsmedelslagen (Regeringens proposition till riksdagen med förslag till översyn av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen, RP 222/2010 rd). I fråga om teleövervakning konstaterades i det sammanhanget att enligt praktiska erfarenheter har uttryckligen teleövervakningsuppgifter betydelse vid undersökning av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eftersom man med hjälp av teleövervakningsuppgifterna kan komma kunderna till brottsoffren på spåren. I samma sammanhang ansågs det att förutom teleövervakning som riktas mot den misstänktes teleadress eller teleterminalutrustning kan också teleövervakning som riktas mot teleadressen

eller teleterminalutrustningen för en person som är föremål för koppleri eller människohandelsbrott vara av betydelse. (RP 222/2010 rd, s. 129)

När det gäller användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel – en gärning som nu kräver nya straffbestämmelser – ligger de situationer där syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande i sak mycket nära situationerna med utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Som det konstateras i avsnitt 3.3 uppfyller den i 20 kap. 8 § i strafflagen avsedda kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel den nya skyldigheten enligt artikel 18a i ändringsdirektivet att kriminalisera användningen av tjänster tillhandahållna av ett offer för människohandel när tjänsterna gäller sexuellt utnyttjande. Artikeln kräver att nya straffbestämmelser införs, så att användningen av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel ska bli straffbart även i situationer där syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande.

Genom teleövervakning och teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning kan information erhållas om dem som använder en tjänst som tillhandahålls av ett offer för människohandel. Det kan vara flera personer som använder tjänster tillhandahållna av ett offer för en sådan gärning, även under en längre tidsperiod, och då kan dessa tvångsmedel anses viktiga medel för att identifiera dem som använder tjänsterna. Vid förtäckt inhämtande av information i sin tur kunde polisen till exempel med hjälp av falsk identitet ordna så att en situation kan observeras exempelvis på en byggarbetsplats. På så sätt kunde polisen försöka få till stånd en aktiv, kortvarig interaktion med den som misstänks för ett brott för att få information om uppsåtligheten i den misstänktes gärning och om långvarig användning av en tjänst tillhandahållen av ett offer för människohandel som gäller tvångsarbete.

Med beaktande av likheterna mellan utnyttjandet av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel – ett brott som nu kräver nya straffbestämmelser – och 20 kap. 8 § i strafflagen och med beaktande av behovet av att säkerställa möjligheterna att utreda dessa nya brott är det motiverat att utvidga tillämpningsområdet för tvångsmedel som gäller teleövervakning och förtäckt inhämtande av information så att också dessa nya brott omfattas. Motiveringarna beskrivs ovan och är i stort sett desamma som motiveringarna för användning av dessa tvångsmedel i förundersökningar som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

3.4.3 Behov av ändringar i polislagen

Bestämmelserna i polislagen beskrivs i avsnitt 3.1. Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel har på samma sätt som i tvångsmedelslagen angetts i tre paragrafer i 5 kap. i polislagen som ett brott som kan ligga till grund för en metod för inhämtande av information: teleövervakning och dess förutsättningar (8 §), teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning (9 §) och förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar (15 §).

I 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs det om hemliga tvångsmedel som kan används för att utreda ett brott, medan det i 5 kap. i polislagen föreskrivs om hemliga metoder för inhämtande av information bland annat för att förhindra ett brott. Enligt 5 kap. 1 § 2 mom. i polislagen avses med förhindrande av brott åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga

kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför.

Polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information grundar sig till väsentliga delar på bestämmelserna om hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Hemliga metoder för inhämtande av information kan enligt polislagen användas för att förhindra brott huvudsakligen på samma grunder som de med stöd av 10 kap. i tvångsmedelslagen kan användas för utredning av brott. (RP 275/2022 rd, s. 3.)

I samband med att tvångsmedelslagen stiftades konstaterades att 5 kap. i polislagen i en annan proposition som hade anknytning till propositionen om tvångsmedelslagen hade byggts på 10 kap. i tvångsmedelslagen med undantag för fall där det finns grundad anledning till avvikelser. I samma sammanhang konstaterades att förhållandet mellan tvångsmedelslagens och polislagens bestämmelser om hemligt inhämtande av information samt konsekvensen och klarheten hos denna reglering är en fråga som hänför sig till skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. (RP 222/2010 rd, s. 392). I samma sammanhang konstaterades att riksdagens grundlagsutskott hade påpekat att de nämnda två lagarnas bestämmelser om hemligt inhämtande av information hade utvecklats till en oklar helhet som var svår att behärska. När polislagen stiftades konstaterade grundlagsutskottet att det med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna är motiverat att samordna polislagens bestämmelser om hemligt inhämtande av information med tvångsmedelslagens bestämmelser om hemliga tvångsmedel. Utskottet påpekade att polislagen inte innehöll tvångsmedelslagens alla sådana lösningar som måste betraktas som de mest försvarbara med tanke på rättsskyddet. (RP 222/2010 rd, s. 12 och 392 samt GrUU 15/1994 rd).

Som det konstateras i avsnitt 3.3 kräver genomförandet av skyldigheterna enligt artikel 18a i ändringsdirektivet nya straffbestämmelser, eftersom det inte har kriminaliserats att använda tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel i situationer där syftet med gärningen vid människohandeln är något annat än sexuellt utnyttjande. Med stöd av det som konstateras ovan i avsnitt 3.4.1, som gäller behov av ändringar i tvångsmedelslagen, om arten av de gärningar som kräver nya straffbestämmelser och i tillämpliga delar om betydelsen av befogenheterna är det motiverat att utvidga de befogenheter som gäller teleövervakning och förtäckt inhämtande av information och som anges i 5 kap. i polislagen så att de gäller dessa nya brott på samma sätt som det vore motiverat när det gäller 10 kap. i tvångsmedelslagen.

3.4.4 Behov av ändringar i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

Bestämmelserna i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet beskrivs i avsnitt 3.1. Till de brott som det enligt 4 § 4 punkten i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet hör människohandel enligt 25 kap. 3 § och grov människohandel enligt 25 kap. 3 a § i strafflagen.

Till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka hör inte utnyttjande av person som är föremål för sexhandel som avses i 20 kap. 8 § i strafflagen.

Enligt 4 § 3 punkten i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet hör ordnande av olaglig inresa och till det anknytet brott mot friheten enligt 25 kap. i strafflagen till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka. I förarbetena till den lagen konstateras att av de brott mot friheten som avses i 25 kap. i strafflagen har främst

frihetsberövande och grovt frihetsberövande en koppling till ordnande av olaglig inresa (RP 15/2025 rd, s. 9). Som det konstateras i avsnitt 3.3 kräver genomförandet av skyldigheterna enligt artikel 18a i ändringsdirektivet nya straffbestämmelser, eftersom det inte har kriminaliserats att använda tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel i situationer där syftet med gärningen vid människohandel är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande. Den nya straffreglering som ändringsdirektivet kräver kan på grund av sin karaktär placeras i strafflagens 25 kap., som gäller brott mot friheten. På grund av sin karaktär och de situationer där de förekommer är de gärningar som omfattas av denna nya straffreglering i princip inte helt jämförbara med de ovan nämnda brotten, som nämns i förarbetena till lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och som hör till de brott enligt 25 kap. i strafflagen som närmast har en koppling till ordnande av olaglig inresa. Användningen av tjänster från ett offer för människohandel sker först efter att rekvisitet för människohandel uppfyllts, och man kan i princip inte tänka sig att användningen av dessa tjänster är lika vanligt förekommande i samband med olaglig inresa som frihetsberövande och grovt frihetsberövande.

Det vore motiverat att foga det förfarande som omfattas av den nya straffreglering som artikel 18a i ändringsdirektivet kräver till de brott som enligt lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, för att även Gränsbevakningsväsendet ska kunna undersöka dessa brott under samma förutsättningar som människohandelsbrott. I samma sammanhang vore det också motiverat att i denna lag ge Gränsbevakningsväsendet befogenheter som motsvarar de ovan granskade ändringsbehoven som gäller tvångsmedelslagen och polislagen och som kan användas för att förhindra och utreda dessa brott.

3.4.5 Behov av ändringar i rättegångsbalken

Bestämmelserna i rättegångsbalken beskrivs i avsnitt 3.1. I 17 kap. i rättegångsbalken finns bestämmelser om bevisning. Med stöd av 3 mom. i kapitlets 24 §, som gäller förbud mot att använda skriftliga bevis, får man dock för vissa personers del åberopa förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning som bevis, om den åtalade har getts gehörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde. De personer som detta gäller är följande: 1) någon som inte har fyllt 15 år eller vars psykiska funktioner är störda, 2) en målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av hans eller hennes personliga omständigheter och brottets natur, 3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången, 4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Enligt 3 mom. 3 och 4 punkten är det tillåtet att använda ljud- och bildupptagningar som gjorts av förhör under förundersökningar som bevis i de situationer som avses i dessa punkter bland annat när det gäller målsägande i utnyttjande av person som är föremål för sexhandel (brott som avses i 20 kap. 8 § i strafflagen) samt i människohandel och grov människohandel. Någon motsvarande reglering finns inte om att en upptagning som gjorts under en förundersökning får användas som bevis när det gäller situationer där det är fråga om användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel då syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande, det vill säga den gärning som enligt avsnitt 3.3 kräver nya straffbestämmelser.

När det gäller användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel – en gärning som nu kräver nya straffbestämmelser – är de situationer där syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande i sak mycket likadana som situationer med utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel. Kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen uppfyller skyldigheten enligt artikel 18a i ändringsdirektivet att kriminalisera användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel när det gäller sexuellt utnyttjande, men inte när det gäller situationer där syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande. De brott som gäller användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel och som avses i den nya artikeln 18a i ändringsdirektivet har också en väsentlig koppling till människohandel, eftersom det är fråga om gärningar mot ett offer för ett människohandelsbrott. Denna koppling kan i praktiken i vissa fall leda till att ett människohandelsbrott och ett brott som innefattar användning av tjänster som ett offer för människohandel tillhandahåller behandlas i straffprocesskedjan samtidigt och i betydande utsträckning med hjälp av samma bevisning.

De ovan nämnda gärningarna, som kräver nya straffbestämmelser, är förknippade med särskilda aspekter som rör målsägandens utsatthet och målsägandens behov av skydd, och dessa aspekter är av samma slag som i samband med sexuella brott och människohandelsbrott, i vilka det enligt gällande lag är tillåtet att använda en inspelad berättelse som bevis vid rättegång. År 2023 utvidgades tillämpningsområdet för bestämmelserna om användning av videospelningar i 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken och 9 kap. 4 § 4 mom. i förundersökningslagen så att fler sexualbrott än tidigare omfattades, såsom utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, samt människohandel och grov människohandel. I en regeringsproposition som gäller detta konstateras att syftet med att utöka möjligheten att använda upptagningar från förhör under förundersökningen är att skydda de målsägande som är offer för dessa brott (RP 217/2022 rd, s. 77). Även för att skydda en person som är föremål för ett brott som rör användning av tjänster tillhandahållna av ett offer för människohandel i ett sammanhang där människohandeln gäller en annan av människohandelsformerna än sexuellt utnyttjande är det motiverat att möjliggöra användning av videospelningar som bevis i motsvarande situationer som vid utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel.

Människohandel involverar ofta långvariga psykiska övergrepp, och målsäganden befinner sig därför i en särskilt utsatt ställning. Även när det gäller de ovan nämnda gärningarna, som kräver nya straffbestämmelser, skulle målsägandena befinna sig i en utsatt ställning, och att i en rättegång möta personer som använt deras tjänster kunde i dessa situationer utgöra en särskild psykisk påfrestning för dem. Det kan inte anses att målsägandens utsatta ställning och behov av skydd i fråga om dessa gärningar skiljer sig väsentligt från målsägandens ställning och behov i ett människohandelsbrott eller i ett fall med utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel.

Med beaktande av arten av de gärningar som nu kräver nya straffbestämmelser och deras koppling till människohandelsbrott, likheterna med det utnyttjande av person som är föremål för sexhandel som är straffbart enligt 20 kap. 8 § i strafflagen och det särskilda behovet av skydd för målsäganden som befinner sig i en utsatt ställning är det motiverat att ändra 17 kap. 24 § 3 och 4 punkten i rättegångsbalken så att dessa punkter i de situationer som avses i dem också gäller målsägandena i de nya brotten. Ändringen är motiverad av ovan beskrivna skäl och även mot bakgrund av det som anses godtagbart på det sätt som behandlats närmare i avsnitt 10.1., bland annat Europadomstolens avgörandep Praxis i fråga om artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, det vill säga den artikel som säkerställer rätten till en rättvis rättegång.

I den ovan nämnda regeringspropositionen, RP 217/2022 rd, som bland annat gäller en utvidgning av tillämpningsområdet för 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken och 9 kap. 4 § 4 mom. i förundersökningslagen så att det omfattar bland annat utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och människohandelsbrott, konstateras att möjligheten att använda upptagningar från förundersökningen i en rättegång kan bidra till att målsägandens berättelse blir mer verklighetstrogen, eftersom det i förundersökningen inte har gått lika lång tid från händelserna som i rättegångsskedet. Å andra sidan nämns i propositionen den möjliga skada som denna möjlighet kan orsaka för prövningen av bevisen. En upptagen berättelse utan möjlighet att ställa frågor under huvudförhandlingen innebär i princip en sämre utgångspunkt för bevisvärderingen. Vidare, i den nämnda propositionen handlar utvidgningen av möjligheten att använda upptagningar om brott där parternas uttalanden ofta är en central del av bevisningen. Till denna del har lagutskottet i samband med tidigare ändringar av paragrafen betonat att rättsskyddet för svaranden förutsätter att återopande av en upptagen berättelse inte får sänka bevisströskeln i brottmål. Lagutskottet konstaterade också att om användningen av en upptagning leder till att åtalet förkastas främjar ändringen inte heller målsägandens ställning på avsett sätt. I ovan nämnda proposition konstateras att det är viktigt att säkerställa att rätten till motförhör tillgodoses tillräckligt och korrekt i förundersökningen och att målsäganden informeras om de risker som bevisning med hjälp av upptagningar kan medföra (RP 217/2022 rd, s. 77 och LaUB 19/2014 rd s. 5 och 17). De aspekter som nämns i detta avsnitt skulle också gälla vid en utvidgning av förutsättningarna för användning av förundersökningsinspelningar som bevis så att de även omfattar målsägande i fallen med användning av tjänster tillhandahållna av ett offer för människohandel i ett sammanhang där människohandeln är en annan av människohandelsformerna än sexuellt utnyttjande.

Dessutom kan en ändring av rättegångsbalken på ovan beskrivna sätt anses de facto främja den skyldighet som anges i artikel 9, som ändrats genom ändringsdirektivet, att säkerställa att lagföring av brott som avses i den nya artikeln 18a.1 inte är beroende av anmälan eller angivelse av målsäganden och att straffrättsliga förfaranden kan fortsätta även om målsäganden har tagit tillbaka sina uppgifter.

3.4.6 Behov av ändringar i förundersökningslagen

Bestämmelserna i förundersökningslagen beskrivs i avsnitt 3.1. Förundersökningslagens 9 kap. 4 § gäller inspelning av förhör för att användas som bevis. Enligt 1 mom. i denna paragraf ska förhör i vissa situationer som gäller den person som förhörs spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att använda förhørsberättelsen som bevis vid rättegång. Enligt 4 mom. ska det som föreskrivs ovan i paragrafen om förhör och inspelning av förhör också tillämpas på 1) en målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av hans eller hennes personliga omständigheter och brottets natur, 2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången, 3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Någon motsvarande reglering finns inte om att förhör av målsägande ska spelas in som ljud- och bildupptagning när det gäller situationer där det är fråga om användning av en tjänst som tillhandahålls av ett offer för människohandel då syftet med gärningen vid människohandeln är något annat av de syften som omfattas av definitionen av människohandel än sexuellt utnyttjande, det vill säga den gärning som enligt avsnitt 3.3 kräver nya straffbestämmelser. I fråga om dessa nya brott är det motiverat att göra motsvarande ändringar i 4 § i

förundersökningslagens 9 kap., som gäller förundersökningsmaterial, som det enligt ovanstående anses vara motiverat i fråga om 24 § i rättegångsbalkens 17 kap., som gäller bevisning, i tillämpliga delar på motsvarande grunder som det anges i avsnittet för rättegångsbalkens del. Med tanke på de aktuella bestämmelserna i rättegångsbalken, som i vissa situationer tillåter användning av ljud- och bildupptagning av förhör som gjorts under en förundersökning som bevis i domstol, är det väsentligt att sådana inspelningar även görs under förundersökningar.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Strafflagen

4.1.1.1 Komplettering av bestämmelsen om människohandel gällande gärningens syfte avseende att göra en person till föremål för surrogatmoderskap

För att genomföra de skyldigheter som följer av artikel 2.3, ändrad genom ändringsdirektivet, bör 25 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen om brott mot friheten, som gäller människohandel, på de grunder som närmare anges i avsnitt 3.3 ovan, kompletteras så att göra en person till föremål för surrogatmoderskap läggs till i bestämmelsens förteckning över syften med människohandel.

Artikel 2.3, ändrad genom ändringsdirektivet, förutsätter att även utnyttjande av surrogatmoderskap ska betraktas som utnyttjande i fråga om människohandel. Ändringsdirektivet lämnar inget nationellt handlingsutrymme när det gäller slutresultatet, men det är upp till medlemsstaterna att besluta hur det ska uppnås. Den i ändringsdirektivet föreskrivna skyldigheten förutsätter inte i sig tydligt att 25 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen ändras så att utnyttjande av surrogatmoderskap nämns specifikt i bestämmelsen, utan slutsatsen om behovet av ändring grundas på en bedömning av huruvida den aktuella bestämmelsen i strafflagen redan täcker syftet med utnyttjande av surrogatmoderskap i allmänhet och med tillräcklig tydlighet utan ett uttryckligt omnämnande, med beaktande av inte bara bestämmelsens ordalydelse utan även andra rättskällor som rör bestämmelsen.

Utnyttjandet av surrogatmoderskap nämns inte i 25 kap. 3 § i strafflagen som gäller människohandel, och inte heller i förarbeten gällande den. Det huvudsakliga innehållet gällande surrogatarrangemang är att en person blir gravid och föder ett barn åt en annan person. Bestämmelsens rekvisit om andra omständigheter som kränker människovärdet kan anses omfatta, åtminstone i vissa situationer, utnyttjande av surrogatmoderskap, som enligt ingressen till ändringsdirektivet består i att tvinga eller lura en kvinna att agera som surrogatmoder. Det finns dock inga kända fall av människohandel i Finland vilka gäller utnyttjande av surrogatmoderskap. Det är emellertid möjligt att fall av utnyttjande av surrogatmoderskap kan komma att uppstå i Finland i framtiden. Med beaktande av eventuella framtida tillämpningssituationer kan det anses, med hänsyn till den straffrättsliga legalitetsprincipen som kräver att regleringen är noggrant avgränsad och tillräckligt exakt, vara motiverat att ändra paragrafen om människohandel i enlighet med förslaget.

I stället för ordet ”sijaissynnytyks” som används i ändringsdirektivet föreslås att 25 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen, som gäller människohandel, använder ordet ”sijaissynnyttjäjä” i formen ”sijaissynnyttjäjäksi (göra en person till föremål för surrogatmoderskap)”. På så sätt framgår det tydligt av förteckningen över gärningens syften att det handlar om att göra en person till föremål för surrogatmoderskap, och inte om att utnyttja barnet som föds genom surrogatarrangemang eller att utnyttja surrogatmodern på något annat sätt, exempelvis genom tvångsarbete. Av de

situationer som faller utanför rekvisitet om att göra en person till föremål för surrogatmoderskap, bedöms de senare utifrån andra rekvisit som avser gärningens syfte, liksom även situationer där surrogatbarnet efter födseln utsätts för sexuellt utnyttjande eller annan form av utnyttjande. Ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen kan anses motsvara uttalandet i skäl 6 i ingressen till ändringsdirektivet, "för människohandel som syftar till utnyttjande av surrogatmoderskap riktar sig det här direktivet mot dem som tvingar eller vilseleder kvinnor att agera som surrogatmödrar", vilket kan tolkas som att surrogatmodern i ändringsdirektivets mening är offer för människohandel och målsägande i en situation där surrogatmoderskap utnyttjas.

Tillägget gällande att göra någon föremål för surrogatmoderskap, ska inte inkludera tilläggskriteriet "utnyttjande" som finns i ändringsdirektivet, eftersom det är svårt att se innebörden av en sådan tilläggsförutsättning enligt ändringsdirektivets syfte i samband med strukturen och det övriga innehållet i paragrafen om människohandel. Enligt artikel 2.3 som ändrats genom ändringsdirektivet ska åtminstone de former av utnyttjande som anges i punkten betraktas som utnyttjande. Till dessa har ändringsdirektivet fogat bland annat utnyttjande av surrogatmoderskap. Det bör noteras att i människohandelsdirektivet är avsnittet om gärningens syfte uppbyggt på ett något annorlunda sätt än i 25 kap. 3 § i strafflagen. I artikel 2.1 i direktivet åläggs medlemsstaterna att kriminalisera vissa gärningar som utförs med vissa medel i syfte att utnyttja. Enligt punkt 3 i artikeln ska "utnyttjande omfatta åtminstone" de situationer som anges i punkten, t.ex. "utnyttjande av surrogatmoderskap". Om en sådan reglering hade inkluderat surrogatmoderskap utan tilläggsbestämningen "utnyttjande" hade formuleringen varit "ska utnyttjande omfatta åtminstone - - surrogatmoderskap", vilket kunde ha lett till uppfattningen att surrogatmoderskap i sig utgör utnyttjande i alla situationer, något som inte överensstämmer med de olika uppfattningar om surrogatmoderskap som förekommer inom EU. Formuleringen av gärningens syfte i strafflagens bestämmelse om människohandel är uppbyggd på ett något annorlunda sätt, och tillägget som rör surrogatmoderskap kan införas utan en tilläggsbestämning om utnyttjande och utan att alla situationer som rör surrogatmoderskap automatiskt stämplas som utnyttjande. Det föreslagna tillägget till bestämmelsen om människohandel avseende att göra en person till föremål för surrogatmoderskap kriminaliserar inte generellt alla surrogatarrangemang som sådana.

Genom den föreslagna ändringen av 1 mom. i paragrafen byggs tilläggsförutsättningen i ändringsdirektivet gällande utnyttjande upp genom de andra delarna av rekvisitet för människohandel. För att en situation som rör surrogatmoderskap ska betraktas som människohandel krävs att minst en av de metoder och ett av de medel som anges i 1 mom. har använts. Enligt 2 mom. i bestämmelsen förutsätts det dock inte att något av de medel som anges i 1 mom. har använts, om den tilltänkta surrogatmodern eller den person som redan gjorts till föremål för surrogatmoderskap är under 18 år. I situationer där ett medel enligt rekvisitet för människohandel används, kan den person som är föremål för människohandel inte anses ha blivit surrogatmoder av egen fri vilja, och en person under 18 år kan generellt betraktas som oförmögen att självständigt fatta beslut om att bli surrogatmoder. En situation där en person görs till föremål för surrogatmoderskap, betraktas som utnyttjande av surrogatmoderskap i den mening som avses i ändringsdirektivet om övriga rekvisit för människohandelsbrott uppfylls.

4.1.1.2 Kriminalisering av utnyttjande av person som är föremål för människohandel

Strafflagen bör, av de skäl som anges i avsnitt 3.3 ovan, kompletteras med straffreglering så att de skyldigheter som följer av artikel 18 a i ändringsdirektivet, och som avser kriminalisering av utnyttjande av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel, uppfylls.

När det gäller uppfyllandet av kriminaliseringsskyldigheten i nya artikel 18 a lämnar skyldigheten enligt ändringsdirektivet inget nationellt handlingsutrymme, utom i den meningen att regleringen gällande artikeln är en minimireglering enligt skäl 26 i ändringsdirektivets ingress. Enligt detta skäl i ingressen begränsar inte ändringsdirektivet medlemsstaternas sätt att hantera prostitution i sin nationella lagstiftning och medlemsstaterna kan kriminalisera köp av sexuella handlingar i sin nationella lagstiftning. I denna proposition föreslås dock inte en sådan allmän kriminalisering av köp av sexuella handlingar.

Det är mest ändamålsenligt att uppfylla skyldigheterna i den nya artikeln 18 a genom att införa en straffbestämmelse i kapitel 25 i strafflagen om brott mot friheten som gäller användning av tjänster i allmänhet från ett människohandelsoffer i samband med olika former av människohandel. Detta tillvägagångssätt är motiverat med hänsyn till skyldigheterna enligt artikel 18 a i ändringsdirektivet samt brottets karaktär och dess koppling till människohandel, som regleras i kapitel 25.

I linje med ovanstående föreslås att en ny 3 d § med rubriken utnyttjande av person som är föremål för människohandel fogas till kapitel 25 i strafflagen. Rubriken motsvarar till sin struktur rubriken "Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel" i 20 kap. 8 § i strafflagen, som i sak liknar bestämmelsen.

Enligt nya 3 d § ska den som utnyttjar en tjänst som utförs av en person som han eller hon vet är föremål för ett brott som avses i 3 eller 3 a §, det vill säga människohandel eller grov människohandel, dömas till böter eller fängelse i högst två år för utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

I den föreslagna nya 3 d § ska ordet "utföra" användas i samband med tjänsten, i stället för "tillhandahålla" ("provided") som används i ändringsdirektivet. I vanligt språkbruk har ordet "utföra" bland annat betydelsen att utföra ett arbete eller en uppgift, medan ordet "tillhandahålla" bland annat har betydelsen "erbjuda" vid inköp och uthyrning vilket exemplifieras med att en butik erbjuder tjänster och att en lägenhet erbjuds för uthyrning eller försäljning. Ordet "tillhandahålla" kan i högre grad än ordet "utföra" ge upphov till en association om att den person som är föremål för människohandelsbrott aktivt och direkt erbjuder sin tjänst till användaren av tjänsten. Bestämmelsen är emellertid också avsedd att omfatta situationer där det är företaget som producerar och marknadsför, det vill säga tillhandahåller tjänster till kunder, och där människohandelsoffrets verksamhet tar sig uttryck i det praktiska utförandet av sådana tjänster som en integrerad del av offrets anställning eller andra förbindelser med företaget. Således kan ordet "utföra" anses vara mer exakt än ordet "tillhandahålla" och därmed motiverat av det krav på exakthet som finns i den straffrättsliga legalitetsprincipen.

Den föreslagna nya kriminaliseringen, utnyttjande av person som är föremål för människohandel, ligger i sak nära och överlappar delvis utnyttjandet av en person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen och överlappar delvis brottet erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person enligt 9 § i samma kapitel. 20 kap. 8 § i strafflagen är underordnad 9 § i kapitlet med stöd av paragrafens första moment. Som beskrivs i avsnitt 3.3 uppfyller kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen, kriminaliseringsskyldigheten enligt artikel 18 a i ändringsdirektivet avseende användning av tjänster från offer för människohandel avseende sexuellt utnyttjande.

Kriminaliseringen enligt 20 kap. 8 § i strafflagen går till viss del utöver skyldigheterna i artikel 18 a, eftersom denna paragraf även gäller utnyttjande av person som är föremål för koppleri

eller grovt koppleri, och tillräknandet i förhållande till offrets ställning som offer för ett brott som avses i bestämmelsen ligger på graden av oaktsamhet ("skäl att misstänka") det vill säga betydligt lägre än avsiktlighet. Dessa situationer skulle inte omfattas av den föreslagna nya kriminaliseringen. Eftersom den nya kriminaliseringen tillämpningsområde till dessa delar är betydligt mer begränsad än 20 kap. 8 § i strafflagen, föreslås inte att 20 kap. 8 § i strafflagen ska hävas eller ändras.

Delvis är dock 20 kap. 8 § i strafflagen snävare än skyldigheterna enligt artikel 18 a, eftersom definitionen av människohandel omfattar andra syften än sexuellt utnyttjande. Den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel föreslås för att även användning av en tjänst som tillhandahålls av ett offer för människohandel ska vara straffbar i situationer där gärningens syfte, förutom sexuellt utnyttjande, omfattas av definitionen av människohandel. Den nya kriminaliseringen avser avsiktlig användning av en tjänst som utförs av en person som är offer för människohandel i samband med olika former av människohandel, i allmänhet i situationer där användaren av tjänsten vet att den person som utför tjänsten, är föremål för ett människohandelsbrott. Den föreslagna bestämmelsen skulle i huvudsak leda till att straffbarhetsområdet utvidgas till arbetsrelaterad människohandel, som bedöms vara vanligast inom restaurang-, städ- och byggbranschen samt inom jordbruket. Enligt den årliga översikten av hjälpsystemet för offer för människohandel 2024 hade majoriteten (60 procent) av de nya klienterna som blivit offer för människohandel i Finland utsatts för tvångsarbete (Årsöversikt över människohandel 2024. Hjälpsystemet för offer för människohandel, s. 8).

När det gäller straffskalan lämnar däremot de skyldigheter som följer av den nya artikeln 18 a i ändringsdirektivet nationellt handlingsutrymme. Artikeln innehåller inte någon skyldighet att föreskriva någon särskild straffnivå för de brott som omfattas av den, utan en allmän skyldighet att föreskriva effektiva, proportionerliga och avskräckande straff för gärningarna i fråga.

Den föreslagna straffskalan, från böter till fängelse i högst två år, kan anses motiverad med hänsyn till att de gärningar som föreslås bli kriminaliserade är av exploaterande karaktär, att bestämmelsen förutsätter att gärningsmannen har vetskap om offrets ställning som föremål för ett människohandelsbrott och att bestämmelsen omfattar ett brett spektrum av situationer inom olika former av människohandel. Tillämpningsområdet för bestämmelsen omfattar exempelvis både långvarigt och systematiskt utnyttjande av person som är offer för människohandel med syfte till tvångsarbete samt enstaka gärningar som avses i bestämmelsen.

Förslaget innebär inte att utnyttjande av person som är föremål för människohandel regleras som ett målsägandebrott. Ändringsdirektivet ändrar artikel 9.1 i människohandelsdirektivet så att en sådan reglering inte ens är tillåten. Skyldigheten att säkerställa att utredning eller åtal inte förutsätter en anmälan eller ett straffyrkande från brottsoffret, och att rättegången kan fortsätta även om brottsoffret har återkallat sin utsaga, gäller inte bara människohandelsbrott utan, efter ändringen av punkten, även de brott som avses i den nya artikel 18a.1, det vill säga brott som rör utnyttjande av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel. Det föreslagna nya brottet gällande utnyttjande av person som är föremål för människohandel (nya 25 kap. 3 d § i strafflagen) vore därför ett brott som hör under allmänt åtal, eftersom det inte nämns i 25 kap. 9 § i strafflagen. I kapitlets 9 § anges i vilka situationer i kapitlet i fråga åklagaren får väcka åtal endast om målsäganden anmäler brottet till åtal.

4.1.1.3 Utvidgande av juridisk persons straffansvar till att omfatta utnyttjande av person som är föremål för människohandel

25 kap. 10 § i strafflagen, som gäller tillämpningen av straffansvar för juridiska personer på vissa brott enligt kapitlet, bör av de skäl som anges ovan i avsnitt 3.3 ändras för att genomföra de skyldigheter som följer av artikel 5 i ändringsdirektivet, så att straffansvar för juridiska personer föreskrivs även för det nya brott som föreslås gällande utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Skyldigheten att genomföra ändringsdirektivet lämnar inget nationellt handlingsutrymme.

4.1.2 Tvångsmedelslagen

Med anledning av regleringen av den nya straffbestämmelsen om utnyttjande av person som är offer för människohandel, som föreslås i propositionen, vore det motiverat att samtidigt ändra bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen om hemliga tvångsmedel, så att vissa hemliga tvångsmedel kan användas vid förundersökningen av det föreslagna nya brottet, under förutsättning att de allmänna och särskilda villkoren i tvångsmedelslagen uppfylls (teleövervakning och förtäckt inhämtande av information). Motsvarande tvångsmedel står redan, under motsvarande förutsättningar, till förfogande i förundersökningar som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen vilket i sak ligger nära den föreslagna nya kriminaliseringen. Om lagstiftningen ändras så att utnyttjande av person som är föremål för människohandel blir ett brott som kan ligga till grund för teleövervakning och förtäckt inhämtande av information blir det möjligt att använda tvångsmedlen i fråga i förundersökningar som gäller den nya kriminaliseringen under samma förutsättningar som i förundersökningar som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Om det inte föreskrivs att detta brott kan ligga till grund för teleövervakning och förtäckt inhämtande av information kan man i en förundersökning som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel, baserat på det föreslagna maximistrafet två år för brottet, använda teleövervakning endast i situationer där brottet hade begåtts med hjälp av en teledress eller teleterminalutrustning, och förtäckt inhämtande av information kan användas endast i ett datanät.

För att möjliggöra användning av ovan nämnda tvångsmedel vid förundersökning av brottet utnyttjande av person som är föremål för människohandel under samma förutsättningar som de för närvarande kan användas vid utnyttjande av person som är föremål för sexhandel föreslås det att detta nya brott fogas till de brott som kan ligga till grund för användning av dessa tvångsmedel. Detta sker genom att brottet fogas till 10 kap. i tvångsmedelslagen som en ny 11 punkt i 6 § 2 mom. om teleövervakning och som en ny 9 punkt i 14 § 2 mom. om förtäckt inhämtande av information. De föreslagna ändringarna i tvångsmedelslagen utgör inte i sig ett egentligt genomförande av ändringsdirektivet, utan är sådana ändringar som har bedömts nödvändiga med anledning av den lagändring som föreslås för att genomföra direktivet, det vill säga den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

De föreslagna utvidgningarna av tillämpningsområdet för tvångsmedelslagen kan anses motiverade av de skäl som redovisas i avsnitt 3.4.1, vilka i stor utsträckning motsvarar de grunder som kan åberopas för användningen av motsvarande tvångsmedel vid utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som hänför sig till brottens likartade karaktär och behovet av att säkerställa möjligheterna att utreda de brott som omfattas av den föreslagna nya kriminaliseringen.

För utnyttjande av person som är föremål för människohandel föreslås som maximistraff fängelse i två år. Detta innebär att de tvångsmedelsbefogenheter som föreslås för

teleövervakning och förtäckt inhämtande av information i fråga om den nya kriminaliseringen blir tillämpliga utöver de befogenheter som under vissa förutsättningar kan användas allmänt vid förundersökning av brott för vilka det maximala straffet är fängelse i minst två år, såsom teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning (7 § 1 mom. 1 punkten) och systematisk observation (12 § 3 mom.).

4.1.3 Polislagen

När det gäller förebyggande av brott som avser utnyttjande av person som är föremål för människohandel enligt den föreslagna nya kriminaliseringen är det motiverat att göra motsvarande ändringar i 5 kap. i polislagen om hemliga metoder för inhämtande av information som de som i avsnitt 4.1.2 bedöms vara motiverade i fråga om 10 kap. i tvångsmedelslagen avseende hemliga tvångsmedel, på i tillämpliga delar på motsvarande grunder som anges i avsnitt 4.1.2.

De föreslagna ändringarna i polislagen utgör inte i sig ett egentligt genomförande av ändringsdirektivet, utan är sådana ändringar som har bedömts nödvändiga med anledning av den lagändring som föreslås för att genomföra ändringsdirektivet, det vill säga den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

4.1.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I propositionen föreslås ändringar av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet i samband med införandet av den straffreglering om utnyttjande av person som är föremål för människohandel som föreslås för att genomföra ändringsdirektivet och i samband med de ändringar som föreslås i tvångsmedelslagen och polislagen och som beskrivs ovan i avsnitten 4.1.2 och 4.1.3. För det första föreslås att lagen ändras så att detta nya brott fogas till lagens 4 § där det anges vilka brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka. För det andra föreslås för det nya brottets del att det till lagens 16, 23 och 58 § fogas bestämmelser som ger Gränsbevakningsväsendet sådana befogenheter för teleövervakning och förtäckt inhämtande av information som motsvarar de förslag som gäller tvångsmedelslagen och polislagen.

När dessa ändringar föreslås i Gränsbevakningsväsendets befogenheter handlar det egentligen inte om att genomföra ändringsdirektivet utan om att införa ändringar som baserar sig på nationell prövning och som är relaterade till den lagstiftningsändring som föreslås för att genomföra ändringsdirektivet, till den kriminalisering som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel

4.1.5 Rättegångsbalken

Den nya kriminalisering som föreslås för genomförandet av ändringsdirektivet, och som avser utnyttjande av person som är föremål för människohandel, motiverar, av de skäl som anges i avsnitt 3.4.3, att samtidigt ändra 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkterna i rättegångsbalken beträffande bevisning. Ändringen innebär att ljud- och bildupptagningar under förundersökningen av förhör med målsäganden i brottet utnyttjande av person som är föremål för människohandel under vissa situationer gällande målsäganden kan användas som bevis i domstol, förutsatt att den åtalade ges adekvat möjlighet att ställa frågor till den förhörda. Motsvarande möjlighet finns redan i dessa punkter, bland annat för målsäganden i brotten utnyttjande av person som är föremål för människohandel, grov människohandel eller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Motiveringen till de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken hänför sig till det nya brott som föreslås, utnyttjande av person som är

föremål för människohandel, dess karaktär, dess samband med människohandelsbrott och dess likheter med 20 kap. 8 § i strafflagen samt till det särskilda behovet av att skydda en målsägande i en utsatt ställning.

De ovan nämnda ändringarna föreslås genomföras genom att en hänvisning till utnyttjande av person som är föremål för människohandel fogas till punkterna 3 och 4 i 3 mom. Enligt momentet kan förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde vid förundersökningen, i de situationer som anges i momentet.

Punkt 3 i momentet gäller situationer där en målsägande i åldern 15–17 år i ett brott som avses i punkten inte vill infinna sig för att höras vid rättegången. Punkt 4 i momentet avser en situation för en målsägande som fyllt 18 år när hörande under rättegången i ett sådant brott som avses i punkten skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

De föreslagna ändringarna i rättegångsbalken utgör inte i sig ett egentligt genomförande av ändringsdirektivet, utan sådana ändringar som bedömts nödvändiga med anledning av den lagändring som föreslås för att genomföra direktivet, det vill säga den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

4.1.6 Förundersökningslagen

I fråga om den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel vore det motiverat att, beträffande 9 kap. 4 § i förundersökningslagen om förundersökningsmaterial, göra motsvarande ändringar som i avsnittet om rättegångsbalken när det gäller att använda inspelning av målsägandens förhör som bevis som de som bedöms motiverade i avsnitt 4.1.4 gällande rättegångsbalken beträffande 17 kap. 24 § om bevisning, i tillämpliga delar på liknande grunder som anges i avsnitt 4.1.4. För att rättegångsbalkens bestämmelser, som under vissa omständigheter tillåter att ljud- och bildupptagningar av förundersökningar används som bevisning i domstol, ska kunna tillämpas är det nödvändigt att sådana upptagningar också görs i förundersökningar.

De föreslagna ändringarna i förundersökningslagen avser inte i sig ett egentligt genomförande av ändringsdirektivet, utan sådana ändringar som bedömts nödvändiga med anledning av den lagändring som föreslås för att genomföra direktivet, det vill säga den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som utsatts för människohandel.

4.1.7 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel ("mottagningslagen")

För att den nationella regleringen bättre ska överensstämma med de skyldigheter som följer av artikel 11.4 i människohandelsdirektivet, som ändrats enligt ändringsdirektivet, föreslås att det i mottagningslagen, i kapitlet om hjälpsystemet för offer för människohandel, införs en bestämmelse enligt vilken Migrationsverket kan meddela närmare föreskrifter som gäller den för skötseln av hjälpsystemet ansvariga förläggningen i Joutseno och som rör tillvägagångssätten för att göra framställningar till förläggningen i Joutseno om att uppta en person i hjälpsystemet i syfte att upptäcka och identifiera offer för människohandel och hänvisa offren till hjälp och stöd. De närmare föreskrifter som skulle meddelas med stöd av den nya bestämmelsen gäller goda förfaranden i fråga om att göra en framställning, och förfaranden kan till exempel avse rådgivning om grunderna för att upptäcka offer för människohandel. Genom

att upptäcka offren är det möjligt att identifiera offer för människohandel och hänvisa dem till den hjälp och det stöd de behöver.

4.2 Huvudsakliga konsekvenser

4.2.1 Konsekvenser för samhället och för de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna

Den i propositionen föreslagna ändringen av bestämmelsen om människohandel och den nya kriminaliseringen av användning av tjänster som utförs av ett offer för människohandel stärker skyddet för den personliga friheten och integriteten samt skyddet för privatlivet. Genom att bestämmelsen om människohandel kompletteras så att den också omfattar att göra en person till föremål för surrogatmoderskap samt genom den nya kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel, kan gärningspersoners beteende påverkas på ett förebyggande sätt i den mån det är möjligt med hjälp av de medel som strafflagen omfattar. Kriminalisering av utnyttjande av person som är föremål för människohandel förebygger människohandel då efterfrågan på tjänster kopplade till människohandel minskar.

Genom att kriminalisera utnyttjande av person som är föremål för människohandel förebyggs utförandet av tjänster inom ramarna för tvångsarbete och därigenom främjas också likabehandling inom arbetslivet, arbetshälsa och -säkerhet samt rättmätiga arbetsinkomster.

Samtidigt medför kriminaliseringar, när de resulterar i dom, en begränsning av den dömdes frihet genom fängelse eller ett ingrepp i den dömdes egendomsskydd genom böter, som endast kan bli aktuellt vid utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

De ändringar i tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet som föreslås i propositionen inskränker skyddet för konfidentiella meddelanden och rätten till privatliv på det sätt som beskrivs närmare i avsnitt 10.1.

De ändringar i rättegångsbalken som föreslås i propositionen innebär att möjligheten att använda ljud- och bildupptagningar från förhör under förundersökningen som bevisning, utvidgas till att även i vissa situationer gälla målsäganden i den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Detta begränsar, på det sätt som närmare beskrivs i avsnitt 10.1, den åtalades rätt att förhöra eller låta förhöra vittnen som en del av rätten till en rättvis rättegång. Ett tillräckligt skydd av den åtalades rättigheter säkerställs dock genom att noggrant beakta rättegångsbalkens krav på att den tilltalade i dessa situationer ska ges adekvat möjlighet till korsförhör.

4.2.2 Konsekvenser för jämlikheten och jämställdheten mellan könen

I grundlagen har den jämlikhetsprincip som ingår i de grundläggande fri- och rättigheterna stärkts genom bestämmelsen i 6 § 4 mom. om främjande av jämställdhet mellan könen. I enlighet med vad bestämmelsen om de grundläggande fri- och rättigheterna förutsätter har man i 4 § i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986), genom att förtydliga medlen för att främja jämställdheten, stärkt och konkretiserat myndigheternas skyldighet att främja jämställdheten. Bestämmelserna i strafflagen är huvudsakligen könsneutrala. Neutrala bestämmelser kan dock i praktiken ha sådana faktiska konsekvenser som nämns i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män och som skiljer sig åt i fråga om de olika könen.

Genom att komplettera bestämmelsen om människohandel i enlighet med propositionen med ett syfte som avser gärningen att göra en person till föremål för surrogatmoderskap, skyddas

personer som inom ramen för människohandel kan göras till föremål för surrogatmoderskap. I praktiken är personer som är tänkta att bli surrogatmödrar, det vill säga de som skyddas genom kriminaliseringen, personer med kvinnotypiska inre könsorgan.

Den föreslagna nya kriminaliseringen, utnyttjande av person som är föremål för människohandel, vore könsneutral. I praktiken utvidgas dock skyddet av offer för människohandel till att i större utsträckning omfatta även män. Användning av en tjänst som utförs av ett offer för människohandel är i dag straffbart endast när människohandeln gäller sexuellt utnyttjande. Denna form av människohandel har varit vanligare än tvångsarbete för kvinnliga offer i Finland, medan nästan alla manliga offer har varit offer för tvångsarbete. Den nya kriminaliseringen leder till att det blir straffbart att använda tjänster som utförs av personer som är föremål för människohandel även i andra former av människohandel, i praktiken framför allt i fråga om tvångsarbete.

4.2.3 Konsekvenser för barns och andra utsatta människogrupper situation

Människohandel är ofta förknippad med långvarigt psykologiskt maktutövande, och målsäganden befinner sig därför i en särskilt utsatt situation. Genom att i enlighet med propositionen komplettera bestämmelsen om människohandel med syftet att göra en person till föremål för surrogatmoderskap, skyddas personer i en utsatt ställning som riskerar att bli föremål för människohandel, även barn, eftersom ett sådant människohandelsbrott också kan riktas mot en person under 18 år. Detta förslag kan dessutom ha en allmän skyddande effekt på barn som fötts genom surrogatmoderskap. Förslaget skulle, i den mån det är möjligt att påverka brottslingars beteende med hjälp av metoderna i strafflagen, förhindra surrogatarrangemang som utgör utnyttjande och som också kan ha skadliga effekter på de barn som föds genom surrogatmoderskap. Det kan antas att om utnyttjandet avslöjas för de blivande vårdnadshavarna under surrogatmoderns graviditet, riskerar barnet att bli utan vårdnadshavare om de blivande föräldrarna väljer att dra sig ur arrangemanget, till exempel på grund av risken för stigmatisering, och surrogatmodern som har utnyttjats inte är motiverad att ta hand om barnet.

Dessutom skyddar kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel enligt propositionen, utsatta offer för människohandel från utnyttjande av de tjänster som de utför i denna egenskap. Skyddet kan också omfatta barn, men det kan tänkas att eftersom centralt skulle utvidgningen av straffbarhetsområdet, som beror på den föreslagna bestämmelsen, gälla arbetsrelaterad människohandel, kan det antas att en utvidgning av straffbarhetsområdet i praktiken skyddar huvudsakligen vuxna från utnyttjande med beaktande också av att det inte nödvändigtvis i regel går att utan problem föreställa sig användaren av tjänsten i alla former av utnyttjande som räknas som människohandel.

Det är möjligt att den föreslagna kriminaliseringen av användning av tjänster som utförs av ett offer för människohandel medför negativa konsekvenser för det barn som föds genom surrogatarrangemang som utgör människohandel, sådana konsekvenser som en ändring av bestämmelsen om människohandel i sin tur förebygger. Eftersom den föreslagna nya kriminaliseringen även omfattar användning av surrogatmoderskap med vetskap om att surrogatmodern är offer för människohandel, är det tänkbart att om utnyttjandet av surrogatmodern under graviditeten avslöjas för de blivande föräldrarna, kan de för att undvika straffrättsligt ansvar försöka dra sig ur arrangemanget. I sådana fall riskerar barnet att bli utan vårdnadshavare. Å andra sidan kan det på motsatt sätt antas att den nya kriminaliseringen i den mån det är möjligt att påverka gärningsmännens beteende med hjälp av medlen i strafflagen, kan hindra föräldrar som vill ha barn från att över huvud taget ge sig in i surrogatarrangemang där det råder tveksamhet kring surrogatmoderns frivillighet.

Genom de ändringar i rättegångsbalken som föreslås i propositionen och de tillhörande ändringarna i förundersökningslagen förbättras ställningen för de utsatta personer som utför tjänster och är föremål för människohandel, genom att de i vissa situationer skyddas mot den belastning som en rättegång medför, när en ljud- och bildupptagning av ett förhör under förundersökningen i vissa fall får användas som bevis.

Den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel kan också ha en negativ inverkan på offren för människohandel på grund av den eventuella förlängning eller utökning av straffprocessen som den nya kriminaliseringen kan medföra.

4.2.4 Ekonomiska konsekvenser och konsekvenser för myndigheternas verksamhet

4.2.4.1 Att göra en person till föremål för surrogatmoderskap som nytt syfte

Att göra en person till föremål för surrogatmoderskap som syfte vid människo-handel utgör en ändring av bestämmelsen. Ändringen föreslås i syfte att genomföra en EU-rättsakt. Genom att människohandel kompletteras med syftet att göra en person till föremål för surrogatmoderskap förväntas inte leda till någon betydande ökning av antalet fall i förundersökningar, åklagarverksamhet eller domstolar, och inte heller ha någon betydande ekonomisk inverkan på verksamheten hos dessa eller andra myndigheter, såsom Brottspåföljdsmyndigheten eller hjälpsystemet för offer för människohandel. Detta beror på att den befintliga rekvisiten i bestämmelsen om människohandel, som avser andra omständigheter som kränker människovärdet, åtminstone i vissa situationer kan anses omfatta utnyttjande av surrogatmoderskap. Baserat på tillgänglig information finns hittills inga kända fall där polisen har inlett förundersökningar om människohandel i situationer som rör surrogatmoderskap. I detta sammanhang är det dock viktigt att beakta att människohandel i stor utsträckning är ett dolt brott, vilket innebär att den övergripande bilden av fenomenet oundvikligen är begränsad (T.ex. Hyväksikäytön kirjo. Ihmiskaupan kehitys ja toimintatavat Suomessa, Latviassa, Virossa, Puolassa ja Ukrainassa. HEUNI Report Series no. 103b, Helsingfors 2023, s. 9.)

Det är möjligt att fall av människohandel där en person görs till föremål för surrogatmoderskap förekommer i Finland i framtiden, och det är också möjligt att sådana situationer, till följd av att detta uttryckligen föreslås ska fogas till bestämmelsen om människohandel, i fortsättningen identifieras bättre som människohandel. Om antalet uppdagade fall av människohandel ökar av sådana skäl, kan detta ha en viss ökande inverkan på antalet fall som hanteras, inte bara av myndigheterna i straffprocesskedjan och Brottspåföljdsmyndigheten när det gäller verkställandet av domar, utan också på hjälpsystemet för offer för människohandel och välfärdsområdena.

4.2.4.2 Ny kriminalisering av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel

Den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel avser en ändring av strafflagen som föreslås för verkställande av en EU-rättsakt.

Den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjandet av personer som är föremål för människohandel kan förväntas öka antalet fall som ska behandlas i förundersökningar, av åklagare och domstolar och få större ekonomiska konsekvenser än ändringen av bestämmelsen om människohandel. Det finns betydande osäkerheter kopplade till en mer detaljerad bedömning av sådana ekonomiska konsekvenser. Eftersom människohandel, såsom konstateras i avsnitt 4.2.4.1, till stor del utgör dolt brottslighet som inte når myndigheterna, är bedömningen av antalet människohandelsbrott som framöver kommer till myndigheternas kännedom förenad med särskild osäkerhet. Samma särskilda osäkerhet gäller även de brott avseende utnyttjande

av person som är föremål för människohandel som omfattas av den föreslagna nya kriminaliseringen. Indikativa effekter kan dock bedömas genom att titta på antalet människohandelsbrott och antalet brott som avser utnyttjande av person som är föremål för sexhandel som tidigare har behandlats i straffprocesskedjan, samt genom att använda de relativa andelarna av olika former av människohandel och genom att granska hur den föreslagna nya kriminaliseringen förhåller sig till både människohandelsbrotten och brotten som avser utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Det är värt att notera att eftersom människohandel i stor utsträckning utgör dold brottslighet, har exempelvis polisens avslöjande verksamhet och dess resursfördelning en avgörande betydelse för myndigheternas upptäckt av utnyttjandebrott mot personer som är föremål för människohandel. Detta gäller emellertid redan nu för brott som rör utnyttjande av personer som är föremål för sexhandel.

I samband med den nya kriminaliseringen uppstår, utöver de kostnader som behandlas nedan, förändringar av informationssystem och därmed ett visst merarbete för myndigheterna för att statistiken enligt artikel 19 a i ändringsdirektivet även ska omfatta dessa nya brott.

Om förhållandet mellan den nya kriminaliseringen och människohandelsbrotten samt antalet människohandelsbrott och deras relativa andelar

Brottet att utnyttja en person som är föremål för människohandel förutsätter att personen som utsätts för brottet är föremål för människohandel eller grov människohandel. Antalet fall i straffprocesskedjan som den nya kriminaliseringen ger upphov till kan därmed uppskattas med utgångspunkten att de gärningar som omfattas av den nya kriminaliseringen inte förekommer oftare än i de fall som gäller människohandel eller grov människohandel. Enligt Statistikcentralens senaste statistik "Åtalade, dömda och straff" uppgick antalet personer som år 2023 dömdes i domstolarna (tingsrätter och hovrätten som första instans) i fall som gäller människohandelsbrott, där människohandelsbrottet utgjorde huvudbrottet, till sammanlagt elva. Femton brott var tillräknade och elva brott förkastade åtal. Enligt uppgifter från Åklagarmyndigheten (strukturerade uppgifter som tillhandahålls av Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem) löste Åklagarmyndigheten under 2024 totalt 49 fall av människohandel. Enligt polisens resultatinformationssystem (PolStat) och uppgifter från centralkriminalpolisen har polisen under de senaste fyra åren tagit emot i genomsnitt cirka 125 anmälningar om människohandel per år. Det genomsnittliga antalet personer som varit målsägande i dessa polisanmälningar har legat runt 5,5. Genom att multiplicera dessa siffror med varandra ($125 \times 5,5$) erhålls ett årligt genomsnittligt antal polisanmälda potentiella människohandelsbrott på cirka 688. I cirka 60 procent av dessa fall var syftet med utnyttjandet arbetsrelaterat, i cirka 17,5 procent sexuellt och i cirka 22,5 procent något annat. I genomsnitt per år får polisen således kännedom om cirka 120 ($688 \times 0,175$) potentiella människohandelsbrott gällande sexuellt utnyttjande och cirka 568 ($688 \times 0,825$) potentiella människohandelsbrott för andra former av människohandel, dvs. cirka 82,5 procent av alla potentiella människohandelsfall som kommer till polisens kännedom.

Det finns dock betydande osäkerheter i bedömningen av hur många utnyttjandebrott avseende utnyttjande av personer som är föremål för människohandel som kan komma att uppdagas för varje människohandelsbrott. Å ena sidan är det inte alla situationer som innefattar människohandelsbrott som också omfattar användning av en tjänst i den nya kriminaliseringens mening. För det första används inte tjänsten i situationer där rekvisiten för människohandel är uppfyllda men där utnyttjande i människohandelssyfte, till exempel tvångsarbete, inte har ägt rum. För det andra går det inte nödvändigtvis i regel utan problem att föreställa sig användaren

av tjänsten i alla former av utnyttjande som räknas som människohandel. För det tredje bör beaktas att vid människohandel som rör tvångsarbete, där den föreslagna bestämmelsen centralt utvidgar det straffbara området, handlar en del situationer om att en färdig produkt framställs genom tvångsarbete i stället för att tillhandahålla en tjänst. Den föreslagna nya straffbestämmelsen omfattar inte sådana situationer där en person köper en färdig produkt, till exempel en förpackning frysta bär i en livsmedelsbutik, vilka har producerats under arbetsförhållanden som utgör människohandel. Å andra sidan kan ett enda människohandelsbrott ge upphov till flera, till och med många situationer där tjänster som utförs av ett och samma offer utnyttjas. I vissa fall kan det således per människohandelsbrott förekomma ett mycket stort antal utnyttjandebrott gällande en person som är föremål för människohandel.

Den nya kriminaliseringens relation till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel samt antalet sistnämnda brott, både i absoluta tal och i förhållande till människohandelsbrott

Den föreslagna nya kriminaliseringen ligger i sak nära utnyttjandet av en person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen och överlappar till vissa delar med den.

Det finns inga helt exakta och konsekventa uppgifter om antalet misstänkta brott som gäller utnyttjande av person som varit föremål för sexhandel och som har förts in i och gått vidare genom straffprocessen. Enligt en allmän översikt över antalet sådana fall hos polisen och Åklagarmyndigheten rör det sig om få fall varje år, från noll till som mest drygt tio.

Enligt resultatinformationssystemet (PolStat) anmäldes tolv fall till polisen under 2021, inga fall under 2022, tre fall under 2023 och fem fall under 2024, och fem fall överlämnades till åklagare för åtalsprövning under 2021, inga fall under 2022, två fall under 2023 och fem fall under 2024. I genomsnitt har polisen årligen fått kännedom om fem möjliga fall av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Åklagarmyndighetens statistik uppfyller inte de kriterier som Statistikcentralen har ställt upp. För information från Åklagarmyndigheten används begreppet ”strukturerad data genererad av ärendehanteringssystemet”. Enligt uppgifter från Åklagarmyndigheten, manuellt sammanställda beräkningar från ärendehanteringssystemet har Åklagarmyndigheten mellan den 1 januari 2020 och den 4 juli 2025 tagit emot 16 fall där den enda eller så kallade huvudbeteckningen var utnyttjande eller försök till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. 2020 inkom ett fall, 2021 inga fall, 2022 tio fall, 2023 tre fall, 2024 ett fall och 2025 ett fall. I fyra fall väcktes åtal, i fyra fall beslutades om åtalseftergift och i åtta fall fattades beslut om att begränsa förundersökningen.

Enligt information från domstolsverket har inga domar under åren 2021–2025 gällande utnyttjande av person som är föremål för sexhandel registrerats i landet (varken som huvudbrott, fällande domar eller på annat sätt).

För att bedöma andelen fall som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i förhållande till människohandelsfall som gäller sexuellt utnyttjande kan antalet fall som behandlats av polisen användas som utgångspunkt. Som nämnts ovan har polisen under de senaste åren informerats om i genomsnitt cirka 120 potentiella människohandelsbrott som avser sexuellt utnyttjande och i genomsnitt fem potentiella brott för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Polisen har under de senaste åren informerats i genomsnitt om fem möjliga brott som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel per 120 möjliga

människohandelsbrott som gäller sexuellt utnyttjande. Således kan den relativa andelen brott som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som leder till straffprocesskedjan, i förhållande till människohandelsbrott som avser sexuellt utnyttjande, uppskattas till cirka 4,2 procent.

Utnyttjande av person som är föremål för människohandel omfattar ett mycket bredare spektrum av utnyttjande än utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. En person som är föremål för utnyttjande av en person som är föremål för människohandel kan vara föremål för vilka som helst former av människohandel, medan utnyttjande av person som är föremål för sexhandel endast kan vara ett fall av människohandel för sexuellt utnyttjande. Å andra sidan är kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i vissa avseenden betydligt mer omfattande än den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Den förstnämnda omfattar nämligen också utnyttjande av person som är föremål för koppleribrott och är, på grund av rekvisitet om tillräknande gällande oaktsamhet, betydligt bredare än den föreslagna nya kriminaliseringen, som endast skulle omfatta uppsåtliga handlingar där gärningspersonen vet att offret är föremål för människohandel. Med tanke på både den betydande skillnaden i tillräknande mellan kriminaliseringarna och de fall som anknyter till koppleribrott enligt 20 kap. 8 § i strafflagen, kan man utgå från att brott som rör utnyttjande av person som är föremål för människohandel uppträder i betydligt mindre omfattning jämfört med andra former av människohandelsbrott än vad brott som omfattar utnyttjande av person som är föremål för sexhandel gör jämfört med människohandelsbrott som gäller sexuellt utnyttjande. Bestämmelserna överlappar delvis, så en del av de förfaranden som idag bedöms som utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, kunde framöver behandlas som utnyttjande av person som är föremål för människohandel, men detta påverkar inte antalet fall som myndigheterna handlägger.

Uppskattning av ökade antalet fall som rör den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel och kostnaderna för deras handläggning i straffprocesskedjan

Såsom konstaterats ovan kan den relativa andelen brott som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som leder till straffprocesskedjan, i förhållande till människohandelsbrott som avser sexuellt utnyttjande, uppskattas till cirka 4,2 procent. Om samma andel om cirka 4,2 procent av de nya brotten avseende utnyttjande av person som är föremål för människohandel hamnar i straffprocesskedjan i förhållande till antalet andra människohandelsfall än de som gäller sexuellt utnyttjande, vars årliga antal tidigare har uppgetts vara cirka 568, går cirka 24 nya brott avseende utnyttjande av person som är föremål för människohandel vidare i straffprocesskedjan. Enligt vad som nämnts ovan kan en del av de förfaranden som idag bedöms som utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, framöver behandlas som utnyttjande av person som är föremål för människohandel, men detta påverkar inte antalet fall som myndigheterna handlägger. Det antal som uppskattas ovan, cirka 24 nya brott, minskar förmodligen avsevärt vid överföringen från en myndighet till en annan i straffprocesskedjan, delvis på grund av att åtalströskeln är högre än undersökningströskeln.

Antalet nya brott avseende utnyttjande av personer som är föremål för människohandel som går vidare i straffprocesskedjan varje år kan dock uppskattas vara lägre än det antal som beräknats ovan, 24, på grund av skillnaderna mellan denna föreslagna nya kriminalisering och kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för sexhandel. Med tanke på både den betydande skillnaden i tillräknande mellan kriminaliseringarna och de fall som anknyter till koppleribrott enligt 20 kap. 8 § i strafflagen, kan man utgå från att nya brott som rör utnyttjande av person som är föremål för människohandel uppträder i betydligt mindre omfattning jämfört

med andra former av människohandelsbrott än vad brott som omfattar utnyttjande av person som är föremål för sexhandel gör jämfört med människohandelsbrott som gäller sexuellt utnyttjande.

Å andra sidan kan den högre straffskala som föreslås för den nya kriminaliseringen, jämfört med straffskalan för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, i praktiken påverka hur fallen framskrider i straffprocessen och till och med polisens kännedom om dem. Detta gäller även om straffskalan i allmänhet inte bör påverka hanteringen av brott i straffprocesskedjan, med undantag för de allmänt föreskrivna möjligheterna, såsom att avstå från åtal på grund av obetydlighet. En av slutsatserna i en undersökning om praxis för tillämpningen av bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel är att den låga straffnivån för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel har haft en spridningseffekt på utvecklingen av fall som gäller bestämmelsen i straffprocessen (Justitieministeriets publikationer, betänkanden och anvisningar 2022:4. Tillämpningspraxis för bestämmelsen. Sakari Melander, Venus Mahmood, s. 112.) I princip kan det dock antas att varken straffskalan eller de effekter på straffprocessens fortskridande som nämns ovan har någon särskilt stor inverkan på antalet fall som överhuvudtaget kommer till myndigheternas kännedom.

Baserat på det som konstateras ovan kan man uppskatta att med polisens nuvarande resurser för avslöjande verksamhet skulle årligen något färre än 24 misstänkta nya brott enligt den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel över huvud taget komma in i straffprocesskedjan. Samtidigt bör det dock noteras att det av de skäl som anges ovan finns betydande osäkerhetsfaktorer i bedömningen.

En bedömning av kostnaderna för den nya kriminaliseringen i straffprocesskedjan kan inledas med de merkostnader som orsakas polisen. Priset för en enskild förundersökning finns inte tillgängligt i polisens informationssystem. År 2013 gjordes dock en omfattande uppskattning av kostnaderna för att utreda ett brott som anmälts till polisen (Hinkkanen, Ville. Rikollisuuden kustannukset. I publikationen Rikollisuustilanne 2013. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Rättspolitiska forskningsinstitutet 2014, s. 414). Enligt utredningen uppskattades den genomsnittliga kostnaden för att utreda ett brott som kommit till polisens kännedom till 401 euro, men de resurser som fanns tillgängliga för utredning varierade beroende på typ av brott. Med beaktande av förändringen i penningvärdet uppgår denna genomsnittliga kostnad, beräknad med hjälp av Statistikcentralens prisomräknare, till cirka 495 euro i dag.

Med hänsyn till den föreslagna nya kriminaliseringens karaktär kan dock ovanstående enhetskostnad för förundersökningen i viss mån förtydligas på följande sätt. Enligt uppgifter från centralkriminalpolisen kan kostnaderna för förundersökning av ett utnyttjandebrott mot en person som är föremål för människohandel grovt uppskattas utifrån utredningar av brott mot personer som är föremål för sexhandel, där kostnaderna för utredningar av relativt enkla fall kan uppgå till cirka 2 000 euro och däröver baserat på arbetstid. Enligt uppgifter från centralkriminalpolisen beror kostnaden för en förundersökning av ett utnyttjandebrott mot en person som är föremål för människohandel i hög grad på det enskilda fallet och kostnadsuppskattningen är endast grovt vägledande och avser relativt enkla undersökningar.

Såsom konstaterats ovan kan det årliga antalet nya brott avseende utnyttjande av person som utsatts för människohandel och som går vidare till straffprocesskedjan uppskattas vara något färre än 24. På denna grund kan man beräkna att kostnadsuppskattningen per år, baserat på en allmän enhetskostnad för en förundersökning, ligger något under 11 880 euro (24×495 euro). För att vara mer exakt kan det, med tanke på brottsundersökningens karaktär, uppskattas att de årliga kostnaderna för förundersökning av 24 misstänkta, relativt enkla fall av utnyttjande av

person som är föremål för människohandel, uppgår eventuellt till 48 000 euro och uppåt (24 x 2 000 euro). Eftersom antalet fall kan uppskattas vara färre än så, leder detta till en minskning av det beräknade beloppet. Kostnaderna kan också minskas om de hanteras effektivt i samband med utredningar om människohandel. Å andra sidan vore kostnaden för att utreda mer komplexa fall fortfarande högre än de enhetskostnader som används i beräkningen.

Ovanstående beräkning tar inte hänsyn till kostnaderna för polisens avslöjande verksamhet. Inom områden med omfattande dold brottslighet, utgör arbetet med att avslöja brott en stor del av polisens kostnader. När det gäller människohandelsbrott, och även när det gäller det nya brottet utnyttjande av person som är föremål för människohandel, är betydelsen av och därmed kostnaderna för den avslöjande verksamheten enligt centralkriminalpolisens bedömning betydande och varierar ofta mer än kostnaderna för undersökningen. Enligt en uppskattning från centralkriminalpolisen kan kostnaden för avslöjande verksamhet avseende brottet utnyttjande av person som är föremål för människohandel fördubbla polisens kostnader.

Eftersom det i denna proposition föreslås att bestämmelserna om Gränsbevakningsväsendets befogenheter ska ändras så att även Gränsbevakningsväsendet får befogenhet att i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet undersöka utnyttjande av person som är föremål för människohandel, kan en del av de ovan uppskattade ökade kostnaderna för förundersökningar uppkomma hos Gränsbevakningsväsendet i stället för hos polisen.

Det råder även osäkerhet kring hur många misstänkta brott som ska handläggas av åklagarna och hur många som ska prövas av domstolarna. Det är dock möjligt att göra en viss uppskattning utifrån hur stor del av de misstänkta fallen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som har registrerats av polisen har överlämnats till åklagare och hur många som därefter har behandlats av domstol. Såsom konstaterats ovan finns det inte helt korrekta och konsekventa uppgifter om antalet misstänkta brott gällande utnyttjande av person som är föremål för sexhandel som har kommit in i och gått vidare genom straffprocesskedjan. Som konstaterats ovan inkom i genomsnitt fem misstänkta brott per år till polisen under åren 2021–2024 som gällde utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Under samma period inkom sammanlagt 14 fall till Åklagarmyndigheten, det vill säga i genomsnitt 3,5 fall per år, och inga domar avkunnades i domstol. På basis av detta kan man grovt uppskatta att av de något färre än 24 nya misstänkta brott per år som rör utnyttjande av person som är föremål för människohandel och som kommer till förundersökningsmyndighetens kännedom kommer cirka 70 procent ($3,5:5=70$ procent) att tas upp av åklagarna, det vill säga något under 17 ($0,7 \times 24=16,8$) misstänkta brott per år.

Inga domar avseende utnyttjande av personer som är föremål för sexhandel meddelades under den ovan nämnda perioden, vilket gör det särskilt svårt att uppskatta hur många av de cirka sjutton nya misstänkta fallen som årligen når åklagarna i ärenden om utnyttjande av personer som är föremål för människohandel och som därefter prövas i domstol. Som utgångspunkt kan man dock anta att antalet är närmare noll än sjutton, vilket innebär att det årliga antalet nya misstänkta brott enligt den nya kriminaliseringen som behandlas i domstol uppgår till mellan 0–8.

Kostnaderna för Åklagarmyndigheten och domstolarna har nyligen uppskattats i regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av bestämmelserna om vapenbrott samt i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om medling vid brott och i vissa tvister. Åklagarmyndighetens kostnader för åtalsprövning och domstolsbehandling av åtal är cirka 526 euro/åtal, vid skriftligt förfarande enligt 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) dock endast 131 euro (RP 204/2024 rd, s. 72.).

Enhetskostnaden vid huvudförhandling i ett brottmål i tingsrätten i en sammanställning med en domare uppgår till 1 948 euro och i skriftligt förfarande till 526 euro (RP 130/2024 rd, s. 33). Brott som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel kan som utgångspunkt inte förväntas handläggas i skriftligt förfarande, eftersom de åtal som tas upp i regel inte anses vara så enkla att de uppfyller förutsättningarna för skriftligt förfarande enligt 5 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål, såsom den tilltalades erkännande och att huvudförhandling inte är nödvändig när ärendet bedöms i sin helhet. Kostnaderna som den nya kriminaliseringen medför kan därmed ungefärligt uppskattas för Åklagarmyndigheten utifrån en enhetskostnad på 526 euro och för Domstolsväsendet utifrån en enhetskostnad på 1 948 euro.

Med tanke på den nya kriminaliseringens karaktär och det faktum att dessa brott i princip ska behandlas tillsammans med människohandelsbrott, kan de allmänna enhetskostnaderna för Åklagarmyndigheten vilka anges ovan emellertid också i viss utsträckning förtydligas enligt följande. Enligt uppgifter från Åklagarmyndigheten handläggs brott som rör utnyttjande av person som är föremål för människohandel i princip av en specialiståklagare, vilket innebär högre kostnader än de som skulle uppkomma om man använde den generella enhetskostnaden för Åklagarmyndigheten som beskrivits ovan. Enligt uppgifter från åklagarmyndigheten uppgår lönen per årsverke för specialiståklagare (lönegrad S 17) till cirka 120 000 euro.

Behandlingen av 17 misstänkta nya brott per år som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel medför kostnader för Åklagarmyndigheten som, beräknade enligt den allmänna enhetskostnaden, uppgår till cirka 8 942 euro (17 x 526 euro). Eftersom antalet sådana brott enligt bedömningen ovan uppgår till något under 17 per år, uppgår även kostnadsberäkningen till något under 8 942 euro per år. Om man utgår från de aktuella fallen på en specialiståklagares lönegrad, med en kostnad per årsverke på cirka 120 000 euro, och enligt den information som erhållits från Åklagarmyndigheten, motsvarar 17 fall cirka 47 procent av ett årsverke. Den reviderade kostnadsberäkningen för den Åklagarmyndigheten blir på denna grund något under 56 400 euro per år (0,47 x 120 000 euro).

Enligt bedömningen ovan uppgår antalet nya misstänkta brott kopplade till den nya kriminaliseringen som årligen handläggs i domstol till 0–8. Kostnaderna för att behandla åtta misstänkta nya brott som rör utnyttjande av person som är föremål för människohandel i domstol uppgår, enligt den allmänna enhetskostnaden, till cirka 15 584 euro (8 x 1 948 euro), vilket ger en uppskattad årlig kostnad på cirka 0–15 584 euro. Det bör dock beaktas att brott relaterade till människohandel ofta är omfattande helheter, vilket leder till att förfarandena blir längre och dyrare.

När det gäller den uppskattade ökningen av antalet fall kan det påpekas att behandlingen av vissa misstänkta brott avseende utnyttjande av person som är föremål för människohandel hos förundersökningsmyndigheten, åklagarmyndigheten och domstolar i praktiken förmodligen skulle ske i samband med utredningen av det relaterade människohandelsbrottet. Behandlingen av det enskilda utnyttjandebrottet skulle då inte innebära helt ny arbetsinsats, utan skulle i stor utsträckning samordnas med utredningen av människohandelsbrottet. När man utreder tillämpningsförfarandet gällande bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, rekommenderas 20 kap. 8 § i strafflagen, det vill säga att misstänkta brott gällande utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, alltid ska utredas i samma sammanhang och av samma personer som de fall av människohandel eller koppleri som fallen av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel är kopplade till. I rekommendationen konstateras att detta bland annat främjar att straffansvar kan tillämpas på alla aktörer inom kedjan samt att brottets exploaterande karaktär kan identifieras. (Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2022:4. Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Tillämpningspraxis för bestämmelsen. Sakari Melander, Venus Mahmood, s. 112–113.)

Liknande skäl kan anföras för att de misstänkta gärningar som omfattas av det nya förslaget om utnyttjande av person som är föremål för människohandel bör utredas tillsammans som till dem relaterade misstänkta människohandelsbrott.

Utifrån den ovan nämnda utgångspunkten om gemensam utredning av brotten kan det dock också framkomma betydande undantag. För det första handlar det i vissa fall inte nödvändigtvis om något människohandelsbrott, om till exempel gärningspersonens identitet inte kan fastställas. För det andra är den svarande i många av de allvarigare fallen av människohandel frihetsberövad, vilket leder till att ärendet är brådskande och att det kanske inte är möjligt att behandla andra brottmål samtidigt med människohandelsbrottet.

I vissa fall, där flera målsägande ingår i samma ärende, kan man också anta att flera brott gällande utnyttjande av personer som är föremål för människohandel handläggs tillsammans, så att varje enskilt sådant brott inte innebär helt ny handläggning som avsevärt ökar arbetsbördan.

Den nya kriminaliseringen förväntas inte ha någon särskild inverkan på fängvården, särskilt med tanke på det uppskattade antalet misstänkta brott som kommer att tas upp i domstol.

Det har också betydelse att den föreslagna straffbestämmelsen har ett minimistraff i form av böter och ett maximistraff på två års fängelse. Enligt 6 kap. 9 § i strafflagen kan ett fängelsestraff på viss tid, högst två år, förklaras villkorligt (villkorligt fängelse) om det, med hänsyn till brottets allvar, gärningsmannens skuld sådana den framgår av brottet och tidigare brottslighet, inte bedöms nödvändigt att döma ut ovillkorligt fängelse. För ett brott som begåtts av en person under 18 år får man inte döma till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl. Dessutom används den övre delen av straffskalan i regel väldigt sällan.

Det är dock möjligt att gärningspersonen döms till ovillkorligt fängelsestraff, varvid kriminaliseringen medför konsekvenser för Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet och kostnader. Gärningspersonen skulle också kunna dömas till ovillkorligt fängelse enligt den ovan nämnda paragrafen i strafflagen. Om gärningsmannen dessutom samtidigt döms för minst ett annat brott och döms till gemensamt straff enligt bestämmelserna i 7 kap. i strafflagen, kan domen för utnyttjande av person som är föremål för människohandel leda till att det villkorliga fängelsestraffet i stället döms ut som ovillkorligt eller i annat fall förlänger det ovillkorliga fängelsestraffet. Kostnaden för ett års fängelsestraff i befintliga fängelser uppgår till 82 000 euro.

I situationer där villkorligt fängelse utdöms är det dessutom under vissa omständigheter möjligt att förena det villkorliga fängelsestraffet med tilläggsåtgärder som verkställs av Brottspåföljdsmyndigheten. Arbete kan till exempel krävas för övervakning och expertutlåtan om åtgärder. Kostnaderna skulle vara låga, eftersom Brottspåföljdsmyndigheten beräknar att ett årsverke i en byrå för samhällspåföljder kan ha i genomsnitt cirka 20 personer som avtjänar samhällspåföljder per dag. Antalet expertutlåtan kan uppgå till 150 per årsverke.

4.2.4.3 Konsekvenser för företag

Den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel förhindrar användning av tjänster som utförs under förhållanden som innebär tvångsarbete och därmed människohandel som avser tvångsarbete, och skulle på så sätt förhindra snedvridning av konkurrensen mellan företag.

4.2.4.4 Komplettering av mottagningslagens bestämmelser om hjälpsystemet för offer för människohandel

I förslaget om komplettering av bestämmelserna i mottagningslagens kapitel om hjälpsystemet för offer för människohandel är det fråga om en ändring i syfte att bättre anpassa den nationella regleringen till EU-lagstiftningen. Den föreslagna kompletterande bestämmelsen, som ger Migrationsverket möjlighet att meddela närmare föreskrifter som gäller förläggningen i Joutseno och som rör tillvägagångssätten för att göra framställningar om att uppta en person i hjälpsystemet i syfte att upptäcka och identifiera offer för människohandel samt hänvisa dem till hjälp och stöd, gör det möjligt att meddela närmare föreskrifter som underlättar verksamheten vid förläggningen i Joutseno. Bestämmelsen bidrar också till att öka synligheten för helheten med att upptäcka, identifiera och hänvisa offer för människohandel till hjälp och stöd.

4.2.4.5 Sammanfattning av ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenser som beskrivits ovan träder tidigast i kraft i slutet av 2026 och är fullständiga 2027.

De ekonomiska konsekvenserna relaterade till propositionen för aktörerna i straffprocesskedjan är av en sådan omfattning att de kan hanteras inom de nuvarande kostnadsramarna. I februari 2024 enades det finanspolitiska ministerutskottet om att de nya uppgifter som följer av de nya skyldigheterna från EU och nationell lagstiftning i regel ska finansieras genom att befintliga uppgifter läggs ned eller genom att behandlingen av befintliga uppgifter effektiviseras. Denna princip innebär att uppgifterna ska skötas inom ramen för nuvarande anslag.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Allmänt om alternativen

Det nationella genomförandet av ändringsdirektivet eller andra av den motiverade ändringar som föreslås i denna proposition kan, i fråga om de lagstiftningsförslag som ingår i propositionen, inte genomföras på annat sätt än genom lagstiftning. De föreslagna lagarna kan betraktas som de bästa alternativen på de grunder som anförs i avsnitt 4.

5.1.2 Alternativ för att komplettera förteckningen över syften med gärningen i bestämmelsen om människohandel (25 kap. 3 § i strafflagen)

När det gäller den i propositionen föreslagna ändringen av 25 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen om människohandel är ett alternativ att inte genomföra ändringen, det vill säga att inte föga att göra en person till föremål för surrogatmoderskap till gärningens syften. I så fall konstateras att det rekvisit i bestämmelsen som gäller andra förhållanden som kränker människovärdet i tillräcklig grad uppfyller den skyldighet som följer av artikel 2.3, ändrad genom ändringsdirektivet, enligt vilken utnyttjande av surrogatmoderskap gällande människohandel, betraktas som utnyttjande. Detta alternativ stöds av vad som tidigare har anförts i lagens förarbeten om att utvidga bestämmelsen om människohandel med ytterligare former av utnyttjande. Tidigare har det i lagstiftningens förarbeten ansetts att man bör vara försiktig med att ta in nya former av utnyttjande i straffbestämmelsen om människohandel, eftersom det finns många olika former av utnyttjande och det inte är möjligt att i bestämmelsen uttömmande nämna dem alla, och inte heller de eventuella nya former av utnyttjande som dyker upp i framtiden (RP 103/2014 rd, s.

25). Dessutom har det i den nationella tillämpningspraxisen åtminstone hittills inte framkommit något behov av att komplettera bestämmelsen gällande surrogatmoderskap, eftersom det enligt tillgängliga uppgifter inte finns några fall av människohandel som rör surrogatmoderskap och som har kommit till polisens kännedom.

Med avseende på kravet på exakthet i den straffrättsliga legalitetsprincipen samt genomförandet av ändringsdirektivet och dess tydlighet kan det dock anses mest motiverat att komplettera bestämmelsen om människohandel i enlighet med propositionen, särskilt med beaktande av att surrogatarrangemang inte har behandlats i lagens förarbeten gällande människohandel.

Ett annat motsatt alternativ vore att utöver att lägga till att göra en person till föremål för surrogatmoderskap, även införa ett tillägg om utnyttjande av olaglig adoption bland de syften med gärningen gällande människohandel i 25 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen. Detta kan ses som ett sätt att eventuellt göra bestämmelsen mer exakt och samtidigt förtydliga genomförandet av ändringsdirektivet. Därtill kan tillägget om utnyttjande av olaglig adoption förordas genom att anamma en vidare tolkning av ändringsdirektivet än i denna proposition, enligt vilken olaglig adoption alltid, förutsatt att övriga delområden för människohandel uppfylls, i sig skulle utgöra utnyttjande och människohandel oberoende av de förhållanden till vilka barnet adopteras. En sådan tolkning kan motiveras med att utnyttjande av olaglig adoption uttryckligen har lagts till i ändringsdirektivet som gärningens syfte och inte som en metod. Vidare bidrar ett genomförande av ändringsdirektivet enligt en sådan bred tolkning, till att skydda barnets relation till sina biologiska föräldrar. Särskilt vid en sådan här bred tolkning av skyldigheten enligt ändringsdirektivet kan det anses att ett uttryckligt omnämnande av utnyttjande av olaglig adoption i bestämmelsen om människohandel gör den mer preciserad och främjar genomförandet av ändringsdirektivet.

Först och främst bör det dock noteras att riksdagens lagutskott har i sin tidigare praxis om det nationella genomförandet av EU:s straffrättsliga direktiv ansett det motiverat att det nationella genomförandet i princip begränsas till de ändringar som är nödvändiga för genomförandet av direktivet (t.ex. LaUB 9/2021 rd, s. 2). För det andra är det av betydelse att människohandel till sin karaktär är exploaterande, något som inte helt klart kan anses föreligga i situationer där till exempel ett litet spädbarn adopteras visserligen olagligt men ändå till en familj där barnet tas emot som en familjemedlem och ges goda uppväxtförhållanden. Av de skäl som anförts ovan kan det förordas att tolka skyldigheten om utnyttjande av olaglig adoption enligt ändringsdirektivet snarare restriktivt än så brett som möjligt. För det tredje är det, med hänsyn till barnets bästa, av betydelse att barnets bästa i adoptionssituationer å ena sidan skyddas av adoptionslagen och å andra sidan att genomförandet av ändringsdirektivet på grundval av en snävare tolkning av utnyttjande av olaglig adoption särskilt omfattar situationer som är skadliga ur barnets synpunkt och där barnet lämnas bort för adoption i syfte att utnyttja barnet. Därtill ska den ovan konstaterade grundläggande återhållsamheten vid tillägg av nya former av utnyttjande i uppräknningen av gärningens syften beaktas. I samband med detta bör hänsyn tas till det som behandlas mer ingående i avsnitt 3.3, nämligen att utnyttjande av olaglig adoption, tolkat enligt de grunder som anges i där, i princip utgör en situation där ett barn lämnas för adoption för att utnyttja barnet eller dess arbete, vilket redan tas upp i lagens förarbeten. Ett sådant syfte med gärningen är till sin karaktär inte särskilt självständigt i förhållande till andra former av utnyttjande. Av dessa skäl framstår det som den mest motiverade lösningen att inte göra några ändringar i bestämmelsen om människohandel avseende utnyttjande vid olaglig adoption. Med hänsyn till den nära kopplingen mellan det aktuella gärningssyftet och andra former av utnyttjande, kan ett tillägg om detta syfte i bestämmelsen till och med kunna försvaga tydligheten i en redan mångfacetterad bestämmelse.

5.1.3 Alternativ avseende förslaget till ny 3 d § om utnyttjande av person som är föremål för människohandel i kapitel 25 i strafflagen

5.1.3.1 Förhållande till 20 kap. 8 § i strafflagen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Ett alternativ för nya 3 d § enligt propositionen är att avgränsa användningen av tjänster från en person som är offer för människohandel i samband med sexuellt utnyttjande från bestämmelsens tillämpningsområde. I sådana situationer anger en subsidiaritetsklausul att 20 kap. 8 § i strafflagen, som reglerar utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, ska tillämpas i stället för den nya bestämmelsen. I en sådan lösning ges dock en form av människohandel en särställning i förhållande till andra former av människohandel. En mer motiverad lösning kan anses vara bestämmelsen i propositionen, vilken generellt gäller medvetet användning av tjänster som utförs av en person som är föremål för människohandel, i alla former av människohandel, i likhet med den nya artikel 18 a i ändringsdirektivet.

Situationer där gärningspersonens handlande uppfyller flera olika brottsrekvisit, avgörs i rättspraxis som frågor om lagkonkurrens. En betydande del av tillämpningsområdet för 20 kap. 8 § i strafflagen överlappar dock inte med den föreslagna nya kriminaliseringen. I motsats till den föreslagna nya kriminaliseringen gäller ovan nämnda 8 § även för utnyttjande av person som är föremål för koppleri eller grovt koppleri. För det andra är 8 § också tillämplig på situationer med låg grad av tillräknande genom oaktsamhet "skälig misstanke" och på situationer med lägre grad av uppsåt än information i relation till offrets ställning som offer för något av de brott som avses i bestämmelsen. De ovan angivna situationerna ingår inte i tillämpningsområdet för den föreslagna nya kriminaliseringen. Eftersom den nya kriminaliseringens tillämpningsområde till dessa delar är betydligt mer begränsad än 20 kap. 8 § i strafflagen, föreslås inte att 20 kap. 8 § i strafflagen ska hävas eller ändras.

5.1.3.2 Graden av tillräknande

Ett alternativ till den föreslagna graden av tillräknande, det vill säga uppsåt och, i förhållande till offrets ställning som objekt för människohandel, den vetskap som gärningspersonen måste ha om offrets ställning som offer för människohandel eller grov människohandel, vore att utelämna det rekvisit som avser information, vilket begränsar bestämmelsens tillämpningsområde. Att utelämna bestämmelsen om rekvisitet som avser information kan först och främst motiveras av att vid läsning av ändringsdirektivet i enlighet med dess syfte, med särskilt beaktande av skäl 26 och 27 i ingressen, skulle införandet av rekvisitet gällande information i den föreslagna paragrafen inte nödvändigtvis motsvara ändringsdirektivets syfte i lika hög grad som en bestämmelse med en lägre tröskel. I skäl 26 i ändringsdirektivets ingress motiveras kriminaliseringsskyldigheten med behovet av att ingripa mot den efterfrågan som främjar människohandel, och i skäl 27 konstateras att begreppet vetskap bör tolkas i enlighet med nationell lagstiftning. Det kan hävdas att om kriminaliseringen görs beroende av gärningspersonens information om den som utför tjänsten och dennes ställning som offer för människohandel, kan i viss mån betydande bevisproblem uppstå vid tillämpning av bestämmelsen, vilket försvårar ingripanden mot efterfrågan.

Kravet på information innebär dessutom att användning av en tjänst som utförs av en person som är föremål för människohandel, inom ramarna för olika former av människohandel, ges en tydligt framträdande ställning. Detta medför att graden av tillräknande blir särskilt hög i den nya paragrafen, medan den är särskilt låg vid utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen. Det är inte helt självklart motiverat att placera användningen av

en persons tjänster i samband med andra former av människohandel än sexuellt utnyttjande, i en särskilt avvikande ställning.

Ett annat alternativ är att avsevärt sänka graden av tillräknande jämfört med uppsåtet i förslaget och i rekvisitetet inkludera ett oaktsamhetsrekvisit enligt 20 kap. 8 § i strafflagen för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Formuleringen i den nya artikeln 18 a i ändringsdirektivet " - avsiktlig användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för ett brott som avses i artikel 2 är ett brott i fall där offret utnyttjas för att tillhandahålla sådana tjänster och användaren av tjänsterna vet att den person som tillhandahåller tjänsterna är ett offer för ett brott som avses i artikel 2" kan dock anses göra det möjligt att fastställa det föreslagna kriteriet om information. Artikelns ordalydelse omfattar, utöver det uttryckliga kriteriet om uppsåt, villkoret att "när denna användning sker med vetskap om att personen i fråga är offer för ett brott som avses i artikel 2."

Det är också av betydelse att riksdagens lagutskott i sin tidigare praxis om det nationella genomförandet av EU:s straffrättsliga direktiv har ansett det motiverat att det nationella genomförandet i princip begränsas till de ändringar som är nödvändiga för genomförandet av direktivet (t.ex. LaUB 9/2021 rd, s. 2). Dessutom förhöll sig riksdagen under förhandlingsskedet av förslaget till ändringsdirektivet ganska kritiskt till den aktuella kriminaliseringsskyldigheten. Lagutskottet ansåg att den, särskilt vad gäller arbetsrelaterad människohandel, gav upphov till flera frågor om motiveringen för straffrättslig tillämpning, varför det fanns skäl att i förhandlingarna bevara ett tillräckligt nationellt handlingsutrymme och ansåg i princip att det var motiverat med en reglering som ålägger medlemsstaterna att överväga kriminalisering av användning av tjänster utförda av offer för människohandel. (LaUU 37/2022 rd, s.8). Utskottets utlåtanden kan anses stödja den föreslagna lösningen där straffbarhetsområdet inte utvidgas utöver vad som nödvändigtvis krävs för att genomföra den nya artikel 18 a i ändringsdirektivet. Genomförandet av denna artikel kräver en kriminalisering som omfattar ett relativt brett område på grund av användningen av de tjänster som den avser. Därför kan det, vad gäller rekvisitet som rör tjänsten, anses motiverat att avgränsa tillämpningsområdet som i sig även omfattar vardagliga ärenden genom inslag av uppsåt och vetskap. När det gäller att fastställa graden av tillräknande till graden av oaktsamhet, kan det särskilt konstateras att detta innebär ett avsevärt större straffbarhetsområde än vad som krävs enligt de skyldigheter som följer av den nya artikel 18 a i ändringsdirektivet.

Det kan också hävdas att kravet på uppsåt i alla fall medför vissa bevisningsproblem och att rekvisitetet gällande information troligtvis inte skapar betydligt fler bevisningsproblem än normalt uppsåt. Ju lägre grad av uppsåt brottet har, desto mer sannolikt är det dessutom att det kan uppstå situationer där exempelvis en stamkund på en restaurang är ovillig att ta upp ett fall av människohandel av rädsla för att själv bli föremål för en brottsutredning. Att ta bort rekvisitetet om information kan i praktiken också få en negativ effekt på förebyggandet av utnyttjande.

Av de skäl som anges ovan kan den föreslagna paragrafen anses vara motiverad, där graden av tillräknande är uppsåtlig och gärningspersonen, med hänsyn till offrets ställning som föremål för människohandelsbrott, förutsätts känna till att den som utför tjänsten är ett offer för människohandel eller grov människohandel.

5.1.3.3 Maximalt straff

Det skulle finnas olika alternativ till det föreslagna maximala straffet på två års fängelse, där ett av de mest betydande alternativen vore att fastställa det maximala straffet till sex månaders fängelse, i linje med det maximala straffet enligt 20 kap. 8 § i strafflagen för utnyttjande av

person som är föremål för sexhandel. Ett alternativ vore också att som maximistraff föreskriva fängelse i ett år, vilket föreslogs i arbetsgruppens betänkande för den kriminalisering som föreslogs i betänkandet. Den föreslagna nya paragrafen omfattar dock många olika situationer i samband med flera former av människohandel, såsom utnyttjande av person som är föremål för människohandel i tvångsarbets syfte inom en juridisk persons verksamhet, vilket kan vara både avsevärt långvarigt och planerat. Den nya bestämmelsens tillämpningsområde är dessutom begränsat till uppsåtliga gärningar i situationer där gärningsmannen vet att den person som utför tjänsten är offer för ett människohandelsbrott, vilket innebär att den grad av tillräknande som krävs för att bestämmelsen ska vara tillämplig är avsevärt högre än enligt 20 kap. 8 § i strafflagen. Straffskalan som föreslås i propositionen kan anses motiverad med hänsyn till att de gärningar som föreslås bli kriminaliserade är av exploaterande karaktär, att bestämmelsen kräver att gärningsmannen har vetskap om offrets ställning som offer för ett människohandelsbrott, det vill säga ett särskilt allvarligt brott mot friheten, och att bestämmelsen omfattar ett brett spektrum av olika situationer inom flera olika former av människohandel.

Det föreslagna maximistraffet är relevant med hänsyn till artikel 10.1 om jurisdiktion som ändrats genom ändringsdirektivet, med beaktande av 1 kap. 6 § i strafflagen. Enligt artikel 10.1 b i det aktuella ändringsdirektivet är medlemsstaterna skyldiga att tillämpa sin jurisdiktion på de brott som avses i artikel 18a.1 (brott som rör användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandel) när gärningspersonen är medborgare i medlemsstaten. Enligt 1 kap. 6 § i strafflagen är en förutsättning för straffbarheten enligt finsk lag, på brott som en finsk medborgare har begått utanför Finland, om brottet har förövats inom ett område som inte tillhör någon stat, att på brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader (1 kap. 6 § i strafflagen).

5.1.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet – Gränsbevakningsväsendets befogenheter

Ett alternativ till de bestämmelser om Gränsbevakningsväsendets befogenheter som föreslås i propositionen vore att de föreslagna utvidgningarna av befogenheterna inte görs. Alternativet att inte foga den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel till de brott som Gränsbevakningsväsendet enligt lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet ska undersöka kunde motiveras med att det kan anses att det förfarande som omfattas av den föreslagna nya kriminaliseringen i princip inte är särskilt vanligt förekommande i Gränsbevakningsväsendets verksamhet. För närvarande hör inte heller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen – ett brott som i sak ligger nära den nya kriminaliseringen – till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka. Men med beaktande av remissvaren fogades till propositionen under den fortsatta beredningen ett förslag om ändring av bestämmelserna om Gränsbevakningsväsendets befogenheter i syfte att ge även Gränsbevakningsväsendet möjlighet att i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet undersöka utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Gränsbevakningsväsendet kan redan idag undersöka människohandelsbrott i samband med ovan nämnda uppgifter. I detta sammanhang fogades till propositionen under den fortsatta beredningen också förslag som gäller ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och som innebär att Gränsbevakningsväsendet ges befogenheter som motsvarar de förslag som gäller tvångsmedelslagen och polislagen.

5.1.5 Alternativ till ändringarna av rättegångsbalken (rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten) och förundersökningslagen (9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten)

Ett alternativ till de i propositionen föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och de därav följande ändringarna i förundersökningslagen vore att inga ändringar genomförs. I propositionen föreslås, för att genomföra ändringsdirektivet, en ny kriminalisering av utnyttjande av person som är föremål för människohandel, samt förslag till ändring av 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkterna i rättegångsbalken beträffande bevisning, så att ljud- och bildupptagningar av förhör med målsäganden i förundersökningen i brottet utnyttjande av person som är föremål för människohandel, under vissa omständigheter som gäller målsäganden, kan användas som bevis i domstol, förutsatt att den åtalade ges adekvat möjlighet att ställa frågor till den förhörda. Motsvarande möjlighet finns redan i dessa punkter, bland annat för målsäganden i brotten människohandel, grov människohandel eller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. I propositionen föreslås motsvarande ändringar i förundersökningslagen gällande inspelning av förhöret med målsägande för att användas som bevis.

Alternativet att de föreslagna ändringarna inte genomförs stöds av grundlagsutskottets konstaterande (GrUU 39/2014 rd s. 3–4) om att i princip förhålla sig synnerligen restriktivt till en reglering som begränsar rätten till förhör under huvudförhandlingarna. Dessutom kan det nuvarande, relativt begränsade tillämpningsområdet på vissa motsvarande grunder föreslås utvidgas ganska mycket. Utanför rättegångsbalkens och förundersökningslagens ifrågavarande reglering om ljud- och bildupptagningar av förhör i förundersökningar, finns till exempel många brott som innefattar våld, där målsäganden mycket väl kan ha olika rädslor för konfrontation med gärningspersonen och kan finna sig i en underordnad ställning i förhållande till gärningspersonen.

Den föreslagna nya kriminaliseringen kännetecknar emellertid i synnerhet typiskt den målsägandes utsatta position. Med hänsyn till det föreslagna nya brottet, karaktären av utnyttjandet av en person som är föremål för människohandel, kopplingen till människohandelsbrott, likheterna med 20 kap. 8 § i strafflagen, det särskilda behovet av att skydda målsägande i en utsatt ställning, och grundlagsutskottets och Europadomstolens avgörandepraxis som behandlas i avsnitt 10.1, kan de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och förundersökningslagen dock anses vara motiverade.

Om de föreslagna lagstiftningsändringarna inte genomförs i rättegångsbalken och förundersökningslagen, kan detta anses undergräva uppfyllandet av målen för den gällande motsvarande regleringen av människohandelsbrott i situationer där utöver människohandelsbrottet, även utnyttjande av person som är föremål för människohandel behandlas, med beaktande av att bevisningen avseende dessa brott till betydande delar är överlappande.

5.1.6 Lag om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen – arbetarskyddsmyndighetens anmälningsskyldighet till polisen

Ett alternativ vore att i samband med regleringen av den nya kriminaliseringen enligt propositionen, det vill säga 25 kap. 3 d § i strafflagen (utnyttjande av person som är föremål för människohandel), överväga att utvidga tillämpningsområdet för anmälningsskyldigheten för arbetarskyddsmyndigheten gällande förundersökning, så att den i vissa situationer även omfattar utnyttjande av person som är föremål för människohandel enligt den nya kriminaliseringen, när det finns sannolika skäl att misstänka ett sådant brott.

Enligt 50 § i lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen (44/2006) ska arbetarskyddsmyndigheten anmäla detta till polisen för förundersökning, om det finns sannolika skäl att misstänka att ett brott som avses i bestämmelsen har begåtts. Människohandel och dess grova gärningsform ingår i den aktuella brottsförteckningen (medan utnyttjande av person som är föremål för sexhandel inte gör det), men skyldigheten att anmäla dem, liksom vissa andra brott, kräver att gärningen har handlat i strid med lagstiftning som omfattas av arbetarskyddsmyndighetens tillsyn. En anmälan behöver dock inte göras om gärningen, med beaktande av omständigheterna, bedöms som obetydlig och det allmänna intresset inte förutsätter en anmälan. Enligt 2 § i lagen är regionförvaltningsverket arbetarskyddsmyndighet.

Motiveringen till att införa en anmälningsskyldighet kan vara att utnyttjandet av en person som är föremål för människohandel i samband med tvångsarbete kan ha ett nära samband med ett människohandelsbrott för vilket arbetarskyddsmyndigheten redan har en anmälningsskyldighet.

Arbetarskyddsmyndigheten övervakar bland annat de utredningar som de beställande företagen har införskaffat, och i samband med denna övervakning kan det uppstå misstankar om att tjänster från en person som är offer för människohandel har använts. Tillsynen över arbetarskyddet är dock i allmänhet inriktad på rätten att arbeta och minimivillkoren i anställningen, och inte direkt på människohandel. Rekvisiten för människohandelsbrott blir sällan tydliga vid tillsynen över arbetarskyddet, och det har gjorts mycket få anmälningar till polisen om människohandel som grundar sig på observationer vid tillsynen över arbetarskyddet. Det skulle förmodligen vara ännu svårare att i tillsynen över arbetarskyddet upptäcka och påvisa användning av tjänster som utförs av en person som är offer för människohandel.

Om arbetarskyddsmyndigheten åläggs en anmälningsskyldighet avseende utnyttjande av person som är föremål för människohandel, kräver fullgörandet av skyldigheten resurser för att göra brottsanmälningar, delta i utredningar och i domstolsprocesser.

Om arbetarskyddsmyndigheten får sannolika skäl att misstänka ett brott som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel, kan man utgå från att misstanke om människohandel samtidigt uppstår, vilket anmälningsskyldigheten redan omfattar enligt den begränsning som beskrivits ovan.

I sådana fall är det möjligt för polisen att inleda en undersökning om människohandel, vilket kan anses vara väsentligt i ärendet, och undersökningen kan, beroende på fallet, även utvidgas till att gälla ett eventuellt människohandelsrelaterat brott avseende användning av tjänst av ett offer för människohandel. Med hänsyn till detta, samt till det som tidigare konstaterats om det begränsade antalet möjliga människohandelsfall som upptäckts av arbetarskyddsmyndigheten, föreslås inte i propositionen att tillämpningsområdet för myndighetens anmälningsskyldighet ska utvidgas.

5.2 Handlingsmodeller som tillämpats eller som planeras i andra medlemsstater

De handlingsmodeller som andra EU-medlemsstater planerar, utreddes i beredningen under arbetsgruppens arbete genom en enkät som riktades till alla EU-medlemsstater. Enkäten innehöll frågor om nuläget och de ändringar som planeras med ändringsdirektivet gällande regleringen av syftet med människohandel (artikel 2.3), den nya kriminaliseringsskyldigheten för användning av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel (artikel 18 a) och identifiering och hänvisning av offer för människohandel (artikel 11.4). Svar inkom från åtta stater vad gäller form och sex vad gäller innehåll (Sverige, Tyskland, Frankrike, Rumänien,

Slovakien, Lettland). Svaren fokuserade på beskrivningen av nuläget, och de erhållna uppgifterna var ganska preliminära.

När det gäller artikel 2 i direktivet kan det avseende utnyttjande av olaglig adoption och av surrogatmoderskap, sammanfattningsvis konstateras att huvudsakligen dessa former av människohandel åtminstone inte uttryckligen, ingår i de svarande staternas bestämmelser om människohandel och att säkerheten i bedömningen av behovet av ändringar i lagstiftningen varierade. Inget av svaren ansåg att det i detta skede var klart att inga förändringar i lagstiftningen ska genomföras.

När det gäller artikel 18 a i direktivet kan det kortfattat konstateras att i vissa av de svarande staterna har användning av tjänster från offer för människohandel i samband med sexuellt utnyttjande kriminaliserats. Rumänien är det enda landet som har en generell kriminalisering av användning av tjänster från offer för människohandel. Den rumänska bestämmelsen, artikel 216 i den rumänska strafflagen, är formulerad på ett ganska allmänt sätt.

För artikel 11 i direktivet kan sammanfattningsvis konstateras att situationen skiljde sig något mellan de svarande staterna. Bland de stater som hade en NRM-manual varierade manualens rättsliga status.

6 Remissvar

6.1 Inledning

Under remisstiden 6.10–18.11.2025 bad justitieministeriet 70 remissinstanser om utlåtanden av arbetsgruppens betänkande som låg till grund för propositionen. Även andra än de som nämndes i sändlistan gavs möjlighet att lämna utlåtanden på webbplatsen Utlåtande.fi. Ett utlåtande eller meddelande om att instansen inte hade något att yttra lämnades av 40 instanser, däribland en privatperson.

De ursprungliga utlåtandena, som har lämnats via utlåtandetjänsten, kan ses i utlåtandetjänsten (diarienummer för begäran om utlåtande: VN/33260/2024).⁹ Med undantag för utlåtandet från en privatperson, finns de ursprungliga utlåtanden som utfärdats tillgängliga i statsrådets projektfönster (projekt-ID: OM002:00/2025).¹⁰

I remissvaren understöddes förslagen i huvudsak antingen i sin nuvarande form eller i ändrad form. Dessutom föreslogs lagstiftningsändringar i någon mån i vidare omfattning i remissvaren än vad som föreslogs i arbetsgruppens betänkande. Vid bedömningen av de ändringar som ska göras i den fortsatta beredningen med anledning av remissvaren beaktades bland annat utgångspunkten beträffande nationellt genomförande av EU:s straffrättsliga direktiv att genomförandet i regel begränsas till de ändringar som är nödvändiga för att genomföra direktivet (t.ex. LaUB 9/2021 rd, s. 2).

⁹ <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=41180a6f-0833-447e-b939-b82f2524025e>.

¹⁰ <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2025>.

6.2 Komplettering av bestämmelsen om människohandel (strafflagen 25 kap. 3 §) gällande gärningens syften (göra en person till föremål för surrogatmoderskap)

Det fanns ett brett stöd i utlåtandena för förslaget att komplettera bestämmelsen om människohandel med ett uttryckligt omnämnande i förteckningen över gärningens syften gällande att göra en person till föremål för surrogatmoderskap. I Brottsofferjourens utlåtande föreslogs att motiveringen till den föreslagna lagändringen ska förtydligas när det gäller situationen att en handling har mer än ett syfte. Med anledning av den aktuella remissresponsen har strävan varit att precisera den detaljerade motiveringen i bestämmelsen.

Det var dock inte i alla utlåtanden som tillägget om surrogatmoderskap ansågs vara tillräckligt. I utlåtandena från professor Minna Kimpimäki och Brottsofferjouren ansågs att gärningens syften i bestämmelsen borde kompletteras med ett uttryckligt omnämnande om utnyttjande av olaglig adoption eller att frågan åtminstone borde övervägas ytterligare. Denna form av utnyttjande har i ändringsdirektivet lagts till bland syftena för utnyttjande vid sidan av att göra en person till föremål för surrogatmoderskap. Som en följd av denna remissrespons ändrades inte den lösning som föreslås i betänkandet, men texten har kompletterats i propositionens avsnitt "3.3 Innehållet i ändringsdirektivet och dess förhållande till lagstiftningen i Finland" och "5.1.2 Alternativ för att komplettera förteckningen över syften med gärningen i bestämmelsen om människohandel (strafflagen 25:3)".

Vidare framförde Brottsofferjouren och HEUNI i sina utlåtanden att bestämmelsen även borde kompletteras med ett uttryckligt omnämnande av ett eller flera syften med gärningen som inte ändrades genom ändringsdirektivet. Inga ändringar gjordes till följd av denna remissrespons, med beaktande av att det nationella genomförandet av EU:s straffrättsliga direktiv i princip är begränsat till de ändringar som är nödvändiga för genomförandet av direktivet (t.ex. LaUB 9/2021 rd, s. 2). Dessutom har det tidigare under propositionens förarbeten ansetts att man bör vara försiktig med att ta in nya former av utnyttjande i straffbestämmelsen, eftersom det finns många olika former av utnyttjande och det inte är möjligt att i bestämmelsen uttömmande nämna dem alla, och inte heller de eventuella nya former av utnyttjande som dyker upp i framtiden (RP 103/2014 rd, s. 25).

6.3 Den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel

I utlåtandena fick förslaget om att kriminalisera utnyttjande av person som är föremål för människohandel i princip i stort sett brett stöd. Flera ändringar föreslogs dock för förslaget. De kritiska iakttagelserna beträffande förslaget gällde särskilt omfattningen av den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde och frågor om exakthet, den erforderliga graden av uppsåt, lagkonkurrens samt straffskalan.

Synpunkter om att straffbarhetsområdet är alltför omfattande eller otydligt har framförts av Helsingfors hovrätt, diskrimineringsombudsmannen, HEUNI, undervisnings- och kulturministeriet, professor Minna Kimpimäki, professor Sakari Melander, Finlands Advokater, Servicefacket PAM rf och Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC. De flesta synpunkterna gällde särskilt den grad av uppsåt som krävs enligt bestämmelsen. Dessutom framfördes andra synpunkter avseende uppsåtet, såsom observationer om dess bevisning.

Exempelvis Helsingfors hovrätt understödde inte att sannolikhetsuppsåt bör användas i fråga om det föreslagna nya brottet, utan att medvetenheten borde vara uttryckligare. Enligt utlåtandet är det relativt svårt att avgöra vilka omständigheter i samband med vardagliga ärenden som gör

att en kund bör hålla det för övervägande sannolikt att han eller hon använder tjänster från ett offer för människohandel.

Dessutom påpekade till exempel professor Sakari Melander att kunden inte har något inflytande över vem som serverar dem när de exempelvis beställer en måltid på en restaurang. Melander framhöll i sitt utlåtande att det troligen inte är sannolikt att uppsåtsrekvisitet gällande kvalificerad information medför större bevisningssvårigheter än den uppsåtsgrad som föreslås i betänkandet, utan att bestämmelsen i varje fall leder till särskilda utmaningar när det gäller uppvisandet av uppsåt. I utlåtandet konstaterades också att motiveringen gällande förhållandet till grundlagen inte skulle innehålla någon särskilt långtgående analys av den föreslagna nya kriminaliseringens exakthet med avseende på den straffrättsliga legalitetsprincipen.

Professor Minna Kimpimäki ansåg att med den föreslagna lydelsen och motiveringen, kan i princip exempelvis alla kunder i en restaurang eller butik vilka har betjänats av en person som har visat sig vara offer för människohandel, bli misstänkta för brottet. I utlåtandet framhölls också att det inte vore möjligt att göra en korrekt bedömning av tillräknanheten utan att överhuvudtaget utreda det misstänkta brottet. Utlåtandet betonade därför att kravet på uppsåtlighet inte i tillräcklig utsträckning begränsar bestämmelsens tillämpningsområde i straffprocessens tidigare stadier.

Vad gäller lagkonkurrens ansåg Minna Kimpimäki, att det vore motiverat att i propositionen mer detaljerat behandla konkurrensen mellan det föreslagna nya brottet och 20 kap. 8 och 9 § i strafflagen, samt utgångspunkterna för att lösa konkurrenssituationer mellan dessa bestämmelser. Även Helsingfors hovrätt, jämställdhetsombudsmannen, professor Sakari Melander och Finlands Domareförbund uppmärksammade frågan i sina utlåtanden.

Som en följd av remissresponsen gällande straffbarhetsområdets omfattning och exakthet, den erfordrade uppsåtsgraden och lagkonkurrensen, samtidigt med som omfattningen av kriminaliseringsskyldigheten som avses i ändringsdirektivet beaktades, ändrades i första hand den i betänkandet föreslagna kriminaliseringen genom att uppsåtskravet höjs till informationsnivån i förhållande till offrets status som offer för människohandel. För det andra förtydligades lagkonkurrensen i den bestämmelsespecifika motiveringen. För det tredje kompletterades avsnittet om förhållandet till grundlagen med avseende på kravet på exakthet i den straffrättsliga legalitetsprincipen.

Kvinnoorganisationernas Centralförbund, Servicefacket PAM rf och Finlands Fackförbunds Centralorganisation (FFC) ansåg att den straffskala som föreslogs i arbetsgruppens betänkande var för lindrig. Det framfördes också vissa andra, mer återhållsamt kritiska kommentarer om straffskalan. Straffskalan bedömdes inte bara utifrån brottets klandervärdhet utan även utifrån den preskriptionstid som följer av straffskalan. Dessutom föreslog diskrimineringsombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen och Finlands Domareförbund att maximistraffet för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i 20 kap. 8 § i strafflagen, ska höjas till samma nivå som straffskalan för den nya föreslagna kriminaliseringen. Under den fortsatta beredningen bedömdes, med beaktande av remissvaren, att fängelse i två år är ett rättvist maximistraff för den föreslagna nya kriminaliseringen, baserat på klandervärdheten för de förfaranden som omfattas av kriminaliseringen, och därmed ändrades det i betänkandet föreslagna maximistraffet fängelse i ett år till fängelse i två år. Att ändra straffskalan i 8 § i den nyligen reviderade 20 kap. i strafflagen i samband med att kriminaliseringsskyldigheten enligt ändringsdirektivet uppfylls genom den föreslagna nya kriminaliseringen skulle i sin tur ligga utanför ramen för denna proposition, och därför ändrades inte straffskalan under den fortsatta beredningen.

Eftersom maximistraffet för den föreslagna nya kriminaliseringen ändrades under den fortsatta beredningen till fängelse i två år avlägsnades samtidigt från de lagförslag som gäller ändring av tvångsmedelslagen och polislagen förslaget om att den nya kriminaliseringen separat ska föreskrivas som ett brott som kan ligga till grund för teleövervakning med samtycke av den som innehar en teledress eller teleterminalutrustning (10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen och 5 kap. 9 § i polislagen), eftersom brott som kan ligga till grund för detta medel i allmänhet omfattar brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

6.4 Tillägg i tillämpningsområdet för juridiska personers straffansvar avseende den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel

Det fanns ett brett stöd i utlåtandena för förslaget att lägga till kriminalisering av utnyttjande av person som är föremål för människohandel, i straffrättens tillämpningsområde för juridiska personer. I vissa utlåtanden framhölls att ändringsdirektivet inte lämnar något handlingsutrymme för förslaget. Uleåborgs tingsrätt, professor Minna Kimpimäki, Kvinnoorganisationernas Centralförbund och Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC ansåg att de allvarigaste och mest långvariga formerna av utnyttjande av människohandel eller tjänster av människohandelsoffer ofta förekommer i samband med juridiska personers verksamhet. Dessutom ansåg till exempel regionförvaltningsverken att den föreslagna ändringen bidrar till målet att minska efterfrågan på tjänster i samband med människohandel och även främjar rättvis konkurrens och skydd av arbetstagare.

6.5 Förslag till ändringar i tvångsmedelslagen och polislagen

I flera utlåtanden understöddes de förslag som lades fram i arbetsgruppens betänkande om de befogenheter som föreslås för den nya kriminaliseringen av utnyttjande av personer som är föremål för människohandel, avseende teleövervakning, teleövervakning med samtycke samt förtäckt inhämtande av information. Till exempel ansåg inrikesministeriet att de föreslagna ändringarna främjar utredningen av det nya brottet. Finlands Domareförbund ansåg att de föreslagna befogenheterna för teleövervakning kan anses vara nödvändiga, eftersom de gör det möjligt att identifiera användarna av den tjänst som utförs av personen som är föremål för människohandel, sådana användare kan det finnas många av under en lång tidsperiod. I flera utlåtanden betonades dock vikten av att användningen av tvångsmedel ska vara proportionerlig.

Å andra sidan var exempelvis Finlands Advokater, professor Sakari Melander och professor Minna Kimpimäki, kritiska till förslagen. Exempelvis ansåg professor Minna Kimpimäki, att om utnyttjandet av tjänster som utförs av en person som är föremål för människohandel, kriminaliseras på det sätt och med den motiveringen som presenteras i arbetsgruppens betänkande, kan proportionaliteten i de föreslagna ändringarna av tvångsmedelslagen och polislagen ifrågasättas. I utlåtandet konstaterades att detta i princip innebär att exempelvis alla kunder på en restaurang eller i en butik, som har betjänats av en person som visat sig vara ett offer för människohandel, kan misstänkas för brottet i fråga och därmed bli föremål för tvångsmedel och inhämtande av information. Dessutom ansåg till exempel professor Sakari Melander, att det inte är tydligt om det föreslagna nya brottet som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel, utgör ett brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet enligt 10 § 4 mom. i grundlagen, ett brott för vilket lagen kan föreskriva nödvändiga begränsningar i meddelandehemligheten. Med anledning av remissresponsen, och med beaktande av det som sagts ovan om begränsningen av tillämpningsområdet för den föreslagna nya kriminaliseringen, kompletterades vid den fortsatta beredningen motiveringen till tvångsmedelslagen och polislagen och en kommentar lades till om önskan av en utvärdering av grundlagsutskottet.

De ändringar som gjordes i lagförslagen om ändring av tvångsmedelslagen och polislagen under den fortsatta beredningen på grund av ändringen av maximistraffet för den föreslagna nya kriminaliseringen beskrivs ovan i avsnitt 6.2.

6.6 Gränsbevakningsväsendets befogenheter

I Gränsbevakningsväsendets utlåtande föreslogs, ur perspektivet av en enhetlig reglering av befogenheterna för förundersökningsmyndigheter som utreder människohandel, att lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) kompletteras med den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel bland de brott som Gränsbevakningsväsendet utreder. I Gränsbevakningsväsendets utlåtande föreslogs dessutom, för att förebygga brott och säkerställa brottsoffrens rättsskydd, att ändringar motsvarande de i befogenheterna som föreslås för 5 kap. i polislagen även införs i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Under den fortsatta beredningen infördes i propositionen med beaktande av remissvaren ett förslag om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Enligt förslaget ska den nya kriminaliseringen fogas till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet, och för dess del ska Gränsbevakningsväsendet ges befogenheter som motsvarar de förslag som gäller tvångsmedelslagen och polislagen.

6.7 Förslag till ändringar i rättegångsbalken och förundersökningslagen

Det fanns ett brett stöd i utlåtandena för de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och förundersökningslagen avseende förundersökningsupptagningar som gäller målsäganden. Till exempel betonade Åklagarmyndigheten (Södra Finlands åklagardistrikt) offrets utsatta ställning och det faktum att människohandelsbrott och utnyttjandebrott i praktiken utreds och behandlas som en helhet i förundersökningen och rättegången. Även till exempel Finlands Advokater stödde i princip ändringarna, men uppmärksammade behovet av att i praktiken säkerställa rätten till korsförhör.

6.8 Hjälp och stöd till offer för människohandel

Diskrimineringsombudsmannen, Jämställdhetsombudsmannen och Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC ansåg att mekanismen för att identifiera och vägleda offer för människohandel borde vara mer bindande än vad arbetsgruppen kom fram till i sitt betänkande. I exempelvis diskrimineringsombudsmannens utlåtande ansågs NRM-manualen vara en nyttig och heltäckande rekommendation för att de aktörer som i sitt arbete möter offer för människohandel, ska kunna identifiera och hjälpa dessa offer. Om manualen vore i nivå med statsrådets principbeslut, ansågs den dock inte i tillräcklig utsträckning styra och förpliktiga välfärdsområdena att identifiera och hjälpa offer för människohandel. Diskrimineringsombudsmannen ansåg att mer bindande riktlinjer för välfärdsområden än principbeslutet borde utvärderas i den fortsatta beredningen. Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC ansåg att en nationell mekanism för tidig identifiering av offer för människohandel borde ingå i lagstiftningen. Vid den fortsatta beredningen har, med beaktande av remissresponsen, ett lagförslag om ändring av mottagningslagen fogats till propositionen. Enligt förslaget kompletteras bestämmelserna i mottagningslagen gällande hjälpsystemet för offer för människohandel genom att foga ett nytt 2 mom. till 34 § om framställning om upptagande i hjälpsystemet. Enligt det föreslagna nya momentet får Migrationsverket meddela närmare föreskrifter som gäller förläggningen i Joutseno om tillvägagångssätten för att göra

framställningar i syfte att upptäcka och identifiera offer för människohandel och hänvisa offren till hjälp och stöd.

6.9 Övriga iakttagelser

Vissa utlåtanden ansåg att påverkan på barn borde bedömas i större utsträckning. Konsekvensbedömningen har kompletterats till denna del.

I sitt utlåtande föreslog HEUNI att arbetarskyddsmyndigheten ska åläggas en anmälningsskyldighet avseende utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Denna ändring i propositionen gjordes emellertid inte med stöd av motiveringen i avsnittet ”5.1.6 Lag om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen – arbetarskyddsmyndighetens anmälningsskyldighet till polisen” om propositionens alternativ.

Dessutom framhölls i vissa utlåtanden att bland annat följande områden behöver utvecklas: tillräcklig finansiering av hjälpsystemet för offer för människohandel, tillräcklig finansiering för organisationer som är specialiserade på att hjälpa människohandelsoffer, tillräckliga boendeanternativ som är lämpliga för offren och tillhörande finansiering, vikten av utbildning för att kunna identifiera människohandel, samt tydligheten i lagstiftningen gällande principen om strafffrihet. Dessutom innehöll remissresponsen bland annat förslag om inrättande av en separat brottsofferfond, reglering av strukturerna för våldsbete och inkludering av människohandel inriktad på barn i lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn (1009/2008 s.k. Barnahus-lagen). Vidare uppmärksammades också preskriptionstiden för den föreslagna nya kriminaliseringen om utnyttjande av person som är föremål för människohandel, de ökade kostnaderna för aktörer i straffprocesskedjan, samt betydelsen av polisens resurser för avslöjande verksamhet för att möjliggöra att dold brottslighet uppdagas samt vissa frågor inom upphandlingslagstiftningen. Remissresponsen framgår mer i detalj av sammanfattningen av utlåtandena och av själva utlåtandena.

Även andra kompletteringar och preciseringar har gjorts i propositionen med anledning av remissresponsen samt andra behov.

7 Specialmotivering

7.1 Strafflagen

25 kap. Om brott mot friheten

3 §. Människohandel. För att verkställa skyldigheterna enligt artikel 2.3 i människohandelsdirektivet, ändrat genom ändringsdirektivet, fogas i paragrafens 1 mom. att göra en person till föremål för surrogatmoderskap till listan över gärningens syften. Att göra en person till föremål för surrogatmoderskap inom ramen för människohandel bedöms således framöver utifrån hur ett separat syfte med människohandeln uppfylls, i stället för att ett sådant förfarande i första hand betraktas som placering under förhållanden som kränker människovärdet.

Ändringen görs genom att i förteckningen över gärningens syften, som inleds med orden ”i syfte att göra personen till föremål för”, efter orden ”eller andra förhållanden som kränker människovärdet” lägga till orden ”eller för surrogatmoderskap”. Det föreslagna tillägget ändrar inte paragrafen och avsikten är inte heller att ändra dess tolkning annat än genom att syftet med att göra en person till föremål för surrogatmoderskap läggs till som en form av människohandel som uttryckligen nämns i bestämmelsen, och som vore straffbar i situationer där också

förutsättningarna för metoden för människohandelsbrott och, när det gäller vuxna offer, medlen uppfylls.

Det föreslagna tillägget avseende att göra en person till föremål för surrogatmoderskap till bestämmelsen om människohandel, kriminaliserar inte generellt sett alla surrogatarrangemang som sådana, men tillämpningen av bestämmelsen om människohandel kräver att andra villkor i bestämmelsen uppfylls.

Surrogatmoder avser en person som blir gravid med avsikt att föda ett barn åt en annan person. Att göra en person till föremål för surrogatmoderskap ska vara syftet hos den person som begår människohandelsbrottet. Tillämpningen av bestämmelsen förutsätter inte att surrogatmodern eller den person som är avsedd att bli surrogatmoder själv har som syfte att genomföra surrogatmoderskap, utan tillämpningsområdet omfattar även situationer där den berörda personen tror att hon eller han får behålla barnet, om förutsättningen för gärningens syfte ändå uppfylls för den som begår människohandelsbrottet. Ett människohandelsbrott kan framskrida stegvis så att ett offer som till en början vilseletts, först senare när gärningen framskrider, upptäcker vilka förhållanden och vilket slags utnyttjande han eller hon slutligen blir föremål för (RP 103/2014 rd, s. 39).

Det surrogatarrangemang som avses i bestämmelsen kan använda surrogatmoderns egna äggceller eller äggceller som donerats av den tilltänkta modern eller en tredje part. Ofta befruktas äggcellen med könsceller från den tilltänkta fadern, men även donerade spermier kan användas för befruktning.

Tillämpningen av bestämmelsen kräver inte att en sådan graviditet fortskrider till förlossning, eller att graviditeten ens inleds, eller att det ens hinner bli ett försök till graviditet. Det räcker, precis som för de andra syftena för gärningar som föreskrivs i bestämmelsen, att gärningen har ett sådant syfte.

I en situation som rör surrogatmoderskap förutsätter uppfyllandet av rekvisiten för människohandelsbrott, i enlighet med 1 mom., att tre villkor uppfylls: 1) användning av ett i momentet uppräknat medel, 2) genomförande av en metod i momentet och 3) uppfyllandet av kravet att gärningspersonens syfte är att göra den person som är föremål för handlingen till surrogatmoder. För att det ska vara fråga om människohandel, krävs det dessutom att det ska finnas ett samband mellan delfaktorerna och de medel som avses i bestämmelsen måste leda till att de metoder som bestämmelsen avser används (RP 34/2004 rd, s. 93). Enligt 2 mom. i paragrafen krävs dock inte att villkoret gällande medel uppfylls om den person som ska göras till surrogatmoder är under 18 år. Som det har konstaterats i förarbetena till tillägget till människohandelsparagrafen som rör tvångsåktenskap eller något därmed jämförbart förbund (RP 65/2024 rd, s. 8), kan flera medel och metoder enligt bestämmelsen om människohandel användas i en och samma gärning, och dessutom kan det i en och samma gärning bli fråga om fler än ett syfte enligt bestämmelsen om människohandel.

Situationen med surrogatmoderskap betraktas som "utnyttjande av surrogatmoderskap" i den mening som avses i artikel 2.3 i dess lydelse enligt ändringsdirektivet om övriga rekvisit för brottet människohandel är uppfyllda. Medlen för människohandelsbrott och undantaget för personer under 18 år är relevanta för den verkliga frivilligheten i att bli surrogatmoder. Bestämmelserna om människohandel grundar sig på principen om att ett människohandelsoffers samtycke till människohandel är betydelselöst, om något av de medel som avses i bestämmelserna har använts för att åstadkomma samtycket. Offrets samtycke utesluter inte i regel rättsstridighet i fråga om människohandelsbrott och inte heller straffbarheten för gärningen i övrigt, om rekvisiten för brottet är uppfyllda (RP 103/2014 rd, s. 39, RP 34/2004

rd, s. 100). Ett eventuellt samtycke till att bli surrogatmoder är således inte heller relevant om det har erhållits genom något av de medel som anges i bestämmelsen om människohandel, exempelvis genom att utnyttja någon annans skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning. Ett samtycke eliminerar inte i regel straffbarheten för en gärning, inte heller i de fall där gärningen har riktat sig mot en person under 18 år (RP 103/2014 rd, s. 39, RP 34/2004 rd, s. 100). Att bli surrogatmoder och den väsentliga handlingen att efter graviditeten överlämna barnet är av sådan personlig karaktär, i grunden långvarig, slutgiltig genom barnets överlämnande och betydande för surrogatmodern, att en person under 18 år inte kan anses kunna ge giltigt samtycke till att bli surrogatmoder.

I bestämmelsen används uttrycket ”göra en person till föremål för surrogatmoderskap” i stället för det uttryck som i ändringsdirektivet anges som ”utnyttjande av surrogatmoderskap”, eftersom den föreslagna formuleringen tydligare anger vad gärningen avser och vem som är föremål för gärningen och vars ställning är målsägande. Det rör sig om en gärning där den som är offer för människohandel och är målsägande åtminstone vore avsedd att bli surrogatmoder. Det är inte fråga om att utnyttja det barn som ska bli surrogatbarn eller att utnyttja den person som åtminstone är tänkt att bli surrogatmoder på något annat sätt, exempelvis genom tvångsarbete. De senare situationerna bedöms utifrån de övriga rekvisiten för gärningens syfte, liksom situationer där surrogatbarnet efter födseln utsätts för sexuellt utnyttjande eller andra former av utnyttjande.

De medel och metoder som avses i bestämmelsen om människohandel har granskats i detalj i regeringens propositioner gällande bestämmelsen om människohandel RP 34/2004 rd och RP 103/2014 rd. Vid bedömningen av medlen och metoderna för människohandel enligt bestämmelsen, kan också de omständigheter som behandlats i förarbetena gällande att göra någon till surrogatmoder, beaktas.

Vilket som helst av de medel som anges i momentet kan vara tillämpligt i ett människohandelsbrott som gäller att göra en person till föremål för surrogatmoderskap. Dessa medel är att 1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan, 2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts, 3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person och 4) ta emot en sådan ersättning.

När det gäller användningen av medel kan inledningsvis hänvisas till riksdagens lagutskotts uttalanden om psykologisk kontroll i samband med bestämmelsen om människohandel. Utnyttjandet av en beroende ställning och ett skyddslöst läge kan grunda sig på psykiska medel. Psykiska medel kan exempelvis omfatta missbrukad auktoritetställning eller annan form av kontroll och det finns oftast inte några fysiska tecken på det allvarliga undergivna förhållande som blir resultatet. (LaUB 15/2014 rd, s. 3.) Vidare kan, med tillämpning av resonemanget i förarbetena till bestämmelsen om människohandel, exempel härledas på hur sådana medel kan komma till uttryck i en människohandelsgärning som syftar till att göra en person till föremål för surrogatmoderskap.

Vanligtvis kan ersättning betalas till surrogatmodern vid surrogatarrangemang. Ersättningen som betalas till surrogatmodern avser inte betalning eller mottagande av ersättning i den mening som avses i 3 § 1 mom. punkt 3 eller 4. I stället kan utbetalningen av ersättning till en surrogatmoder i vissa situationer kopplas till de medel som avses i punkterna 1 eller 2 i momentet. Den person som avses bli surrogatmoder kan exempelvis befinna sig i ett sådant skyddslöst läge som avses i punkt 1, till följd av en svår ekonomisk situation. Att betala ersättning till en surrogatmoder kan innebära ett utnyttjande av ett sådant skyddslöst läge där personen saknar något annat verkligt och godtagbart alternativ än att underkasta sig övergrepp.

Vid betalning av ersättning till en surrogatmoder kan det också vara fråga om att vilseleda någon annan eller att utnyttja att någon vilseletts på det sätt som avses i punkt 2. Vilseledande i samband med betalning av ersättning kan föreligga även när personen i och för sig är medveten om att hon ska inkvarteras i syfte att bli surrogatmoder, men har fått väsentligt osanna uppgifter om den ersättning som ska betalas.

Surrogatarrangemang kan också innefatta användning av särskilt påtryckning, som avses i punkt 1. Påtryckning hänför sig vanligtvis till en situation där gärningspersonen befinner sig i en starkare ställning än den som är föremål för påtryckningen och på basis av denna ställning kraftfullt försöker övertala honom eller henne. Kraftfullheten kan gälla intensiteten i påverkandet, dess varaktighet eller båda delarna. Påtryckningen ska i varje fall vara så kraftfullt att det med beaktande av gärningsomständigheterna och omständigheter som gäller målsägandens person kan anses påverka viljebildningen hos honom eller henne. Påtryckningen kan ha drag av hot eller utpressning. Gärningspersonen kan också låta förstå att det kan ha skadliga följder om han eller hon nekar, utan att närmare specificera dessa följder. Påtryckningen kan också framgå för den som är föremål för brottet av förhållandena i situationen, utan att några specifika omständigheter nämns uttryckligen. (RP 103/2014 rd, s. 50.) Påtryckningen för att göra en person till föremål för surrogatmoderskap, ska också vara kraftfull på det sätt som beskrivs ovan, så att påtryckningen kan anses påverka personens viljebildning. Påtryckning för att bli surrogatmoder kan också förekomma i familje- och släktrrelationer. Det som avses med påtryckning i bestämmelsen föreligger dock inte när en person på ett sakligt sätt ombeds bli surrogatmoder eller när endast information om ekonomiska möjligheter med surrogatmoderskap lämnas.

Vilken som helst av de metoder som anges i momentet kan vara tillämpligt i ett människohandelsbrott som gäller att göra en person till föremål för surrogatmoderskap. Till de metoder som nämns i bestämmelserna om människohandel hör att utöva makt över en annan person och att rekrytera, överlåta, transportera, ta emot och inhysa någon.

Människohandel ska straffas som uppsåtligt. Uppsåtligheten ska omfatta rekvisitets samtliga delfaktorer. I fråga om handlingens syfte är uppsåtskravet förhöjt. Gärningsmannen ska ha agerat uttryckligen i syfte att försätta en annan i sådana omständigheter som avses i momentet. (RP 34/2004 rd, s. 93). Gärningsmannen ska ha använt det medel, utom när den tilltänkta surrogatmodern är under 18 år, och den metod som avses i bestämmelsen uttryckligen för att göra personen till surrogatmoder.

I likhet med andra former av människohandel skulle människohandel där en person görs till föremål för surrogatmoderskap vara straffbart både enligt punkt 3 i paragrafen, enligt vilken försök till människohandel är straffbart, och enligt straffskalan för människohandel i 1 mom., som är fängelse i minst fyra månader och högst sex år. När det gäller försök har det i lagens förarbeten konstaterats att rekvisitet för människohandel uppfylls i ett relativt tidigt skede eftersom straffbarheten inte förutsätter att en person faktiskt redan råkat ut för t.ex. prostitution eller tvångsarbete, men att det räcker med att det är fråga om ett försök, till exempel resultatlöst försök till köp av en person (RP 34/2004 rd, s. 99).

I likhet med de andra syften som anges i bestämmelsen om människohandel, utgör också handlingen att göra en person till föremål för surrogatmoderskap grov människohandel, om villkoren i 3 a § i kapitlet uppfylls. Enligt 3 a § är det fråga om grov människohandel om vid människohandeln 1) våld, hot eller list används i stället för eller utöver de medel som avses i 3 §, 2) någon uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för därmed jämförbart synnerligen kännbart lidande, 3) brottet riktar sig mot ett barn under 18 år eller mot en person som har en väsentligt

nedsatt förmåga att försvara sig, eller 4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och gärningen även bedömd som en helhet är grov. Straffskalan för grov människohandel är fängelse i minst två och högst tio år. Enligt 3 mom. i bestämmelsen är försök straffbart.

För gärningar som begåtts utomlands ska 1 kap. 7 § i strafflagen beaktas, enligt vilken människohandel är ett internationellt brott på vilket finsk lag tillämpas oberoende av lagen på gärningsorten. 1 kap. 12 § i strafflagen, som reglerar riksåklagarens åtalsförordnande ska också beaktas.

3 d §. Utnyttjande av person som är föremål för människohandel. För att genomföra kriminaliseringsskyldigheten enligt 18 a § i ändringsdirektivet, som gäller brott rörande användning av tjänster som tillhandahålls av offer för människohandel, fogas en ny 3 d § till kap. 25 i strafflagen. Beträffande rubrik och rekvisitens formulering skiljer sig paragrafen något från ordalydelsen i artikeln. Enligt den föreslagna paragrafen ska den som använder en tjänst som utförs av en person som han eller hon vet är föremål för ett brott som avses i 3 eller 3 a §, dömas till böter eller fängelse i högst två år för utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Paragrafen hänvisar till 3 och 3 a §, dvs. människohandel och grov människohandel. Tillämpning av bestämmelsen förutsätter att personen som utför tjänsten är föremål för människohandel eller grov människohandel. Rekvisiten för människohandel behandlas ovan i den bestämmelsespecifika motiveringen gällande ändring av 3 § samt i lagarnas förarbeten som det hänvisas till där. En människohandelsgärning kan ha flera alternativa syften: enligt gällande 3 § att göra en person till föremål för sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet, eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader eller i den här propositionen föreslagna ändringen av 3 § som gäller att göra en person till föremål för surrogatmoderskap. Den nya 3 d § avser användning av en tjänst som utförs av en person som är föremål för människohandel, i samband med olika former av människohandel i allmänhet.

Som exempel på tjänst som avses i bestämmelsen kan nämnas tjänster som utförs som tvångsarbete av en person som gjorts till föremål för tvångsarbete, enligt de gällande rekvisiten för människohandel. Tjänster som gäller tvångsarbete kan ta sig många olika former. Det kan till exempel handla om tjänster som utförs på en byggarbetsplats, städtjänster på en institution eller i hemmet, eller att som kund nyttja tjänster av servitör eller kock på en restaurang. Många tjänstesektorer är också betydande riskbranscher, till exempel skönhetsvård (frisörer, massagesalonger, nagelstudior och liknande skönhets-tjänster), biltvätt och bilverkstäder, arbete som utförs i hemmet (hushållstjänster, tjänster inom social- och hälsovården, annat än enbart hemstädning), handel och budtjänster.

I samband med människohandel som gäller tvångsarbete, kan tjänster även utföras genom underleverantörer, där arbetsuppgifter utförs på beställning av ett annat företag. Med underentreprenad avses ett avtal mellan företag om utförande av arbete eller tillhandahållande av en tjänst, där arbetsledning och tillsyn över arbetstagaren förblir hos arbetstagarens egen arbetsgivare, som ingår i det så kallade underentreprenadavtalet. Köp av tjänster som underentreprenad förekommer ofta inom exempelvis byggbranschen, städbranschen, fartygsbyggnad och olika industrisektorer.

Tjänsten från en person som är anställd eller på annat sätt sysselsatt av det företag som tillhandahåller tjänsten kan därför användas av det företag som gör beställningen, även om

beställningsavtalet ingås mellan företag och inte mellan det företag som gör beställningen och den enskilda fysiska person som utför arbetet.

Användningen av en tjänst i den mening som avses i paragrafen kan också förekomma i längre underleverantörskedjor, där den fysiska person som utför tjänsten är mer avlägsen från det huvudföretag som beställer tjänsten än vad som beskrivs ovan. Även i dessa situationer begränsas emellertid tillämpningen av bestämmelsen väsentligt av rekvisitet som hänför sig till informationen.

Det räknas inte som användning av tjänst om en person köper en färdig produkt som tillverkats under arbetsförhållanden som utgör människohandel. Exempel på sådana situationer som faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde är köp av ett färdigt plagg i en klädbutik eller av frysta bär i en livsmedelsbutik, där produkterna har tillverkats under tvångsarbete. Sådana situationer kan dock ofta innebära att man köper en produkt från en traditionell kassa i stället för en självbetjäningskassa. I detta fall bör det faktum att säljaren säljer produkten till kunden betraktas som en tjänst i den mening som avses i bestämmelsen. Bestämmelsen är tillämplig om säljaren i denna egenskap utför tvångsarbete som utgör människohandel, förutsatt att uppsåtskravet gällande kännedom om säljarens ställning som människohandelsoffer uppfylls. I praktiken varar en sådan kundtjänstsituation med en säljare ofta högst bara några minuter, och kundens möjlighet att bilda sig en uppfattning om säljarens arbetsförhållanden lär vara så begränsad att på grund av kriteriet om tillräknande kan bestämmelsen i en sådan situation i praktiken endast tillämpas mycket sällan.

Om produkten däremot tillverkas på kundens beställning eller för en viss person, räknas tillverkningen som en tjänst. Exempel på sådana situationer som omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde kan vara beställning av ett måttsytt plagg från en skräddare eller beställning av en maträtt på en restaurang från kocken via en servitör. Bestämmelsens höjda uppsåtskrav begränsar dock avsevärt de situationer i vilka bestämmelsen tillämpas, exempelvis när det gäller tjänster som utförs av en restaurangkock, eftersom det är mycket sällan som en restauranggäst kan förväntas ha en uppfattning om arbetsförhållandena för restaurangpersonalen, särskilt vad gäller kocken.

Ett annat exempel på en tjänst som avses i bestämmelsen är en sexuell tjänst, det vill säga sexuellt utnyttjande i den mening som avses i det gällande rekvisitet för människohandel, det vill säga sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller motsvarande sexuellt utnyttjande.

I samband med den föreslagna ändringen av bestämmelsen om människohandel i denna proposition, omfattar tillämpningsområdet för bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för människohandel även för det tredje, användning av tjänst som utförs av en person som är föremål för människohandelsbrott i samband med surrogatmoderskap. Här avses användning av en tjänst där surrogatmodern bär och föder ett barn. Gärningspersonen är då barnets tilltänkta adoptivförälder eller annan motsvarande mottagare som dock inte har deltagit i själva människohandelsbrottet, det vill säga i att förmå en person att bli surrogatmoder.

Med tjänst avses alla typer av tjänster som en person som är föremål för ett människohandelsbrott i olika situationer kan utföra i denna egenskap. Tillämpningen av bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för människohandel kräver naturligtvis att offret i ett människohandelsbrott, såsom till exempel vid människohandel där man gör en person till föremål för surrogatmoderskap, utnyttjas just för att utföra den tjänst som levereras till kunden eller annan tjänsteanvändare, till exempel för ett par som önskar ett barn via surrogat. Bestämmelsen vore därför inte tillämplig i en situation där en person är föremål för ett

människohandelsbrott, men den utförda tjänsten inte har något samband med människohandelsbrottet. Ett sådant fall föreligger exempelvis när ett offer för människohandel som gjorts till föremål för surrogatmoderskap, frivilligt utför hemstädningstjänst som privat företagare, och denna hemstädningstjänst, som kunden köper, alltså inte har något samband med människohandel. I en sådan situation är bestämmelsen inte tillämplig på användaren av hemstädningstjänsten utan på användaren av en surrogattjänst, vilket dock förutsätter att bestämmelsens krav på uppsåtlighet uppfylls.

Det är dock inte alla situationer som rör människohandel som innebär att en tjänst används i den mening som avses i bestämmelsen. För det första används inte tjänsten i situationer där rekvisiten för människohandel är uppfyllda men där utnyttjande i människohandels syfte, till exempel tvångsarbete, inte har ägt rum. För det andra går det inte nödvändigtvis i regel att utan problem föreställa sig användaren av tjänsten i alla former av utnyttjande som räknas som människohandel.

Den tjänst som avses i bestämmelsen kan i praktiken i allmänhet anses utföras mot ekonomisk eller annan ersättning, men detta är inte ett krav för tillämpningen av bestämmelsen. Ersättning för tjänsten kan genomföras av tjänstens användare eller av en tredje part, det vill säga tjänsten behöver inte nödvändigtvis köpas för egen räkning. Både den person som i praktiken tar emot tjänsten och den som köper tjänsten åt någon annan, ska anses vara gärningsperson. Köparen av tjänsten genomför inte nödvändigtvis ersättningen direkt till offret för människohandel, som utför tjänsten, utan ersättningen kan också genomföras till exempel till det företag där offret för människohandel arbetar.

Den tjänst som avses i paragrafen kan till exempel vara en tjänst som en individuell personkund får direkt och som i vissa fall kan betraktas som kundservice, till exempel serverings- eller hemhjälpstjänster. Tjänstens användare kan dock också befinna sig i en annan ställning än som personkund. Det är inte alltid lämpligt att hänvisa till tjänstens användare som kund, exempelvis vid användning av en tjänst som en surrogatmoder utför.

Beroende på situationen kan den person som utför tjänsten ha en rad olika positioner. I samband med människohandel som rör tvångsarbete kan tjänsten utföras av exempelvis en självständig yrkesutövare eller av en anställd, vars arbetsgivare kan vara ett företag eller en enskild person.

Användningen av den tjänst som avses i bestämmelsen förutsätter inte att den som använder tjänsten beställer tjänsten direkt av den person som är offer för människohandeln. Användaren av tjänsten kan också avtala om tjänsten med exempelvis ett företag som tillhandahåller den, där personen som är föremål för människohandel är anställd och utför tjänsten.

Uttrycket "utnyttjar en tjänst som utförs av" i paragrafen omfattar också situationer där gärningspersonen har börjat använda den tjänst som utförs av en person som är föremål för människohandelsbrott på ett sådant sätt att personen som är föremål för människohandelsbrott hade hunnit börja utföra tjänsten men inte slutfört den.

Gärningen är straffbar endast om den är uppsåtlig. Uppsåtet bör omfatta alla delar av rekvisitet. Människohandelsbrottet som avses i rekvisiten innehåller också ett förhöjt uppsåtskrav när det gäller gärningens syfte. För att bedöma om uppsåt föreligger används allmänna läror om uppsåt. När det gäller omständigheterna avseende ställningen gällande den person som utför tjänsten enligt bestämmelsen, ställer dock bestämmelsen ett förhöjt uppsåtskrav och förutsätter högsta grad av uppsåt. När det gäller offrets ställning som offer för människohandelsbrott krävs att gärningspersonen har kännedom om att den person som utför tjänsten är föremål för

människohandel eller grov människohandel. Detta uttrycks i bestämmelsen som "en person som han eller hon vet är föremål för ett brott som avses i 3 § eller 3 a §".

I skäl 27 i ändringsdirektivets ingress anges att gärningspersonens vetskap om att den som är föremål för gärningen är ett offer för människohandel bör härledas från objektiva fakta. De relevanta objektiva omständigheter som ska beaktas vid bevisprövningen kan, i enlighet med detta skäl i ingressen, från fall till fall bland annat avse själva föremålet för handlingen, de förhållanden under vilka offret utför tjänsten samt omständigheter som kan betraktas som tecken på människohandlarens kontroll över offret. Faktorer som rör offret självt kan till exempel vara bristande kunskaper i det nationella språket, uppenbara tecken på psykisk eller fysisk skada eller rädsla, eller bristande kunskaper om de städer eller platser där offret befinner sig eller har befunnit sig. De förhållanden under vilka offret utför tjänsten kan innefatta offrets levnads- och arbetsförhållanden och skicket på de lokaler där tjänsten utförs. Tydliga externa kontrollåtgärder, begränsningar av den utsatta personens rörelsefrihet eller avsaknad av hans eller hennes nationella identitetshandlingar eller pass kan betraktas som indikationer på människohandlarens kontroll över offret.

Uppsåt ska bevisas i varje enskilt fall utifrån den bevisning som föreligger i just det aktuella fallet, enligt en helhetsbedömning av bevisprövningen. En gärning kan åtminstone inte som utgångspunkt anses vara uppsåtlig enbart på grund av att det har rapporterats allmänt om spridningen av människohandel i en viss bransch eller exempelvis på en viss typ av restauranger.

För att uppsåt ska anses föreligga krävs det inte nödvändigtvis att gärningspersonen har direkt kontakt med den person som utför tjänsten och som är offer för människohandelsbrottet. Användningen av en tjänst i den mening som avses i bestämmelsen inom ramen för en juridisk persons verksamhet kan förekomma i en situation där en person som verkar inom den juridiska personen, inte har direktkontakt med den person som är föremål för människohandel och som utför tjänsten, men som ändå har omfattande kunskap om personens arbetsförhållanden och -villkor eller det pris till vilket den juridiska personen köper tjänsten från en annan juridisk person. Kännedom om det pris som ska betalas för en tjänst mellan juridiska personer, kan spela en indirekt roll vid bedömningen av kännedomen om brottsoffrets förhållanden. När det gäller användare av tjänster av personkundstyp kan det i stället tänkas att det i praktiken endast undantagsvis kan uppstå situationer där tjänsteanvändaren, utan att ha direkt kontakt med den person som utför tjänsten och som är föremål för människohandelsbrottet, kan få kännedom om att den senare är offer för människohandel eller grov människohandel.

Bestrafningen för brottet enligt det föreslagna rekvisitetet förutsätter inte en lagakraftvunnen dom för människohandel eller grov människohandel som avses i paragrafen, eller att gärningspersonens identitet eller andra detaljer om människohandelsbrottet har fastställts.

När det gäller sexuellt utnyttjande överlappar bestämmelsen i viss utsträckning utnyttjandet av en person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 §. Överlappningen avser situationer gällande användning av tjänster som utförs av ett offer för människohandel och som utgör sexuellt utnyttjande, där gärningspersonen handlar med vetskap (förhöjt uppsåtskrav) om offrets ställning som offer för människohandelsbrott. I en situation där gärningspersonens handlande uppfyller rekvisitetet för flera olika brott är det fråga om lagkonkurrens.

Med hänsyn till denna överlappning bör utnyttjande av person som är föremål för människohandel, som är mer klandervärd, anses utgöra den primära straffbestämmelsen i förhållande till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. När det gäller annat än sexuellt utnyttjande är det inte meningsfullt att behandla förhållandet mellan utnyttjande av person som är föremål för människohandel och utnyttjande av person som är föremål för

sexhandel som en fråga om lagkonkurrens, eftersom bestämmelserna i dessa situationer uppenbart inte överlappar varandra.

Dessutom kan det i vissa situationer uppstå överlappning med 20 kap. 9 § om ersättning för sexuella gärningar riktade mot en ung person, i de fall gällande sexuellt utnyttjande som redan omfattas av den ovan nämnda överlappningen, där gärningspersonen handlar med förhöjt uppsåt i relation till offrets ställning som offer för människohandel. En sådan situation uppstår om offret är under 18 år. Enligt 1 mom. i 8 § i 20 kap. i strafflagen är 8 § underordnad i förhållande till 9 §, vilket i förarbetena (RP 221/2005 rd, s. 56) bland annat motiveras med att den senare är mer klandervärd. Straffskalan för ett brott enligt 9 § i kapitlet är böter eller fängelse i upp till två år, vilket motsvarar den straffskala som förslås för utnyttjande av person som är föremål för människohandel. I den ovan nämnda situationen med överlappning mellan den föreslagna nya kriminaliseringen och 20 kap. 9 § i strafflagen finns det när konkurrensfrågan löses skäl att beakta de skyddsintressen som skyddas genom bestämmelserna.

I de situationer som gäller den föreslagna nya kriminaliseringen, där det rör sig om användning av en tjänst som utförs i samband med människohandel som innebär sexuellt utnyttjande, kan, beroende på omständigheterna, även något av rekvisiten för sexualbrott som definieras i 20 kap. i strafflagen vara uppfyllda. I detta avseende kan hänvisas till förarbetena till den omfattande reformen av kapitel 20 i strafflagen, där det hänvisas till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i situationer där offret för gärningen är ett offer för människohandel. I dessa förarbeten konstateras att den som i dessa situationer gör sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som känner till att samlagets objekt är offer för människohandel beroende på omständigheterna också kan göra sig skyldig till våldtäkt eller sexuellt övergrepp eller den grova gärningsformen av dessa brott, eftersom ett offer för människohandel vanligen inte kan anses delta frivilligt i en sexuell handling. Gärningsmannen kan då dömas för bägge brotten. (RP 13/2022 rd, s. 122 och i den hänvisad RP 221/2005 rd, s. 55)

10 §. Juridiska personers straffansvar. För att genomföra ändringarna i 5 artiklar enligt ändringsdirektivet, ändras 1 mom. i paragrafen så att utnyttjandet av en person som är föremål för människohandel, också omfattas av juridiska personers straffansvar. Juridiska personers straffansvar regleras i 9 kap. i strafflagen.

7.2 Tvångsmedelslagen

10 kap. Hemliga tvångsmedel

6 §. Teleövervakning och dess förutsättningar. I den lista över brott som kan ligga till grund för teleövervakning i paragrafens 2 mom. införs en ny punkt 11, med hänvisning till utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Till följd av ändringen kan förundersökningsmyndigheten ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas av den brottsmisstänkte eller som denne annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för utnyttjande av en person som är föremål för människohandel.

Vid användning av detta tvångsmedel ska alltid proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 § enligt tvångsmedelslagen, principen om minsta olägenhet enligt 3 § samt finkänslighetsprincipen enligt 4 § beaktas. Dessutom ska det allmänna villkoret för användning av hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen, uppfyllas, det vill säga att det kan antas att man på det sättet får information som behövs för att utreda ett brott.

14 §. Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar. I den lista över brott som kan ligga till grund för förtäckt inhämtande av information i paragrafens 2 mom. införs en ny punkt 9, med hänvisning till utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Ändringen gör det möjligt för polisen att använda förtäckt inhämtande av information om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Precis som när det gäller 6 § ska de allmänna förutsättningarna för användning av tvångsmedel och hemliga tvångsmedel alltid beaktas vid tillämpning av det aktuella tvångsmedlet.

7.3 Polislagen

5 kap. Hemliga metoder för inhämtande av information

8 §. Teleövervakning och dess förutsättningar. I den lista över brott som kan ligga till grund för teleövervakning i paragrafens 2 mom. införs en ny punkt 8, med hänvisning till utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Till följd av ändringen kan polisen för att förhindra brott ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

När det gäller metoden för inhämtande av information ska de förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information som regleras i 2 § i kapitlet alltid beaktas.

15 §. Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar. I den lista över brott som kan ligga till grund för förtäckt inhämtande av information i paragrafens 2 mom. införs en ny punkt 7, med hänvisning till utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Ändringen medför att polisen får använda förtäckt inhämtande av information för att förhindra brott, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Polisen skulle exempelvis kunna använda en falsk identitet för att observera en situation på exempelvis en byggarbetsplats och därigenom söka aktiv kortvarig interaktion med den brottsmisstänkte för att fastställa den misstänktes uppsåt och långsiktiga användning av tjänst från ett offer för människohandel som innebär tvångsarbete.

När det gäller metoden för inhämtande av information ska de förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information, som regleras i 2 § i kapitlet alltid beaktas.

7.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

4 §. Brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka. Till slutet av 4 punkten fogas en hänvisning till den föreslagna nya straffbestämmelsen, utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Detta innebär att Gränsbevakningsväsendet får i uppgift att i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet förhindra, avslöja och utreda utöver människohandelsbrott även utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

16 §. Teleövervakning och dess förutsättningar. Till det inledande stycket i 2 mom. fogas ett omnämnande av utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Detta innebär att Gränsbevakningsväsendet för förhindrande av ett sådant brott, till de delar som förutsättningarna enligt 4 § 4 punkten uppfylls, kan ges tillstånd till teleövervakning av en

teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande eller annars med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett sådant brott.

Denna metod för inhämtande av information kräver alltid att man beaktar de förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information som anges i 14 § i denna lag.

23 §. Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar. Till 2 mom. fogas som en ny 3 punkt ett omnämmande av utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Detta innebär att Gränsbevakningsväsendet får möjlighet att använda förtäckt inhämtande av information för att förhindra ett sådant brott, till de delar som förutsättningarna enligt 4 § 4 punkten uppfylls, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer göra sig skyldig till detta brott.

Denna metod för inhämtande av information kräver alltid att man beaktar de förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information som anges i 14 § i denna lag.

58 §. Användning av hemliga tvångsmedel. Till 3 mom. 2 och 3 punkten fogas ett omnämmande av utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Omnämmandet i 2 punkten ger Gränsbevakningsväsendet rätt till teleövervakning vid utredning av ett sådant brott, till de delar som förutsättningarna enligt 4 § 4 punkten är uppfyllda.

Omnämmandet i 3 punkten ger Gränsbevakningsväsendet rätt till annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen vid utredning av ett sådant brott, till de delar som förutsättningarna enligt 4 § 4 punkten är uppfyllda.

När det gäller dessa hemliga tvångsmedel ska man alltid, med stöd av 1 mom., beakta de allmänna förutsättningar för användning av hemliga tvångsmedel som enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen ska vara uppfyllda.

7.5 Rättegångsbalken

17 kap. Om bevisning

24 §. Till punkt 3 och 4 i 3 mom. i paragrafen fogas en hänvisning till den föreslagna nya straffbestämmelsen gällande utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Således kan en videoupptagning eller annan jämförbar bild- och ljudupptagning av målsägandens förhör under förundersökningen i fråga om det aktuella brottet, användas som bevis, om den tilltalade har getts en behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde, när det är fråga om en situation som avses i punkt 3 eller 4. Punkt 3 i momentet gäller situationer där en målsägande i åldern 15–17 år i ett brott som avses i punkten inte vill infinna sig för att höras vid rättegången. Punkt 4 i momentet avser en situation för en målsägande som fyllt 18 år när hörande under rättegången i ett sådant brott som avses i punkten skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

7.6 Förundersökningslagen

9 kap. Förundersökningsmaterial

4 §. Inspelning av förhör för att användas som bevis. I punkt 2 och 3 i 4 mom. i paragrafen fogas en hänvisning till den föreslagna nya straffbestämmelsen gällande utnyttjande av person som är föremål för människohandel. Bestämmelserna i paragrafen gällande inspelning av ett förhör för användning som bevis gäller således i det aktuella brottet för en målsägande i åldern 15–17 år som inte vill infinna sig för att höras vid rättegången (punkt 2) och för en målsägande som fyllt 18 år när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada (punkt 3). Enligt 1 mom. i paragrafen ska förhör i vissa situationer som gäller den förhörda, spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att förhørsberättelsen ska användas som bevis vid rättegång och före inspelningen ska den som ska förhöras underrättas om den.

Även bestämmelserna i 2 och 3 mom. om framförandet av frågor till den som förhörs gäller inspelning av förhör med de ovan nämnda målsägandena i ärenden som rör utnyttjande av person som är föremål för människohandel. I 2 mom. i paragrafen förutsätts bland annat att den som misstänks för brottet ska ges möjlighet att ställa frågor till den som förhörs om alla de omständigheter som är av betydelse med tanke på utredningen av ärendet.

7.7 Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

34 §. Framställning om att uppta en person i hjälpsystemet. För att den nationella regleringen bättre ska överensstämma med de skyldigheter som följer av artikel 11.4 i direktivet om människohandel, sådan den lyder enligt ändringsdirektivet, fogas ett nytt 2 mom. till paragrafen. Enligt det föreslagna nya momentet får Migrationsverket meddela närmare föreskrifter som gäller förläggningen i Joutseno om tillvägagångssätten för att göra framställningar i syfte att upptäcka och identifiera offer för människohandel och hänvisa offren till hjälp och stöd.

De närmare föreskrifter som skulle meddelas med stöd av det nya 2 mom. gäller goda förfaranden i fråga om att göra en framställning, och förfaranden kan till exempel avse rådgivning om grunderna för att upptäcka offer för människohandel. Genom att upptäcka offer för människohandel blir det möjligt att identifiera dem och hänvisa dem till den hjälp och det stöd de behöver. Väsentliga aspekter av goda förfaranden för att upptäcka offer för människohandel är bland annat att identifiera tecken på människohandel och att möta offret på ett sätt som sätter offret i fokus och bygger förtroende. Inom dessa och andra områden är det möjligt att i stor utsträckning använda NRM-handboken publicerad av Justitieministeriet (Justitieministeriets publikationer. Utredningar och anvisningar 2025:5), som innehåller praktiska verktyg för alla former av människohandel och som kan tillämpas efter olika aktörers behov.

NRM-handboken innehåller följande avsnitt: inledning, identifiering och säkerhet, hjälpbehov hos offer för människohandel och svar på det, uppehållsrätt för utländska offer för människohandel, straffprocess samt materialbank. Inledningen behandlar bland annat bemötande av offer för människohandel och hjälpsystemet och lyfter fram barnets bästa som en central princip vid bemötande av offer. Avsnittet om identifiering behandlar bland annat hur tecken på människohandel kan identifieras samt stödfrågor för att inleda konversationer. Avsnittet om hjälpbehov och hur de bemöts behandlar bland annat framställningar till hjälpsystemet, hänvisning till hjälp och de olika aspekterna av att tillgodose behovet av hjälp. Avsnittet om uppehållsrätt för utländska offer för människohandel behandlar bland annat uppehållstillstånd för offer för människohandel samt internationellt skydd. Avsnittet med materialbanken innehåller en lista över aktörer som bistår offer, såsom olika myndigheter och organisationer, med kontaktuppgifter och arbetsbeskrivningar.

8 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

9 Genomförande och uppföljning

Enligt den nya punkt 3 i artikel 23, som ändrats enligt ändringsdirektivet, ska kommissionen senast den 15 juli 2030 lägga fram en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit nödvändiga åtgärder för att följa direktivet samt vilka effekter dessa åtgärder har haft.

10 Förhållande till andra propositioner

I regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 och 10 kap. i tvångsmedelslagen och till lagar som har samband med den (RP 98/2026 rd) föreslås samordning av 10 kap. i tvångsmedelslagen och de brottsbekämpningslagar som gäller Tullen och Gränsbevakningsväsendet på så vis att framöver ska bestämmelser om hemliga tvångsmedel även för Tullens och Gränsbevakningsväsendets del införas i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Det är fråga om tekniska lagändringar som innebär att användningen av hemliga tvångsmedel medan ett brott utreds inte längre ska regleras i de nämnda brottsbekämpningslagarna utan i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Därmed gäller den ändring i 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet som föreslås i denna regeringsproposition, i enlighet med förslaget i ovan nämnda regeringsproposition (RP 98/2026 rd), den nya 1 a § i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Även om det i avsnitt 11.1 i den ovan nämnda propositionen (RP 98/2026 rd) konstateras att det inte finns behov av samordning av dessa propositioner är det dock, till ovan nämnda delar, nödvändigt med samordning, på grund av de ändringsförslag som infördes under den fortsatta beredningen av denna regeringsproposition.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

11.1 Inledning

De ändringar i strafflagen som föreslås för att genomföra ändringsdirektivets skyldigheter innebär ett mer omfattande straffrättsligt ansvar för användning av en tjänst som utförs av en person som är föremål för människohandel samt eventuellt i viss mån ett utvidgat straffrättsligt ansvar för människohandel i syfte att göra en person till föremål för surrogatmoderskap. Förslagen baserar sig på internationella förpliktelser som är bindande för Finland. Ett sådant samband har grundlagsutskottet konstaterat vara en omständighet som stöder godtagbarheten av regleringen (till exempel GrUU 38/2012 rd, s. 3/I). Även de internationella förpliktelserna ska emellertid uppfyllas i överensstämmelse med de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna. Kriminaliseringar innebär dock alltid, när det gäller böter, ett ingrepp i den egendom som tryggas i 15 § i grundlagen och, när det gäller fängelsestraff, ett ingrepp i den personliga frihet som tryggas i 7 § i grundlagen.

De ändringar av tvångsmedelslagen och på motsvarande sätt av polislagen och även av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet som anses motiverade med hänsyn till den föreslagna nya straffbestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för människohandel, som föreslås för att genomföra ändringsdirektivet, gör det under vissa förutsättningar möjligt att först och främst ingripa i skyddet av förtroliga meddelanden enligt 10 § 2 mom. i grundlagen, när det gäller befogenheterna gällande teleövervakning. Enligt denna bestämmelse i grundlagen är brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden okränkbar. Enligt 4 mom. i paragrafen kan dock i lag föreskrivas sådana

begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. För det andra gör de föreslagna befogenheterna, under vissa förutsättningar, det möjligt att ingripa i det skydd för privatlivet som garanteras i 10 § 1 mom. i grundlagen när det gäller förtäckt inhämtande av information. Även de befogenheter som föreslås enligt tvångsmedelslagen och polislagen måste uppfylla förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Ändringarna i rättegångsbalken, som anses motiverade mot bakgrund av den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjandet av en person som är föremål för människohandel i syfte att genomföra ändringsdirektivet, gör det under vissa förutsättningar möjligt att i samband med den nya kriminaliseringen använda bild- och ljudupptagningar som bevisning utan att vid rättegång höra den person som tillhandahållit dem, vilket skulle inskränka rätten till en rättvis rättegång som garanteras i 21 § i grundlagen. De föreslagna ändringarna i rättegångsbalken ska också uppfylla förutsättningarna för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna.

11.2 Kraven på godtagbarhet och proportionalitet

11.2.1 Ändringar i strafflagen

Enligt 7 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt till personlig frihet, integritet och trygghet. Den personliga frihet som tryggas i 7 § 1 mom. i grundlagen har karaktären av en allmän grundläggande fri- och rättighet, som inte bara skyddar människans fysiska frihet utan också hennes viljas frihet och självbestämmanderätt. (RP 309/1993 rd, s. 46).

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv tryggt.

I 22 § i grundlagen åläggs det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Det är också möjligt att skydda de grundläggande fri- och rättigheterna med hjälp av strafflagen, förutsatt att de ramar för straffrättslig reglering som grundlagen ställer upp är uppfyllda.

Grundlagen sätter konstitutionella gränser både för vilka gärningar som kan kriminaliseras och vilka påföljder som kan knytas till brott. Straffbestämmelserna ska uppfylla villkoren för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna. Även om den gärning som föreslås bli kriminaliserad i sig inte avser handlingar som grundlagen uttryckligen berättigar, innebär ett bötesstraff i vilket fall som helst ett ingrepp i den egendom som tryggas i 15 § i grundlagen och ett fängelsestraff ett ingrepp i den personliga frihet som tryggas i 7 § i grundlagen. På det hela taget gäller den praxis som grundar sig på grundlagsutskottets förutsättningar för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna i strafflagstiftningen i allmänhet (exempelvis GrUU 20/2018 rd s. 2–4, GrUU 48/2017 rd s. 7–8, GrUU 15/2010 rd, GrUU 17/2006 rd s. 2/II, GrUU 20/2002 rd s. 6/I, GrUU 23/1997 rd s. 2–3).

Grunden för inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet ska för det första vara godtagbar med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet. En godtagbar begränsningsgrund i den straffrättsliga regleringen kan till exempel vara en strävan att skydda tillgodoseendet av någon annan grundläggande fri- eller rättighet än den som är föremål för inskränkningen, eller att uppnå något annat sådant mål som med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet enligt en objektiv bedömning är godtagbart i normativt hänseende (GrUU 9/2016 rd och GrUU 61/2014 rd, s. 3/I).

Inskränkningar ska vidare vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl. Grundläggande fri- och rättigheter ska alltså inte inskränkas i onödan eller endast för säkerhets

skull, även om en i och för sig godtagbar grund föreligger. Grundlagsutskottet har exempelvis ansett att gärningar inte ska kriminaliseras om straffbestämmelsen huvudsakligen har en symbolisk betydelse (se GrUU 5/2009 rd s. 3/II och GrUU 29/2001 rd s. 4/I). Godtagbarhetskravet, som ingår i de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna, gäller också det straffrättsliga påföljdssystemet och kan i praktiken vara betydande med tanke på regleringen om straff (till exempel GrUU 9/2016 rd s. 4–6).

När det gäller rekvisiten i strafflagen och straffskalornas stränghet är också kravet på proportionalitet av betydelse. Proportionalitetskravet förutsätter en bedömning av om samma syfte kan nås på något annat sätt som innebär ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än genom en straffbestämmelse. Också straffpåföljdens stränghet har samband med proportionalitetskravet (se t.ex. GrUU 20/2002 rd, s. 6/I och GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). Straffpåföljdens stränghet ska stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet och straffsystemet som helhet ska uppfylla kraven på proportionalitet (GrUU 9/2016 rd s. 2, GrUU 56/2014 rd s. 2–3, GrUU 16/2013 rd s. 2/I, GrUU 23/1997 rd s. 2/II).

Förslagen om att komplettera bestämmelsen om människohandel (25 kap. 3 § i strafflagen) och den nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel (ny 3 d § i samma kapitel) grundar sig på internationella förpliktelser som är bindande för Finland. Ett sådant samband har grundlagsutskottet konstaterat vara en omständighet som stöder godtagbarheten av regleringen (till exempel GrUU 38/2012 rd, s. 3/I). Innehållet i de föreslagna bestämmelserna kan också anses vara godtagbart och proportionerligt med hänsyn till, för det första, betydelsen av de rättsobjekt som skyddas av båda bestämmelserna, nämligen den personliga friheten, integriteten samt skyddet för privatlivet. För det andra är det, med avseende på godtagbarhet och proportionalitet, av betydelse att de brott som avses i de föreslagna straffbestämmelserna gäller gärningar som på ett väsentligt sätt kränker dessa skyddsintressen. För det tredje är det viktigt för proportionaliteten att villkoren för tillämpningen av bestämmelserna är mycket strikta. För att bestämmelsen om människohandel ska kunna tillämpas krävs att flera av bestämmelsens delområden uppfylls, och den föreslagna bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för människohandel kräver bland annat den högsta graden av uppsåt, att gärningspersonen har vetskap om offrets ställning som föremål för människohandelsbrottet.

Den straffskala som föreslås för den nya kriminaliseringen, från böter till fängelse i högst två år, kan också anses uppfylla proportionalitetskravet med beaktande av det förhöjda uppsåtskravet och av tillämpningsområdet, som omfattar ett brett spektrum av situationer av utnyttjande inom olika former av människohandel, varav vissa även kan vara relativt långvariga.

11.2.2 Ändringar i tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I propositionen föreslås att bestämmelserna om hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen ändras så att det vid förundersökning av det nya föreslagna brottet, utnyttjande av person som är föremål för människohandel, finns en möjlighet att, när de allmänna förutsättningarna för tvångsmedel, hemliga tvångsmedel och de aktuella tvångsmedlen uppfylls, använda teleövervakning enligt 6 § och förtäckt inhämtande av information enligt 14 § i detta kapitel under samma förutsättningar som dessa tvångsmedel redan kan användas när det gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen. Om det inte skulle föreskrivas att detta nya brott kan ligga till grund för teleövervakning och förtäckt inhämtande av information kan man i en förundersökning som gäller utnyttjande av person som är föremål för människohandel, baserat på det föreslagna

maximistraflet två år för brottet, använda teleövervakning endast i situationer där brottet hade begåtts med hjälp av en teleadress eller teleterminalutrustning, och förtäckt inhämtande av information kan användas endast i ett datanät. I propositionen föreslås dessutom motsvarande ändringar i polislagens 5 kap., som gäller hemliga metoder för inhämtande av information. Dessutom föreslås att lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet ändras så att det nämnda nya brottet fogas till de brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet och att Gränsbevakningsväsendet för dess del ges befogenheter som motsvarar de förslag som gäller tvångsmedelslagen och polislagen.

Befogenheter gällande teleövervakning gör det möjligt att ingripa i skyddet av förtroliga meddelanden enligt 10 § 2 mom. i grundlagen. Befogenheterna gällande förtäckt inhämtande av information gör det i sin tur möjligt att ingripa i det skydd för privatlivet som garanteras i 10 § 1 mom. i grundlagen.

Utvidgningen av de befogenheter som det föreskrivs om i tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och som innebär en inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna ska uppfylla förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara noga avgränsade och tillräckligt exakt definierade. Grunderna för inskränkningar ska vara acceptabla och inskränkningar ska vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl. Inskränkningarna ska vara förenliga med kravet på proportionalitet vilket förutsätter att inskränkningarna är nödvändiga för att uppnå ett acceptabelt syfte och att målet inte kan nås genom mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna. (GrUB 25/1994 rd, s. 5).

Förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna anknyter till kravet på nödvändighet, vilket innebär att tvångsmedlets användbarhet, nytta eller behov i brottsutredningen inte ensam avgör om användningen av medlet är lagligt tillåten vid utredningen av brottet. Befogenheten blir inte nödvändig bara på grund av en iakttagelse om befogenhetens effektivitet (GrUU 36/2002 rd, s. 6). En inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna kan anses nödvändig, om ett brott sällan kan utredas utan användning av tvångsmedel (GrUU 32/2013 rd s. 4).

Den föreslagna nya kriminaliseringen, utnyttjande av person som är föremål för människohandel, innebär uppsåtligt utnyttjande av person som redan utsätts för ett brott som i väsentlig grad kränker dennes frihet, nämligen människohandel, i en situation där gärningspersonen är medveten om att personen som är föremål för hans eller hennes gärning, är föremål för människohandelsbrott. Det föreslagna maximistraflet är två års fängelse. Straffskalan för gärningen skulle därmed vara strängare än för den gärning som ligger nära i sak, nämligen utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, som har ett maximistraf på sex månaders fängelse, och som i tvångsmedelslagen och polislagen redan finns som brott som kan ligga till grund för de befogenheter vars tillämpningsområde den här propositionen avser att utvidga i samband med den nya kriminaliseringen.

Teleövervakning kan användas för att få information om användarna av en tjänst som utförs av en person som är föremål för människohandel. De tjänster som utförs av offret för en sådan gärning kan ha flera användare, även under en längre tidsperiod, varvid de aktuella tvångsmedlen kan anses vara viktiga metoder för att identifiera tjänsternas användare. Vid förtäckt inhämtande av information kan till exempel polisen använda exempelvis en falsk

identitet för att observera en situation på exempelvis en byggarbetsplats och därigenom söka aktiv kortvarig interaktion med den brottsmisstänkte för att fastställa den misstänktes uppsåt och långsiktiga användning av tjänsterna från ett offer för människohandel som innebär tvångsarbete. Nedan följer en mer detaljerad granskning av hur de föreslagna befogenheterna förhåller sig till grundlagen.

Befogenheter som gäller teleövervakning möjliggör ingripanden i det skydd för förtroliga meddelanden som garanteras i 10 § 2 mom. i grundlagen. Enligt denna bestämmelse i grundlagen är brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden okränkbar. Enligt 4 mom. i paragrafen kan dock lagen föreskriva sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. Till de brott som avses i momentet och som äventyrar individens eller samhällets säkerhet hör exempelvis narkotikabrott, grova våldsbrott samt lands- och högförräderi. (RP 309/1993 rd, s. 54/II) samt grovt störande av post- och teletrafik, grov systemstörning, grovt skjutvapenbrott samt vissa korruptions- och tjänstebrott (RP 217/2022 rd, s. 148 och 151).

Även om det föreslagna nya brottet som avser utnyttjande av person som är föremål för människohandel inte nödvändigtvis helt uppenbart kan jämföras med de ovan nämnda brotten, kan det betraktas som ett av de brott som avses i momentet. Det föreslagna nya brottet utgör ett väsentligt intrång i en persons personliga frihet, som garanteras i 7 § i grundlagen. Det är fråga om utnyttjande av person som är föremål för ett särskilt allvarligt brott mot friheten, människohandel eller grov människohandel, genom att använda en tjänst som personen utför i denna situation, med vetskap om att personen är offer för ett människohandelsbrott. Ur offrets synvinkel, tidsmässigt och i förhållande till rekvisitet för människohandelsbrott, utgör en sådan användning av tjänsten en direkt fortsättning på ett människohandelsbrott. De tjänster som omfattas av den föreslagna bestämmelsen vore i allt väsentligt kopplade till vad som omfattas av rekvisitet för människohandelsbrottet i fråga om gärningens syfte. När det gäller de sexuella tjänster som omfattas av den föreslagna bestämmelsen kan det lyftas fram att utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen, som delvis överlappar bestämmelsen, redan hör till de brott som kan ligga till grund för de befogenheter som föreslås i denna proposition för tvångsmedelslagen och polislagen.

De tjänster som omfattas av den föreslagna nya kriminaliseringen innefattar alla typer av tjänster som en person som är föremål för ett människohandelsbrott kan utföra i olika situationer just i denna egenskap. Ett exempel på den typ av tjänst som avses i bestämmelsen är sexuellt utnyttjande enligt rekvisitet för människohandel. I detta avseende överlappar bestämmelsen i viss utsträckning utnyttjandet av en person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 §. Överlappningen avser användning av tjänster som utförs av ett offer för människohandel och som utgör sexuellt utnyttjande inom ramen för människohandel, där gärningspersonen handlar med vetskap (förhöjt uppsåtskrav) i förhållande till offrets ställning som offer för människohandel. Den utvidgning av straffbarhetsområdet som följer av den föreslagna bestämmelsen avser främst arbetsrelaterad människohandel, som anses förekomma särskilt inom restaurang-, städ- och byggbranschen samt inom jordbruket. Tillämpningen av den föreslagna nya kriminaliseringen förutsätter att användaren av tjänsten har kännedom, det vill säga den högsta graden av uppsåt, om att den person som utför tjänsten är ett offer för människohandel.

För många tjänster, exempelvis bygg- och städtjänster och tjänster som beställs till hemmet, kan det i allmänhet antas att tjänsten har flera användare även under en lång tidsperiod och att tjänsten i regel avtalas i förväg genom kommunikation. När det gäller till exempel restaurangtjänster är det också vanligt att kunden inte kommunicerar om tjänsten i förväg utan

går direkt till restaurangen och beställer en maträtt muntligt av servitören. När det gäller rekvisitet gällande information för den föreslagna nya kriminaliseringen begränsas de situationer i vilka bestämmelsen kan tillämpas avsevärt, exempelvis när det gäller tjänster som tillhandahålls av en restaurangkock, eftersom det är mycket sällan som en restauranggäst kan förväntas ha en uppfattning om arbetsförhållanden för restaurangpersonalen, särskilt kocken.

Befogenheterna gällande teleövervakning kan anses nödvändiga för det föreslagna nya brottet i fråga, eftersom de i många situationer gör det möjligt att identifiera användarna av den tjänst som utförs av den person som är föremål för människohandel, och det kan handla om flera användare under lång tid. Det är dock inte så att man alltid kommer överens om tjänsten i förväg i alla situationer. Det bör därför understrykas att användningen av hemliga tvångsmedel i praktiska situationer begränsar både de allmänna förutsättningarna för användning av tvångsmedel, såsom proportionalitetsprincipen i 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen, och de allmänna förutsättningarna för användning av hemliga tvångsmedel. Enligt proportionalitetsprincipen i 1 kap. 2 § i lagen får tvångsmedel användas endast om det kan anses försvärligt med beaktande av hur grovt det undersökta brottet är, hur viktigt det är att brottet utreds och av att den misstänktes eller någon annans rättigheter kränks när tvångsmedel används samt övriga omständigheter som inverkar på saken. Enligt 10 kap. 2 § 1 mom. i lagen är en allmän förutsättning för att hemliga tvångsmedel ska få användas att det kan antas att man på det sättet får information som behövs för att utreda ett brott.

Vid bedömningen av de föreslagna ändringarna av regleringen i tvångsmedelslagen om teleövervakning ska beaktas att här avses ett mindre ingrepp i skyddet för konfidentiell kommunikation än teleavlyssning (RP 222/2010 rd, s. 384). Teleövervakning enligt 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen kräver också domstolstillstånd enligt samma paragraf och 43 § i kapitlet.

Befogenheterna gällande förtäckt inhämtande av information gör det möjligt att ingripa i det skydd för privatlivet som garanteras i 10 § 1 mom. i grundlagen. Förtäckt inhämtande av information inkräktar dock inte på skyddet för privatlivet i lika hög grad som vid förtäckt verksamhet (RP 222/2010 rd, s. 386). Området för den föreslagna nya kriminaliseringen, som enligt förslaget ska läggas till de brott som kan ligga till grund för förtäckt inhämtande av information, behandlas ovan. Vid förtäckt inhämtande av information kan till exempel polisen använda exempelvis en falsk identitet för att observera en situation på exempelvis en byggarbetsplats och därigenom söka aktiv kortvarig interaktion med den brottsmisstänkte för att fastställa den misstänktes uppsåt och långsiktiga användning av tjänsterna från ett offer för människohandel som innebär tvångsarbete. I praktiken begränsas användningen av förtäckt inhämtande av information av de allmänna förutsättningar för användning av tvångsmedel som diskuterats ovan, såsom proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen och de allmänna förutsättningarna för användning av hemliga tvångsmedel.

Med hänsyn till den föreslagna nya kriminaliseringens karaktär, de föreslagna befogenheternas betydelse för utredningen av brotten i fråga och det som konstateras ovan om befogenheterna och förutsättningar för användning av dem kan det anses finnas sådana grunder för att foga utnyttjande av person som är föremål för människohandel till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning (6 §) och förtäckt inhämtande av information (14 §) enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, och de kan anses vara motiverade av ett tungt vägande samhälleligt behov och uppfylla proportionalitetskravet. När befogenheterna regleras i enlighet med propositionen är de exakt och noga avgränsade.

Med stöd av det som ovan anförts beträffande karaktären hos den föreslagna nya kriminaliseringen och, i tillämpliga delar, befogenheternas betydelse i samband med de ändringar som föreslås i tvångsmedelslagen, vore det motiverat att utvidga befogenheterna

enligt 5 kap. i polislagen (teleövervakning och förtäckt inhämtande av information) så att de omfattar det nya brottet på motsvarande sätt som är motiverat i fråga om 10 kap. i tvångsmedelslagen.

Förslagen om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet har samband med de förslag om ändring av tvångsmedelslagen och polislagen som behandlas ovan.

Med beaktande av ovanstående kan det anses att de föreslagna ändringarna i tvångsmedelslagen, polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet inte är problematiska med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Ovan har frågor som hänför sig till de föreslagna ändringarna bedömts mot bakgrund av grundlagens och grundlagsutskottets tolkningspraxis, och det har ansetts att det är godtagbart, med beaktande av de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 25/1994 rd, s. 5), att den nya föreslagna kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel fogas till de brott som kan ligga till grund för teleövervakning och förtäckt inhämtande av information. Dessutom har det, i fråga om befogenheter till teleövervakning som möjliggör ingripande i skyddet av förtroliga meddelanden enligt 10 § 2 mom. i grundlagen, ovan bedömts att den nämnda föreslagna nya kriminaliseringen kan anses utgöra ett sådant brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet som avses i 10 § 4 mom. i grundlagen, för vilket det genom lag får föreskrivas om nödvändiga begränsningar i meddelandehemligheten. Regeringen anser dock att det är önskvärt att grundlagsutskottet avger ett utlåtande om lagförslag 2, 3 och 4.

11.2.3 Ändringar i rättegångsbalken

I propositionen föreslås en ändring av 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkterna i rättegångsbalken beträffande bevisning, så att ljud- och bildupptagningar av förhör under förundersökning med målsäganden i fråga om utnyttjande av en person som är föremål för människohandel, under vissa omständigheter som gäller målsäganden, kan användas som bevis i domstol, förutsatt att den åtalade ges adekvat möjlighet att ställa frågor till den förhörda. Motsvarande möjlighet finns redan i dessa punkter, bland annat för målsäganden i fråga om människohandel, grov människohandel eller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Syftet med ändringarna vore att skydda målsäganden i brott som rör utnyttjande av personer som är föremål för människohandel, vilka omfattas av den föreslagna nya kriminaliseringen.

De ovan nämnda ändringarna föreslås genomföras genom att en hänvisning till utnyttjande av person som är föremål för människohandel fogas till punkterna 3 och 4 i 3 mom. Enligt momentet kan förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde vid förundersökningen, i de situationer som anges i momentet. Punkt 3 i momentet gäller situationer där en målsägande i åldern 15–17 år i ett brott som avses i punkten inte vill infinna sig för att höras vid rättegången. Punkt 4 i momentet avser en situation för en målsägande som fyllt 18 år när hörande under rättegången i ett sådant brott som avses i punkten skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

De föreslagna ändringarna i rättegångsbalken är relevanta för rätten till en rättvis rättegång som garanteras i 21 § i grundlagen och artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Enligt artikel 6.3 d i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, har en person som är anklagad för ett brott, rätt att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas emot honom samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom. Användning av en bild- och ljudupptagning

som bevis utan att under rättegången höra den person som lämnat den inskränker denna rättighet.

År 2023 utvidgades tillämpningsområdet för användning av videoupptagning som bevis, enligt 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken och 9 kap. 4 § 4 mom. i förundersökningslagen, så att det nu omfattar fler sexualbrott än tidigare, inklusive utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, och människohandel och grov människohandel. I regeringens proposition om dessa ändringar (RP 217/2022 rd) har ändringarna bedömts på basis av grundlagsutskottets utlåtandepraxis och Europadomstolens avgörandepraxis. Dessa ändringar kan ses som starkt relaterade till de nu föreslagna ändringarna och mycket av det som konstateras i regeringens proposition kan användas för att bedöma de nu föreslagna ändringarna utifrån de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna. Nedan presenteras också de punkter som lyftes fram i den aktuella regeringspropositionen från 2022 (RP 217/2022, s. 152–153) och som är mest relevanta för denna proposition.

Grundlagsutskottet har konstaterat att det i princip krävs ett synnerligen restriktivt förhållningssätt till en reglering som begränsar rätten till förhör under huvudförhandlingarna. Grundlagsutskottet anser dock att det med hänvisning till de kriterier för att skydda offret är godtagbart att särbehandla vissa sexualbrott också när målsäganden vid förhörstillfället har uppnått myndighetsåldern. (GrUU 39/2014 rd s. 3–4.)

Europadomstolen har i flera avgöranden bedömt omfattningen av den åtalades rätt att förhöra och möjligheten att använda en vittnesutsaga från ett tidigare skede i processen som bevis utan att höra den person som lämnat utsagan i rätten. Särskilt viktiga avgöranden i detta hänseende är avgörandena i plenum *Al-Khawaja och Tahery mot Förenade kungariket* (26766/05 och 22228/06, 15.12.2011) samt *Schatschaschwili mot Tyskland* (9154/10, 15.12.2015). Utgångspunkten är att vittnen ska höras i en offentlig rättegång i den åtalades närvaro. Avvikelser från detta förutsätter att det finns ett giltigt skäl för att inte höra ett vittne i en rättegång. Även vittnesutsagans betydelse i ärendet och förekomsten av balanserande faktorer i målet ska beaktas.

Europadomstolen har konstaterat att rättegångar som gäller sexualbrott kan involvera aspekter relaterade till skydd av målsägande på grund av vilka det kan vara godtagbart att ersätta hörande av en målsägande personligen med en utsaga vid förundersökningen (t.ex. *Aigner mot Österrike*, 10.5.2012, punkt 37–39). Europadomstolen har dock även godtagit andra hinder för hörande. Det kan röra sig om vittnets rädsla (*Al-Khawaja och Tahery mot Förenade kungariket*, punkt 124 och *Horncastle m.fl. mot Förenade kungariket* 4148/10, den 16 december 2014, punkt 133). I fallet *Gani mot Spanien* (61800/08 19.2.2013) konstaterade Europadomstolen att målsägandens frånvaro varit en godtagbar orsak, eftersom målsäganden konstaterats lida av posttraumatiskt stressyndrom och de psykiska symptomen hade förhindrat närvaro vid förhandlingen.

I avgörandet *Schatschaschwili mot Tyskland* (2015) konstaterade Europadomstolen att även om det inte är nödvändigt att använda en skriftlig berättelse, så kränker detta inte i sig artikel 6, utan även balanserande aspekter ska beaktas. Efter detta avgörande har Europadomstolen tillåtit användning av berättelser från förundersökningen som bevis till exempel i fallet *Stulir mot Republiken Tjeckien* (36705/12, 12.1.2017), trots att det inte fanns någon godtagbar orsak för vittnets frånvaro (punkt 58–62).

När tillämpningsområdet för användningen av videoupptagning som bevis enligt 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken och 9 kap. 4 § 4 mom. i förundersökningslagen utvidgades till att omfatta fler sexualbrott än tidigare, såsom utnyttjande av person som är föremål för sexhandel,

samt människohandel och grov människohandel, konstaterades det i regeringens proposition först och främst att människohandel ofta innebär långvarig psykologisk maktutövning. I propositionen ansågs att målsäganden därför befinner sig i en särskilt utsatt ställning även när sexuellt utnyttjande inte förekommer. I propositionen ansågs att när det gäller Europadomstolens praxis förefaller det inte att finnas hinder till följd av artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna för att utvidga möjligheten att utnyttja förundersökningsinspelningar till de föreslagna sexualbrotten och människohandelsbrotten. (RP 217/2022, s. 154.)

Den föreslagna nya kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel gäller brott som involverar liknande särskilda omständigheter relaterade till målsägandens utsatthet och behovet av att skydda målsäganden som de sexual- och människohandelsbrott där det enligt gällande lag är tillåtet att använda en i förundersökningen upptagen berättelse som bevis i rättegången. Människohandel involverar ofta långvarig psykisk maktutövning och målsäganden befinner sig därför i en särskilt utsatt ställning. Den föreslagna nya kriminaliseringen gäller utnyttjande av person som är föremål för ett människohandelsbrott genom att uppsåtligt använda en tjänst som utförs av en person i en sådan ställning, med vetskap om att den person som utför tjänsten är föremål för ett människohandelsbrott. Målsäganden befinner sig i en utsatt ställning vid ett sådant brott, och att vid en rättegång möta personer som har använt hans eller hennes tjänster kan orsaka särskild psykisk stress för målsäganden. Den målsägandes utsatta ställning och behov av skydd kan, när det gäller den föreslagna kriminaliseringen av utnyttjande av person som är föremål för människohandel, inte anses avvika i någon väsentlig grad från den ställning och de behov som en målsägande har i ett ärende som gäller människohandel eller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Det kan således anses finnas ett godtagbart skäl för de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken.

Det finns också skäl att uppmärksamma att användningen av en förundersökningsinspelning som bevis i rättegången inte automatiskt är tillåten vid den föreslagna nya kriminaliseringen. Det förutsätter dels att möjligheten till korsförhör säkerställs, dels, vid tillämpning av 17 kap. 24 § 3 mom. 3 punkten, att det gäller en ung målsägande i åldern 15–17 år inte vill infinna sig för att höras vid rättegången, samt, vid tillämpning av 4 punkten, för en målsägande som fyllt 18 år när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Med hänsyn till det föreslagna nya brottet, karaktären av utnyttjandet av en person som är föremål för människohandel, kopplingen till människohandelsbrott, likheterna med 20 kap. 8 § i strafflagen, det särskilda behovet av att skydda målsägande i en utsatt ställning, och grundlagsutskottets och Europadomstolens avgörandepraxis som behandlats ovan, kan ändringen av 17 kap. 24 § 3 och 4 punkterna i rättegångsbalken som behandlats ovan, så att den i de avsedda situationerna omfattar målsägande för den person som är föremål för utnyttjande av person som är föremål för människohandel, anses vara godtagbar. De föreslagna ändringarna anses därför inte vara konstitutionellt problematiska.

11.3 Den straffrättsliga legalitetsprincipen

Vid beredningen av straffrättslig reglering har den straffrättsliga legalitetsprincipen (8 § i grundlagen, artikel 7 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna samt artikel 49 i EU:s stadga om de grundläggande fri- och rättigheterna) särskild betydelse. Principen förutsätter bland annat att rekvisitet är noggrant avgränsat och tillräckligt exakt. Rekvisitet i varje brott måste uttryckas i lagen med tillräcklig precision så att lagtexten gör det

möjligt att förutse om en gärning eller försummelse är straffbar (t.ex. GrUU 20/2018 rd, s. 2 med hänvisningar).

Förslaget i propositionen att ändra brottsrekvisitet för människohandel i 25 kap. 3 § i strafflagen genom att i förteckningen av syften med gärningen lägga till syftet att göra en person till föremål för surrogatmoderskap kan anses öka bestämmelsens exakthet. Detta bidrar därmed till genomförandet av den straffrättsliga legalitetsprincipen, med beaktande av att handlingen att göra en person till föremål för surrogatmoderskap åtminstone i vissa situationer redan kan omfattas av bestämmelsens rekvisit för omständigheter som kränker människovärdet.

Den nya 3 d § (utnyttjande av person som är föremål för människohandel) som föreslås i samma kapitel kan anses uppfylla kravet på exakthet, med beaktande av att bestämmelsen för det första hänvisar exakt till bestämmelserna om människohandel, dvs. till 3 och 3 a § i kapitlet. Den föreslagna bestämmelsen gäller användning av en tjänst som utförs av en person som är föremål för ett "brott enligt 3 eller 3 a §".

För det andra behandlas innebörden av de termer som används i bestämmelsen om tjänsten och dess användning, i detalj i motiveringen i en sådan omfattning att det inte vore ändamålsenligt att precisera ordalydelsen i bestämmelsen. I motiveringen beskrivs bland annat exempel på sådana tjänster som avses i bestämmelsen, och bestämmelsens tillämpningsområde avgränsas så att den inte omfattar bland annat situationer där en person köper en färdig produkt, såsom ett paket frysta bär i en livsmedelsbutik, som har producerats under arbetsförhållanden som utgör människohandel.

För det tredje preciseras bestämmelsens tillämpningsområde genom begränsningen av bestämmelsens krav på tillräknande till uppsåtlighet och det förhöjda uppsåtskravet som gäller vetenskap med avseende på den person som utför tjänsten som offer för människohandel, med särskild hänsyn till de mångfasetterade situationer i vilka de tjänster som omfattas av bestämmelsen utförs.

För det fjärde, ur ett lagkonkurrensperspektiv, förtydligar behandlingen av den föreslagna nya kriminaliseringen i bestämmelsens motivering, i relation till de delvis överlappande bestämmelserna om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § och om att erbjuda ersättning för en sexuell handling riktad mot en ungdom enligt 9 §, tillämpningsområdet för den föreslagna bestämmelsen.

11.4 Lagstiftningsordning

På de grunder som nämns ovan i 10.1 och 10.2 kan lagförslagen enligt regeringens uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser att det är önskvärt att grundlagsutskottet lämnar ett utlåtande om propositionen, trots att de ändringsförslag i propositionen som gäller tvångsmedelslagen och polislagen handlar om en utvidgning av befogenhetsregleringen så att den omfattar endast det föreslagna nya brottet, utnyttjande av person som är föremål för människohandel, ett brott som i sak ligger nära och delvis överlappar med det brott enligt 20 kap. 8 § i strafflagen som redan hör till de brott som kan ligga till grund för dessa tvångsmedel och medel för inhämtande av information, och trots att de ändringsförslag som gäller lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet handlar om att införa en bestämmelse om att detta nya brott också ska bli ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka samt bestämmelser om de befogenheter som kopplas till brottet och som motsvarar de förslag som gäller tvångsmedelslagen och polislagen.

Grundlagsutskottets utlåtande har bedömts vara behövligt, eftersom lagförslag 2, 3 och 4 i propositionen för det första är förenade med frågan huruvida det när det gäller utnyttjande av en person som är föremål för människohandel kan anses vara förenligt med proportionalitetskravet och nödvändigt att föreskriva om befogenheter i fråga om teleövervakning och förtäckt inhämtande av information, som hör till de hemliga tvångsmedlen och de hemliga metoderna för inhämtande av information, för att förhindra och utreda brottet i fråga. Befogenheterna i fråga om teleövervakning gör det möjligt att ingripa i skyddet för förtroliga meddelanden enligt 10 § 2 mom. i grundlagen och befogenheterna i fråga om förtäckt inhämtande av information gör det i sin tur möjligt att ingripa i skyddet för privatlivet enligt 10 § 1 mom. i grundlagen. För det andra är de nämnda lagförslagen också förenade med frågan huruvida utnyttjande av en person som är föremål för människohandel kan betraktas som ett sådant brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet och som avses i 10 § 4 mom. i grundlagen och i fråga om vars utredning det genom lag kan föreskrivas om nödvändiga begränsningar i meddelandehemligheten.

Eftersom ändringsdirektivet innehåller bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag, föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 25 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 25 kap. 3 § 1 mom. och 10 § 1 mom., sådana de lyder, 3 § 1 mom. i lag 696/2024 och 10 § 1 mom. i lag 1129/2022, samt
fogas till 25 kap. en ny 3 d § som följer:

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att

- 1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan,
- 2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,
- 3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller
- 4) ta emot en sådan ersättning

utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra personen till föremål för sexuellt utnyttjande i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet, eller för surrogatmoderskap eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för *människohandel* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

3 d §

Utnyttjande av person som är föremål för människohandel

Den som använder en tjänst som utförs av en person som han eller hon vet är föremål för ett brott som avses i 3 eller 3 a § ska för *utnyttjande av person som är föremål för människohandel* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

10 §

Juridiska personers straffansvar

På människohandel, grov människohandel och utnyttjande av person som är föremål för människohandel tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 10 kap. 6 och 14 § i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 6 § 2 mom. 9 och 10 punkten och 14 § 2 mom. 7 och 8 punkten, sådana de lyder i lag 416/2026, samt
fogas till 10 kap. 6 § 2 mom., sådant det lyder i lag 416/2026, en ny 11 punkt och till 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 416/2026, en ny 9 punkt som följer:

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

- 9) förberedelse till tagande av gisslan,
- 10) förberedelse till grovt rån, eller
- 11) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

- 7) förberedelse till tagande av gisslan,
- 8) förberedelse till grovt rån, eller
- 9) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 5 kap. 8 och 15 § i polislagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen (872/2011) 5 kap. 8 § 2 mom. 6 och 7 punkten och 15 § 2 mom. 5 och 6 punkten, sådana de lyder i lag 417/2026, samt
fogas till 5 kap. 8 § 2 mom., sådant det lyder i lag 417/2026, en ny 8 punkt och till 15 § 2 mom., sådant det lyder i lag 417/2026, en ny 7 punkt som följer:

5 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

8 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

För att förhindra brott kan polisen ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

-
- 6) i 34 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen avsett brott som begåtts i terroristiskt syfte, resa för terrorism, främjande av resa för terrorism eller offentlig uppmaning till terrorism,
 - 7) grovt tullredovisningsbrott, eller
 - 8) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.
-

15 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Polisen får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

-
- 5) grovt tullredovisningsbrott,
 - 6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet, eller
 - 7) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.
-

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 4 § 4 punkten, det inledande stycket i 16 § 2 mom., 23 § 2 mom. 2 punkten och 58 § 3 mom. 2 och 3 punkten, sådana de lyder i lag 399/2025, samt
fogas till 23 § 2 mom., sådant det lyder i lag 399/2025, en ny 3 punkt som följer:

4 §

Brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka

Gränsbevakningsväsendet har till uppgift att förhindra, avslöja och utreda

4) människohandel enligt 25 kap. 3 §, grov människohandel enligt 25 kap. 3 a § och utnyttjande av person som är föremål för människohandel enligt 25 kap. 3 d § i strafflagen i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet,

16 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

För förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka kan Gränsbevakningsväsendet ges tillstånd till teleövervakning av en teledress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande eller annars med fog kan antas komma att göra sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för människohandel eller till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med undantag för

23 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

För förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka får Gränsbevakningsväsendet använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en

persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

2) häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

3) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

58 §

Användning av hemliga tvångsmedel

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

2) teleövervakning vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller av grovt döljande av olagligt byte eller av utnyttjande av person som är föremål för människohandel, med de undantag som anges i 4 mom.,

3) annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med de undantag som anges i 4 mom. i denna paragraf, eller vid utredning av utnyttjande av person som är föremål för människohandel eller av häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten, sådana de lyder i lag 454/2023, som följer:

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten, sådana de lyder i lag 453/2023, som följer:

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för

människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 34 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

I enlighet med riksdagens beslut
föresätts till 34 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011), sådan paragrafen lyder i lag 1294/2022, ett nytt 2 mom. som följer:

34 §

Framställning om att uppta en person i hjälpsystemet

Migrationsverket får meddela närmare föreskrifter som gäller förläggningen i Joutseno om tillvägagångssätten för att göra framställningar i syfte att upptäcka och identifiera offer för människohandel och hänvisa offren till hjälp och stöd.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 9 juli 2026

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

1.

Lag

om ändring av 25 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 25 kap. 3 § 1 mom. och 10 § 1 mom., sådana de lyder, 3 § 1 mom. i lag 696/2024 och 10 § 1 mom. i lag 1129/2022, samt
fogas till 25 kap. en ny 3 d § som följer:

Gällande lydelse

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att
1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan,
2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,
3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller
4) ta emot en sådan ersättning
utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra personen till föremål för sexuellt utnyttjande i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet, eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för människohandel dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

(ny)

Föreslagen lydelse

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att
1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan,
2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,
3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller
4) ta emot en sådan ersättning
utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra personen till föremål för sexuellt utnyttjande i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund eller andra förhållanden som kränker människovärdet, *eller för surrogatmoderskap* eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för människohandel dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

3 d §

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

*Utnyttjande av person som är föremål för
människohandel*

Den som använder en tjänst som utförs av en person som han eller hon vet är föremål för ett brott som avses i 3 eller 3 a § ska för *utnyttjande av person som är föremål för människohandel* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

10 §

10 §

Juridiska personers straffansvar

Juridiska personers straffansvar

På människohandel *och* grov människohandel tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

På människohandel, grov människohandel *och utnyttjande av person som är föremål för människohandel* tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 10 kap. 6 och 14 § i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 6 § 2 mom. 9 och 10 punkten och 14 § 2 mom. 7 och 8 punkten, sådana de lyder i lag 416/2026, samt
fogas till 10 kap. 6 § 2 mom., sådant det lyder i lag 416/2026, en ny 11 punkt och till 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 416/2026, en ny 9 punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

Hemliga tvångsmedel

6 §

6 §

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Teleövervakning och dess förutsättningar

Teleövervakning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

- 9) förberedelse till tagande av gisslan, *eller*
10) förberedelse till grovt rån.

- 9) förberedelse till tagande av gisslan,
10) förberedelse till grovt rån, *eller*
11) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

14 §

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

- 7) förberedelse till tagande av gisslan, *eller*
8) förberedelse till grovt rån.

- 7) förberedelse till tagande av gisslan,
8) förberedelse till grovt rån, *eller*
9) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 5 kap. 8 och 15 § i polislagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i polislagen (872/2011) 5 kap. 8 § 2 mom. 6 och 7 punkten och 15 § 2 mom. 5 och 6 punkten, sådana de lyder i lag 417/2026, samt
fogas till 5 kap. 8 § 2 mom., sådant det lyder i lag 417/2026, en ny 8 punkt och till 15 § 2 mom., sådant det lyder i lag 417/2026, en ny 7 punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

5 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

Hemliga metoder för inhämtande av information

8 §

8 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Teleövervakning och dess förutsättningar

 För att förhindra brott kan polisen ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

 För att förhindra brott kan polisen ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

 6) i 34 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen avsett brott som begåtts i terroristiskt syfte, resa för terrorism, främjande av resa för terrorism eller offentlig uppmaning till terrorism, *eller*
 7) grovt tullredovisningsbrott.

 6) i 34 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen avsett brott som begåtts i terroristiskt syfte, resa för terrorism, främjande av resa för terrorism eller offentlig uppmaning till terrorism,
 7) grovt tullredovisningsbrott, *eller*
 8) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

15 §

15 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

 Polisen får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

 Polisen får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

 5) grovt tullredovisningsbrott, *eller*

 5) grovt tullredovisningsbrott,

Gällande lydelse

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

Föreslagen lydelse

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet, *eller*
7) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 4 § 4 punkten, det inledande stycket i 16 § 2 mom., 23 § 2 mom. 2 punkten och 58 § 3 mom. 2 och 3 punkten, sådana de lyder i lag 399/2025, samt
fogas till 23 § 2 mom., sådant det lyder i lag 399/2025, en ny 3 punkt som följer:

Gällande lydelse

4 §

*Brott som det ankommer på
Gränsbevakningsväsendet att undersöka*

Gränsbevakningsväsendet har till uppgift att förhindra, avslöja och utreda

4) människohandel enligt 25 kap. 3 § *och* grov människohandel enligt 25 kap. 3 a § i strafflagen i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet,

Föreslagen lydelse

4 §

*Brott som det ankommer på
Gränsbevakningsväsendet att undersöka*

Gränsbevakningsväsendet har till uppgift att förhindra, avslöja och utreda

4) människohandel enligt 25 kap. 3 §, grov människohandel enligt 25 kap. 3 a § *och utnyttjande av person som är föremål för människohandel enligt 25 kap. 3 d §* i strafflagen i samband med gränskontroll, Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning eller utförande av tillsynsuppgifter som ankommer på Gränsbevakningsväsendet,

16 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

För förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka kan Gränsbevakningsväsendet ges tillstånd till teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande eller annars med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med undantag för

23 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

För förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka får Gränsbevakningsväsendet använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

2) häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

58 §

16 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

För förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka kan Gränsbevakningsväsendet ges tillstånd till teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande eller annars med fog kan antas komma att göra sig skyldig till *utnyttjande av person som är föremål för människohandel* eller till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med undantag för

23 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

För förhindrande av brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka får Gränsbevakningsväsendet använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

2) häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,
3) *utnyttjande av person som är föremål för människohandel.*

58 §

Användning av hemliga tvångsmedel

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

2) teleövervakning vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller grovt döljande av olagligt byte, med de undantag som anges i 4 mom.,

3) annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med de undantag som anges i 4 mom., eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

Användning av hemliga tvångsmedel

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

2) teleövervakning vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller av grovt döljande av olagligt byte *eller av utnyttjande av person som är föremål för människohandel*, med de undantag som anges i 4 mom.,

3) annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år, med de undantag som anges i 4 mom. *i denna paragraf*, eller *vid utredning av utnyttjande av person som är föremål för människohandel* eller av häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten, sådana de lyder i lag 454/2023, som följer:

Gällande lydelse

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Föreslagen lydelse

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller *i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet*, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller *i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet*, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i förundersökningslagen (805/2011) 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten, sådana de lyder i lag 453/2023, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

9 kap.

Förundersökningsmaterial

Förundersökningsmaterial

4 §

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller *i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet* när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller *i människohandel som avses i 25 kap. 3 § i strafflagen eller grov människohandel som avses i 3 a § i det kapitlet eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 3 d § i det kapitlet* när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 34 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 34 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011), sådan paragrafen lyder i lag 1294/2022, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

34 §

*Framställning om att uppta en person i
hjälpssystemet*

(ny)

Föreslagen lydelse

34 §

*Framställning om att uppta en person i
hjälpssystemet*

Migrationsverket får meddela närmare föreskrifter som gäller förläggningen i Joutseno om tillvägagångssätten för att göra framställningar i syfte att upptäcka och identifiera offer för människohandel och hänvisa offren till hjälp och stöd.

Denna lag träder i kraft den 20 .